

naše planine

3-4

1984

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Soštaric.

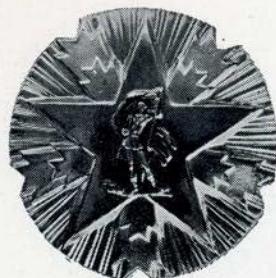
Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 500 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 100 dinara. Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na poledini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisk: »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972).

Godište 76 (36) Ožujak — Travanj 1984. Broj 3—4
Volumen 76 (36) Mart — April 1984. No 3—4

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

SADRŽAJ

Željko Poljak: Na Erciyasu, u srcu Male Azije	49
Norma Lovrić: Ben Nevis	54
Tomislav Sablek: Snaefellsjökull na Islandu	57
Antun Stare: Dva mjeseca u skloništu na Alanu	58
Danijel Vukušić: Na ruševinama Baćić dulibe	61
Smilja Petričević: Zimski uspon na Baćić kuk	64
Ivan Jurjević: Ljeto na Dušicama	66
Krunoslav Milas: Susreti na Ravnom	67
Rajka Blašković: Klečki gavranovi	70
Branko Brusar: I sjeveroistok Medvednice zasljuje zaštitu	71
Ivo Slaviček: Vintgar Mostnica	74
Tcmo Vinščak: Sagradili smo sklonište na Bitoraju	75
Kuno Vidrić: Od Javora na Mučanj	76
Zvonimir Sliepčević: Bili smo na Durmitoru	77
Uzeir Beširović: Prenjska Kavalerija	80
Bojan Polak: Što je sve zapravo alpinizam	81
Željko Poljak: Tko je nasljednik Hrvatskog planinarskog društva?	83
Đuro Priljeva: Uspon na Hrastovičku goru	85
Miljenko Pavetić: Deseti »Vzpon na Snežnik«	86
Jeanette Tucaković-Hermans: Nezaboravan uspon na Veliki Snežnik	87
Nenad Vadić: Rezultati jedne planinarske ankete	88
Ivo Slaviček: Planinari i žigolovci	89
In memoriam	90
Publicistika	91
Speleologija	92
Vezni putevi i transverzale	92
Vijesti	93

Planinarski savez Hrvatske
odlikovan je 1974. godine
Ordenom zasluga za narod
sa zlatnom zvijezdom

Na naslovnoj stranici
Računeteža (Bitoraj)

Foto: Ing. Z. Smerke

Na Erciyasu, u srcu Male Azije

Bilješka s puta po Kurdistanu i Anadoliji

Dr. ŽELJKO POLJAK

ZAGREB

Stara je planinarska navada prepričavanje putnih zgoda i nezgoda čim se nekoliko planinara nade na okupu. Nije tada potrebno posizati za tzv. lovačkim pričama, jer planinarska putovanja toliko obiluju doživljajima da ih ne treba izmišljavati. Tako smo nekidan prepričavali događaje s puta na Ararat, o čemu smo svojedobno u »Našim planinama« objavili opširan putopis. Moj tadašnji putni drug Nikola Aleksić, inače dugogodišnji tajnik Planinarskog saveza Hrvatske, upozori na jedan naš propust. Na povratak s Ararata vrludali smo malo po Orientu, pa smo se onako usput, za »dodatak«, uspeli na još jedno brdo u Anadoliji. O tome nismo nikada napisali ni riječi, premda se ne radi o nekom beznačajnom brežuljku, nego o vrhu s impozantnom visinom od blizu 4000 metara. Pa eto, premda je otada prošlo mnogo vremena, neće biti na odmet da se taj naš uspon registrira, makar i sa zakašnjenjem. Možda nekoga našeg planinara jednom naneće put u one krajeve, pa zašto mu ne bismo ovim putopisom skrenuli pažnju na taj zanimljivi vrh i ujedno mu prištedjeli tražanje za podacima, što može biti prilično mučno za onoga tko ne vlada turskim jezikom.

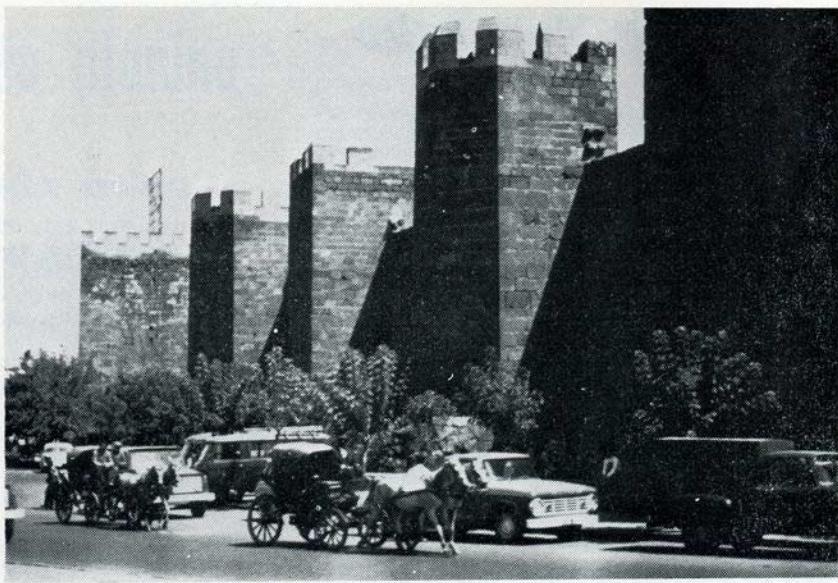
Dakle, našli smo se jednoga dana u anadolskom gradu Kayseriju, kamo smo zapravo stigli na bijegu iz kurdistanskih planina. Tri dana prije toga poletno smo se uputili novom »turističkom« cestom prema famoznom kurdistanskom jezeru Van (1720), okruženom nizom vulkanskih stožaca. Bili smo

vjerojatno među prvim putnicima koji su ozbiljno shvatili da se radi o turističkoj cesti. Istina je da je Van posebna atrakcija, jer je to vjerojatno jedino jezero na svijetu čije je korito ispunjeno otopinom sode. Ne soli, nego uistinu sode i to tako jake koncentracije da kupaću ne treba sapuna. Pitanje je bilo samo kako da sa sebe speremo sodni šampon nakon kupanja. Ne znam treba li vjerovati, ali smo napismeno vidjeli u jednoj knjizi da se neka riba, jedna jedina vrsta, uspjela adaptirati na život u sodi (alburnus tarhi). Eto, što u evoluciji živih bića znači borba za opstanak!

Zapravo nas je iz Kurdistana otjerala neobična »turistička atrakcija« u obliku grede poprečno položene na cestu. Ona sama i ne bi bila vrijedna osobita spomena, da se oko nas nije skupila gomila poprilično nasrtljivih ljudi oboruzanih toljagama, čim smo zaustavili kola. Vjerujem da smo se dobro izvukli iz neprilike samo zato što smo imali prilično iskustva kako valja postupati s primativnim svijetom. Obilno smo na sve strane dijelili srdačne osmijehe, tapšali se po rameнима, i što je u takvim prilikama osobito važno, trudili se da ne pokažemo ni najmanje straha. Bilo je doduše malo natezanja oko fotoaparata i nekih vrednijih odjevnih predmeta, ali smo uspjeli s nepravednom pojedлом nekoliko čokolada unijeti razdor među domoroce i dok su se oni međusobno objašnjavali kako čokolade ravnomjerno podijeliti, mi smo načas prestali biti predmet njihova interesa. Kako je i naš interes za

Satori nomadskih
Kurda
Foto: Dr. Ž. Poljak

Kayseri:
Selđučke kule
Foto: Dr. Z. Poljak

Kurdistanom ovom zgodom naglo splasnuo, odjurili smo svojim kolima s gasom »do daške« da se za nama sve prašilo.

Naša kolona od tri mala automobila zagrebačke registracije zaustavila se nakon tisuću kilometara u Kayseriju. To je prilično velik anadolski grad (oko sto tisuća stanovnika), nekadašnja antička Cezarea. Našli smo se u tipičnoj orientalnoj vrevi kakve ima u svakom sličnom istočnjačkom gradu, no ono što tu odmah zaokupi došljakovu pažnju bio je neobično snažan i moćan a ujedno i vrlo dobro očuvan gradski zid s nizom kamениh kula koje okružuju gradsku jezgru. U opisu grada čitamo da je taj zid građen u doba selđučke vladavine i na tipičan selđučki način. Za selđučku je arhitekturu tipična masivnost na račun estetike. Zato čak i sakralni objekti više imponiraju snagom nego elegancijom. No zahvaljujući toj okolnosti, građevine su dobro očuvane sve do naših dana. Miješanjem Selđuka s Osmanlijama nastao je turski narod, koji je pod arapskim i islamskim utjecajem znatno odstupio od selđučkih norma i razvio poseban stil. U našim krajevima najbolji su primjeri takvoga graditeljstva vitki minareti što poput kopljia strše u nebo.

Doba stvaranja turske nacije zavilo je u crno staro kršćansko stanovništvo Male Azije, osobito Cezareju, koja je u prvom mileniju bila snažan centar bizantske kulture. Čudnom kombinacijom ove kršćanske katastrofe i druge, mnogo davnije prirodne katastrofe što ju je prouzročio nedaleki Erciyas (čitaj: Erdžias; starogrčki Argaios ili Ergeus) dok je još bio aktivni vulkan, nastalo je jedno od svjetskih čuda — golemi labirint tajnih kršćanskih naselja istesanih u tufu, mekanom stijenu što je nastao od vulkanskog pepela. No prilikom uspona na Erciyas to još

nismo znali, iznenadenje nas je čekalo tek poslije šilaska u Kapadokiju.

U centru Kayserija parkirali smo pored neke čevapske radnje (čevap dolazi od turske riječi kebab, koju su Slaveni malo omekšali i dodali joj -čić) i tu se odmah dalj na »posao«. Sjećam se kako smo za vrijeme jela pokušavali odgometnuti u turskim novinama značenje nekog velikog natpisa i kad nam je napokon to uspjelo, zastao nam je zalogaj u grlu: »Desetak slučajeva kolere u gradu!«.

Bilo je tu vrlo zanimljivih susreta. Neobično nas je npr. iznenadilo što su nas u tom dalekom gradu nekoliko puta pojedini građani pozdravili na prilično dobrom hrvatskom jeziku kad su na našim automobilima opazili jugoslavensku registraciju. Obično bi slijedilo naše pitanje:

- Vi ste porijeklom iz Jugoslavije?
- Ne, ja sam Turčin.
- Ali ste vjerojatno živjeli u Jugoslaviji.
- Ne, nikad je nisam ni vidio.
- Odakle onda znate naš jezik?
- Moji davnici preci doselili su se iz Bosne, pa u kući još i danas među sobom govorimo bošnjački.

Tako je, dosjetili smo se napokon! U vrijeme kad je turska carevina bila na vrhuncu moći, u Carigradu je na visokim položajima bilo tako mnogo ličnosti porijeklom iz Bosne ili Hercegovine da je hrvatski postao gotovo službenim jezikom vladajuće elite.

Bilo je i neugodnih doživljaja, nazovimo ih dobrohotno orientalnim folklorom. Na primjer, upravo nevjerojatna nametljivost prosjaka, pa rojevi djece kojoj nikada nije dosta bakšiša, zatim čudan dječji običaj da se kamenjem nabacuju na automobile u vožnji, vjerojatno pod pretpostavkom: ako kamen ne šteti psu, kako će željeznom vozilu? Osim toga, pravo privatnog vlasništva, iz-

gleda, vrijedi samo tako dugo dok ga vlasnik gleda svojim očima i drži vlastitom rukom. Dogodi li vam se slučajno na cesti defekt, za čas se oko vas skupe turski šoferi, ne žaleći truda ni vremena da vam pomognu, ali ako im se pri tom svidi neki komad vašega alata, taj će brzo promijeniti vlasnika. Mi smo to srećom znali pa nam ništa vrijednoga nije bilo otuđeno. U Kayseriju nam je ipak nešto nestalo za ono kratko vrijeme što smo bili zabavljeni čevapčićima: reklamne ljepljivice s naših automobila koje su propagirale proizvode Zagrebačke mljekare. Ona je bila pokrovitelj naše ekspedicije, a mi smo zauzvrat po Orijentu reklamirali puding i sladoled ove naše tvornice. Anadolima dobar tek, ako im naljepnice mogu dočarati sladoled »Ledo«, a Zagrebačkoj mljekari čast i dika što je popularnija u dalekom Kayseriju nego u rođenom Zagrebu.

Po gadnoj ljetnoj vrućini krenuli smo iz Kayserija (1000 m) brdskom cestom prema Develiju, koja nas je nakon mnogih zavoja dovela do lijepog planinarskog doma (2000 m) na istočnoj padini Erciyasa. U planinskoj svježini odahnuli smo od paklene žege i vrlo udobno odspavali. O turskoj gostoljubivosti možemo reći samo najbolje. Tko bi povjeroval da su daleki preci ovih srdačnih Anatolaca nabijali naše pretke na kolac u vrijeme turske okupacije naših krajeva. Njihova susretljivost kao da nije poznavala granica. Premda na Orijentu imaju prilično drugačije pojmove o radnom elanu nego što su naši (»radi samo dotle dok ne zaradiš što ti danas treba«), nije im bilo teško iznijeti iz doma na sunce golemu i tešku zidnu sliku oca turske nacije Kemala Ataturka, jer sam

želio imati dijapositiv s njegovim portretom a nisam imao fleš za fotoaparat.

Sutra ujutro slijedio je uspon na vrh. Tada sam se zakleo da se neću više, dok sam živ, penjati na neko vulkansko brdo. Nema dosadnijeg uspona nego se penjati po pravilnom stošcu, stalno jednakim nagibom, stalno s jednakim vidikom, koji se doduće postepeno širi, ali tako sporo da se to jedva zapaja. Istina je da nema tehničkih poteškoća, ali treba imati konjsku kondiciju ili, bolje reći konjsku psihu da se izdrži takav jednoličan uspon od dobrih osam sati. Osim toga smo se istoga dana trebali s vrha vratiti u dom jer nismo našli konja za prenos logorske opreme. Da stvar bude još ljepša, za uspon smo odabrali po preporuci turskih planinara najkraći prilaz, kroz kuloar, kojim se svaki čas dokotrljala poneka kamena ili snježna lavina. Srećom su takvi »planinski pozdravi« bili unaprijed najavljuvani tutnjavom, pa smo se uvijek na vrijeme sklonili u stranu. Negdje oko podne doznali smo uzrok tolikim usovima. Dok smo još u domu spavali, tim je kuloarom krenula na uspon nekolicina turskih planinara koji očito nisu slušali u planinarskoj školi predavanje pod naslovom »Objektivne i subjektivne opasnosti u planini.« Sreli smo ih otprilike na polovini kuloara kad su se već vraćali. Svaka im čast kad su se usudili na uspon s takvom planinarskom opremom kakvu su imali. Zapravo je i nisu imali. Umjesto naprtnjače jedan je od njih nosio mali kofer u jednoj ruci, a u drugoj kišobran koji mu je služio kao cepin. Nezaboravna slika! No valja priznati da su svi oni vrlo vješto i brzo napredovali. Kao koze skakali su s kamena na

Uspon kroz kuloar
na Erciyas
Foto: Dr. Z. Poljak

Na rubu Erciyasovog kratera

Foto: Dr. Z. Poljak

kamen i, nakon srdačnog pozdrava, začas su nam nestali s vida.

Blizu vrha spopala nas je grdna kriza, ništa čudna nakon tako duga i naporna puta bez prava odmora. Kod mene se ta kriza odrazila na neki čudan način: počeo sam tako neodoljivo zijevarati da su me zaboljele vilice, a san mi je zatvarao oči. Očito, nedostatak kisika u moždanim centrima. Znamo kako su živčane stanice osjetljive na takav nedostatak pa se često pitam: koju cijenu im planinari plaćamo prilikom uspona na najviše vrhove svijeta? Cijena su milijuni odumrlih živčanih stanica kojima više nema nadoknade.

Zivčane stanice su jedine koje traju koliko i naš život. S onima s kojima smo došli na svijet valja izdržati do kraja života te ih prema tome valja čuvati kao najveće blago. Što znači za njih nedostatak kisika zapažao sam poslije na jednoj himalajskoj ekspediciji kad sam po povratku s vrha osjetio da više nisam onaj isti kao prije, da reagiram nekako drugačije, da za nijansu drugačije ocjenjujem zivljivanja oko sebe. Dugo sam slabije pamlio, a neke su stvari u mojem sjećanju naglo izbljedile. Evo prijedloga za nekoliko zanimljivih i korisnih znanstvenih istraživanja na idućim našim ekspedicijama u visoka gorja: usporediti psihotest i kvocijent inteligencije prije i poslije uspona. Gubitak velikog broja živčanih stanica u središnjem živčanom sustavu sigurno ne može ostati bez posljedica, ma koliko to poricali sami penjači. Uostalom, jeste li ikada čuli nekoga da se žali na nedostatak inteligencije? To je

vjerojatno jedina stvar za koju nitko na svijetu ne misli da mu nedostaje. Treningom se duduše može postići da mišići iznesu svoga vlasnika na vrh Everesta bez boce s kisikom i mišići će se prilično brzo opet oporaviti, no takav eksperiment neće pokušavati onaj tko cijeni vlastiti mozak i želi ga sačuvati od nedoknadivih gubitaka.

Dakako da na obronku Erciyasa nisam znao tako zaključivati, tada sam bio samo strahovito pospan jer mozgu nisam osigurao dovoljno kisika za rad i život njegovih ganglijskih stanica. Dogovorili smo se da se podijelimo na dvije skupine: oni s boljom kondicijom nastavljuju uspon na vrh, a mi drugi ostajemo na padini gdje ćemo dočekati povratak naših »snagatora«. No nakon nekih pola sata spavanja toliko sam se oporavio da sam i ja mogao krenuti prema vrhu, pa sam se usponom na Erciyas (3916 m) iskupio za nedavni neuspjeh nekih stotinjak metara ispod vrha Ararata.

Erciyas na vrhu ima golem krater promjera oko dva kilometra. Rubovi su mu oštiri i strahovito nazubljeni tako da bi teško bilo ući u nj da kraterski ledenjak nije na jednom mjestu probio tu ogradi i stvorio kuloar kojim smo se mi uspeli. Zanimljivo je da se ledenjak spušta sve do 3100 metara. Vidik s vrha zaista je bio neobično lijep, prostran i poučan. Snježni jezici davali su krajoliku vrlo slikovit izgled. Čovjeka srsni prolaze od pomisli kakve su to bile vulkanske snage koje su stvorile taj grandiozni krater i kakva je to bila kataklizma u doba njegove erupcije. Erciyas je bio jedini vulkan u Maloj Aziji aktivna u povijesno doba. Još prije stotinjak godina sukljale su sumporne pare iz njegovih solfatara.

Planinari obično završavaju prikaz nekog teškog uspona frazom: vidik je bio dosta dosta nagrada za uloženi trud. Neka mi bude dopuštena iskrenost pa će se odreći ove stereotipne formule i kazati: ne bih više želio tako skupo platiti jedan vidik, koliko god bio veličanstven i nenadmašan, a niti puko zadovoljstvo da mogu ponosno reći: i ja sam bio gore! Danas znam: planina pruža mnogo raznih užitaka i doživljaja, među kojima ne mora biti najveći sam uspon na vrh. U to sam se osvjedočio već sutradan nakon silaska u Kapadokiju (turski: Göreme), nekih pedesetak kilometara zapadno od Erciyasa.

Slijedeći putokaze stigli smo toga dana u labirint bezbrojnih kamenih tuljaca visokih po nekoliko desetaka metara, a tako raznolikih oblika da to i najbjujnija ljudska mašta teško može sebi predložiti. Kao da ste na nekoj nepoznatoj planeti u svemiru. Stoči su posljedica erozivnog djelovanja vode u mekanom tufu, stijeni koja je nastala taloženjem pepela što ga je ovamo donosio vjetar nakon vulkanskih erupcija na Erciyasu. Nastali su na onim mjestima gdje je tuf bio pokriven kakvim kamenim blokom i tako zaštićen od djelovanja kiša. Na mnogim tuljcima još se uvijek nalaze takvi kameni blokovi, što im daje izgled neobičnih golemljih gljiva. No ono glavno tek dolazi! U tom la-

birintu sačuvani su ostaci naselja u kojem se u davnina vremena skrivalo na desetke tisuća stanovnika. Od VII do XI stoljeća, dok je još Mala Azija bila bizantska i kršćanska, tu su se sakrivali kršćani iz obližnjeg Kayserija pred arapskim nasrtajima, a nekoliko stoljeća poslije toga pred seldžučkim i osmanlijskim osvajajućima.

Tuf je vrlo mekan kamen tako da se može rezati i dupsti najjednostavnijim alatom. Bezbroj stožaca je na taj način postalo stambenim zgradama, s labirintima hodnika i soba. Ulaz je obično pri dnu stoča i sasvim malih dimenzija, a stambene prostorije na visini od desetak metara, sa širokim prozorima na sve strane. U slučaju opasnosti ulaz je lako bilo iznutra zatrpati kamenjem i zatim sa sigurne visine bezbrižno promatrati napadače. U takvom labirintu ni dugotrajna opsada nije mogla pokoriti zbjegove.

U nekim stožcima izdubene su cijele crkve. Ima ih nekoliko desetaka. Zahvaljujući suhoj klimi i kvaliteti kamena u tim je umjetnim spiljama izvanredno dobro sačuvano nebrojeno mnogo starih fresaka — pravi muzej bizantske sakralne umjetnosti i ujedno nešto kao katakombe na površini zemlje. Danas Göreme postaje sve privlačnija turistička atrakcija. Najvredniji dijelovi

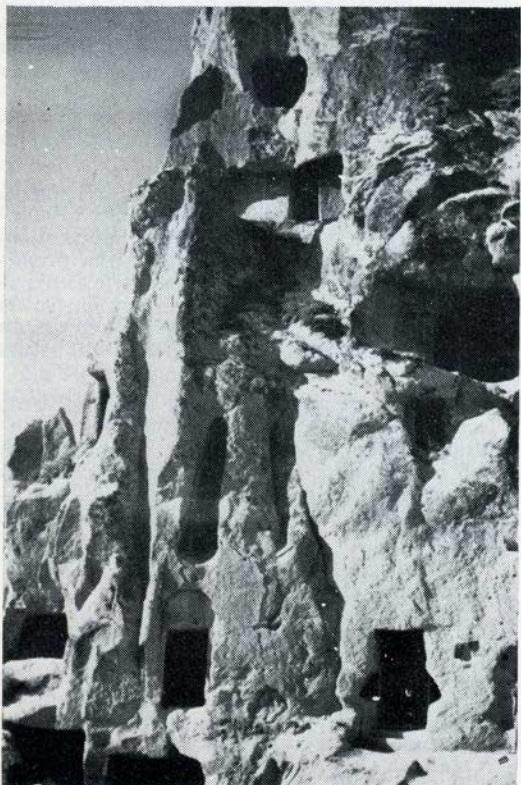

Göreme: ulaz u podzemnu crkvu

Foto: Dr. Z. Poljak
spiljskoga grada ograđeni su i na ulazu provideni biljetarnicama. Posjetioci dolaze ovamo da se dive djelima ljudi koji su i u najtežim životnim uvjetima sačuvali svoj smisao za umjetničko stvaralaštvo. Dakako da u turističkoj sezoni ovdje upravo vrvi od posjetilaca i vodiča, pravih i samozvanih, koji će vas za mali bakšiš provesti i izvan utabanih turističkih trasa.

Ima tu i smiješnih zgoda, npr. kada neki turski vodič u patriotskom zanosu uvjerava turiste da su freske djelo njegovih predaka. Ponegdje, gdje se do fresaka može doći samo po ljestvama, jer je ulaz u crkvu na visini od 5—6 metara, mladi Turci s tolikim ushitom prodržavaju ljestve zgodnim evropskim turistkinjama, koje ne nose hlače, da sve potcikuju od radoći. Ili, kad se nakon svega što ste vidjeli toga dana vraćate očarani do parkirališta, neki će vam ilegalni prodavač suvenira diskretno ponuditi »originalni bizantski dukat za samo stotinu dolara, a na kraju ćete biti zadovoljni i vi i on kad mu za njegovu imitaciju platite samo jedan dollar. I tako dalje. Šteta što je godišnji odmor tako kratak, a Mala Azija tako bogata svim onim što može očarati i razmaženoga svjetskog putnika.

Napuštamo Kapadokiju, čudnovata djela njezine prirode i ljudskih ruku, pitajući se je li to bila stvarnost ili samo bajka. Daleko za nama na horizontu još se dugo nazirala vječno bijela snježna Erciyasova kapa podsjećajući nas na znoj što smo ga jučer proljevali na njegovim padinama, a zatim je i njegov stožac postepeno utonuo u magličastim prostranstvima pustе anadolske visoravnji.

Göreme: eremitske nastambe

Foto: Dr. Z. Poljak

Ben Nevis

NORMA LOVRIĆ

SPLIT

Zaputila sam se u Škotsku sredinom kovoza. Jutra su već bila prohladna, nebo povazdan sivo, a kišica rominjala. Kraljevski me Edinburgh dočekao tmurno, uistinu tmurno — dok izlazim sa Waverley stanice na Princess Street u oči mi udara veliki bijeli grafito AIN'T NO JUSTICE NOWHERE¹, a olovno nebo i teški zvuk gajdi udruženom me depresivnošću prate niz ulicu. CEUD MILE FAILTE². Hvatom se prvog puba i u zemlji Škota naručujem piće. Guinness, irsko pivo. I Škoti su irsko pleme. Molim još jednu kriglu. Kad je planinaru vrijeme bilo prepreka? Odlučujem ostati.

Slijedećih se dana razvedrava, grad se puni glumcima i sviračima — započinje festival glazbe, baleta, drame, jedan od najpoznatijih na svijetu. Akademski orkestar Sv. Martina u polju, Londonski simfonijski orkestar, Hamburska državna opera, Tokijski kvartet, Mađarski državni balet, narodni melos iz Meksika, s Balija, iz Maroka, a putem do dvorana, po ulicama, na trgovima, pred crkvama, pažnju plijene ulični svirači, plesači, amaterske družine, kraljevski Škoti.

Pogled s vrha

Glava mi puca, živim u trci da nešto ne propustim i shvaćam da mi promiće ono bitno. Moj život.

Navlačim gojzerice i pravac Holyrood Park. Park je širok nekoliko kilometara, travnati teren, s malim crnim vulkanskim brdima od kojih je najviši i najpoznatiji Arthur's Seat. Krećem prema njemu ali sjedam na klupicu. Naviknutu na bijele stijene, hvata me nelagodnost od crnog brda. Ružno je. Mogla bi i kiša. A ni ime mu nije po legendarnom Arthuru. Vraćam se.

Što više odmičem raste mi bijes i u uredu za turističke informacije pitam dramatičnim glasom: »Molim vas, koja je najviša planina Britanije?«. »Ben Nevis« dolazi odgovor i momak s druge strane širi mapu i smijuli se. 4406 stopa. Dok mi srce tuče preračunavam. Oko 1300 metara. Kao Mosor. Dobro je.

Do Ben Nevisa put me vodi preko Invernessa uz Loch Ness do Fort Williama, gradića u neposrednoj blizini podnožja. Drago mi je što ču u Inverness. Možda se slikam skupa s monstericom Nessie. Moguće me posjeti i Macbeth na mjestu svog nekadašnjeg zamka u kojem je umorivši Duncana okrvavio ruke do lakata. I kako su ga samo vještice, povijest i vrli nam Bard, od pravednog osvetnika i branitelja zakonitosti pretvorili u najkrvavijeg tiranina pod kapom nebeskom!

U Inverness stižem kasno noću i uzimam sobu u jednoj od romantičnih kućica blještavog odsjaja u vodi Nessa. Jutro dočekujem poluluda: čitavu su noć, bez trenutka preda-ha, jata galebova kriještala nad rijekom nečuvenom silinom i zlogukošću. Čini mi se da i u »Macbethu« ptice stalno grakću, mora da se i Shakespeare naslušao noćnih urluka uz rijeku.

Ujutro se penjem na Craig Phadrig, brdo visoko oko 200 m, jedan od dva moguća lokaliteta Macbethova zamka. Sunce peče, nebo bez oblačka, pogled puca na rijeku Ness i Kaledonski kanal. Zavalim se u sjenu škotskog bora, sklopim oči i udišem opojni miris vrieska.

»Taj dvorac ljupko leži;
nestašno i slatko

Zrak vabi naša nježna čula«
prve su riječi Duncanove pred zamkom u Invernessu.³

¹ Nigdje nema pravde (engl.)

² Dobro došli! (gelski, doslovno »sto tisuća dobrodošlica«)

³ Macbeth 1.6

Duncan: This castle hath a pleasant seat; the air

Nimbly and sweetly recommends itself
Unto our gentle senses.
(prijevod J. Torbarine)

Predvečer krenem na drugi lokalitet, brdašće u gradu prekriveno kućama. Popnem se na susjedno brdo, Castle Hill, i zurim preko ne bih li primijetila kakav znak bivše prisutnosti. Ništa ne ostade od Macbetha. Ay, my lord.⁴

S druge strane brda mrak pada nad rijekom, »Blijedi mjesec zalazi za bijeli val, A vrijeme zalazi samnom, o!«⁵

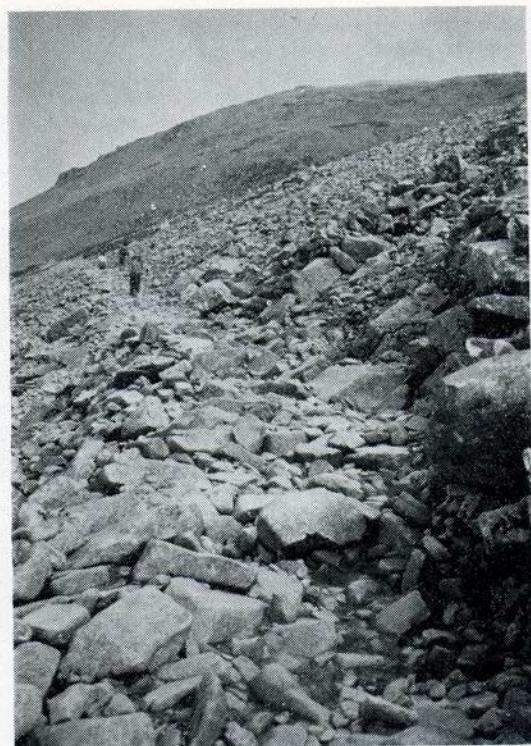
Sutradan pred polazak šetam gradom. Prezime Macbeth na nekoliko dućana. Prolazim pored mesnice: Duncan & Fraser. Evo i dućana opreme, razgovaram s prodavačem. Peđje, bio je na Triglavu. Neki zimski usponi — on loše izgovara, a ja ne znam. Klimam glavom i prelazim na Ben Nevis. Ne; ukočliko želim prave stvari onda otok Skye ili Cairngorm Mountains, samo treba paziti jer se ne može pouzdati u kompas zbog ruda u tlu. Baš mu hvala, samo što ne potrčim na Skye. Kako sam se zadržala, stvarno trčim na autobus za Fort William.

Cesta vodi uz Loch Ness, pokraj ruševina Urquhart zamka. Prati me i nadalje divno vrijeme. Brodovi s načičkanim turističkim glavicama krstare jezerom, svi napeto zure u vodu. Okrutna Nessie, zašto ne izranja? Mi u Splitu nemamo mašte. Poučeni primjerom mogli bismo voziti turiste oko Marjana. Možda ih napadnu uskoci. Putem svako malo ulaze i izlaze penjači. Odreda su mlađi, tinejdžeri. Užad nose preko ramena, karabineri im zveckaju oko struka. U kratkim hlaćicama. Svi ih potajno gledaju, a oni to osjećaju pa im pokreti odišu nekom suzdržanom važnošću. Divna mladost! Kako sve intenzivno doživljjavaš!

Od Spean Bridgea Ben Nevis se ispriječio u svoj svojoj veličini i ljepoti. Zadivljeno ga promatram. Zelena do zelene, milijun zelenih. Blage padine. A vrh? Nema vrha. Najviši vrh Britanije koji to nije. Vrh Ben Nevisa je plato. Ne fotografiram, ostavljam to za Fort William. Ovo će me skupo stajati, jer je sa svoje južne strane, iz Fort Williama, Ben Nevis zaklonjen susjednim planinama pa se gotovo i ne vidi.

Na dva kilometra od grada smještam se u Milton Motor Inn, hotel-motel, nov i jeftin za britanske pojmove. Šetnjom navečer do grada — kao da sam stigla u prijestolnicu planinara. Hillwalkeri, trekkeri, backpackeri, kampisti, penjači, putnici-namjernici, auto-stoperi, turisti blaženog osmijeha. Veliki dučan opreme NEVISPORT. Sa stropa vise karabineri, lanci karabinera, prednji zid prekriven derezama, vitrine s noževima... i tako to.

Ujutro me budi zvonce, ja na prozor — pod prozorom mi pasu krave. Pakiram se i put pod noge. Prelazim cestu, i kud sad? Tu od destilerije započinje staza koja vodi sjevernou, ljepšom stranom, ali kažu da se gubi na nekoliko mjesta. Sama sam, tiskam

Počinje golet

pamet u glavu, odlučujem se za stazu s južne strane, frekventniju i ružniju. Naprijed cestom do pred sam Fort William, skrećem lijevo i ulazim u dolinu Nevisa.⁶ Nekoliko kilometara asfaltiranim cestom uz lijevu obalu rijeke do omladinske kuće⁷, tu prelazim Nevis, drvenim stepenicama uz žičanu ogradi i skačem na stazu. Staza je iznenadjuće široka, počinjem vjerovati u priču da se početkom stoljeća, kad je na vrhu bio opservatorij, jedan Englez dovezao gore Fordom. Rekla bih, ipak, pothvat »za lude pse i Engleze⁸ kako se često Englezi znaju našaliti na svoj račun, a ostali to misle ozbiljno.

Dan je sunčan, topao, sve je prekriveno travom osim crvenkasto-smeđe staze koja se lagano uspinje u malim cik-cakovima. Neki se trčeći već vraćaju odozgor, vjerojatno se pripremaju za tradicionalnu trku na Ben Nevis koja se održava svakog rujna. (Britanci trče na sve svoje planine, što kod nas nije običaj). Trkači prelaze stazu za manje od dva sata (gore-dolje), a planinari se dovuku do vrha za 3–5 sati (staza je duga 22,5 km u oba smjera). Na polovini puta, kod jezerceta Lochan Meall an t-Suidhe odmaram se i fotografiram. Odavde počinje golet, sivilo, veliki cik-cakovi. Tabla s nacr-

⁴ Da, gospodaru. (engl.)

⁵ Robert Burns: Open the Door to Me Oh!
»The wan moon is setting ayont the white wave,
And time is setting with me, oh!«

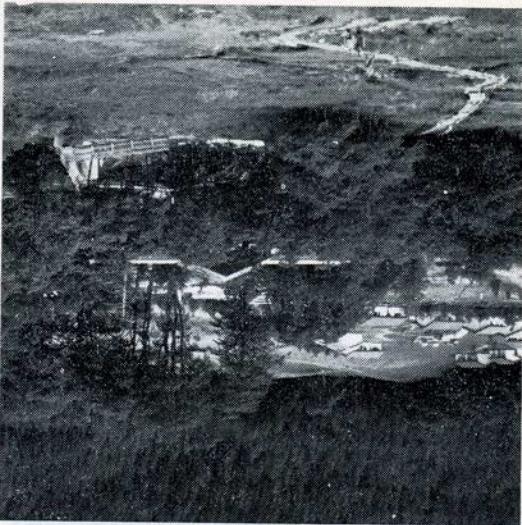
⁶ Glen Nevis

⁷ Youth Hostel

⁸ »For crazy dogs and Englishmen« (engl.)

tanim prometnikom koji moli da se hoda po stazi. Nemoguće je ne izgubiti žive i ne krenuti kraticama. Sto se više penjem, to sve više ljudi sjedi ili se vraća. I Skoti k'o Englez — ne lome se, čim malo stisne natrag kume!

Izbijam na ravnije, pred vrhom sam. Magla i hladnoća, svi zavijeni u šalove i rukavice. Navlačim i svoju treću majicu kratkih rukava. Do platoa još desetak minuta. Vjetar i magla. Magla strahovitom brzinom dolazi i odlazi. Dok namjestim aparat, evo je, počekam trenutak — sve se razbijstri. Pod grebenom u jednom usjeku ima i snijega. Sam plato je od vrlo oštrog kamenja, teško hodam. Ne sjedam jer se tresem od hladnoće, samo se kreóem i fotografiram. Skoti sjede, pijuckaju čaj i gledaju mene u kratkim rukavima. Da sramota bude manja, sagradili su na platou malu piramidu. Penjem se i na piramidu i tek sad me obuzima neka radost, pjevuckam u sebi mosorašku himnu. Primjećujem »s vrha« da se pridošlice najprije bace na izgradnju malog kamenog humka⁹ a tek onda na čaj. Na platu je sagrađen i službeni, PEACE CAIRN¹⁰, u koji je ugrađeno kamenje iz mnogih dijelova svijeta. Gužva oko njega, ne zaustavljam se. Jurim nizbrdo na pogon hladnoće. Zastajem tek kod jezera, na suncu, trave ponovo mi rišu, odavde polako, hop nogu za nogom. Pozivam se na večeru s vinom i odlučujem vratiti se desnom obalom Nevisa preko Achintee farme.

Početak staze kod Omladinske kuće

Više ne srećem nikoga, u daljini neko dijete jaše na poniju. Putem prema meni dolazi oblak prašine. To će biti starac Calum s kojim ću zapodjenuti razgovor i brati vrijesak.

⁹ cairn (gelski); »čovičuljak« u Dalmaciji
¹⁰ humak mira (engl.)

Jezero Lochan Meall t'Suidhe

Snaefellsjökull na Islandu

Dr. TOMISLAV SABLEK

SLAV. POŽEGA

Divan sunčan dan kakvi su ovdje zbilja rijetki. Odjednom smo izašli iz pustinje skrutnute lave i našli se nad mirnim zaljevom Grundarfördur. Iza nas su ostali crni i sumorni vrhovi vulkana. Nakon tri i pol tisuće kilometara ceste i polovine sjevernog Atlantika pred nama se na podnevnom suncu ljeskao ON — najzapadniji glečer Evrope i najzapadniji na samom Islandu. Snaefellsjökull nije visok (1446 m), ali je gotovo sav pod ledom, izpresjecan pukotinama, s glatkim stijenama na vrhu kratera, oštrim kao kristal. Promatramo »naš« vrh — razlog našeg dolaska i misli nam se vraćaju na prijašnje uspone i putovanja članova stanice Gorske službe spasavanja iz Požege: Nordkapp — najsjevernija točka Evrope, John O'Groats — najsjevernija točka Škotske i sada opet jedan naj — najzapadnija točka Evrope.

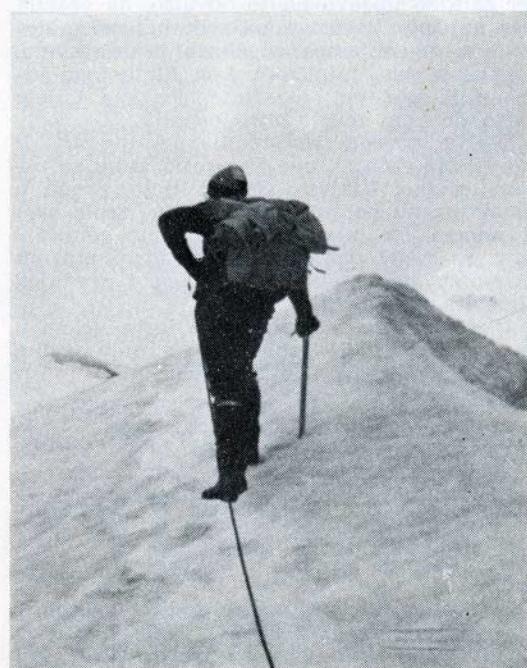
No pogled na glatki led, duboke pukotine i oštar vrh vratio nas je brzo u stvarnost. Sutra treba ići na vrh! O Snaefellsu smo znali malo. Karte smo uspjeli kupiti tek na Islandu. Sam vulkan je inspirirao Julesa Vernea da napiše knjigu »Put u središte zemlje«, a divlje morske lastavice, koje na padinama oko planine napadaju ljude pokušavajući im zabiti kljun u glavu, dale su Alfredu Hitchcocku ideju za film »Ptice«. Kraji nje turistički razvijen, nema prospekata, a s ljudima se teško sporazumijevati jer im očito svjetski jezici ne trebaju, a i stranci koji puno pitaju a malo troše nisu interesantni.

U mjestanu Olafsviku, na sjevernoj padini planine, koje se stisnulo između leda i mora, shvatili smo da uspon valja početi s južne strane. Opet grozna cesta preko planinskog sedla Snaefellsa na južnu padinu do nekolicine kućica uz more — mjesto Arnastapi. Između mora i planine neravna davno skrutnuta lava pokrivena mahovinom i niskom travom. Jata ptica jure nisko iznad glava i uz zaglušnu dreku spuštaju se na rijetke prolaznike pokušavajući ih udariti kljunom u glavu. Zato svi hodaju s kamerama na glavi i time rješavaju problem. I krajolik, i ptice, i lava, i sumnjive maglice oko Snaefellsa ne oduševljavaju nas, pa postavljamo naše stalno mokre šatore na vlažnu zemlju i spremamo opremu za uspon. Hladno je, lagani sumrak, večeramo stoečki jer stolice zbog težine nismo niti nosili, zvlačimo se u naše vlažne spavaće vreće i pokušavamo usprkos ptičjoj galami zaspati.

Budimo se oko 2 sata. Oblačno je i puše vlažan vjetar. To nije vrijeme za uspon po nepoznatom glečeru. U 5 sati se oblaci dižu — problematično. U 8 sati su se magla i oblaci digli do 800 m. Ipak ćemo pokušati.

Konačno, nismo dovde došli da sada odustanemo. Nemamo vremena čekati lijepo vrijeme, jer niti brod neće čekati nas. I dalje puše jak južni vjetar.

Iz Arnastapija se kroz polja lave penje uski puteljak prema glečeru. Nakon dva sata uspona na visini smo od 800 metara. Nama se je pridružilo i dvoje crnaca na čijim je kolima oznaka da su prešli Saharu. I to su oni pravi. Islandom lutaju uglavnom avanturisti, turista je malo. Susrećemo četvoricu njemačkih alpinista koji su dan prije po lijepom vremenu bili na vrhu. Daju nam upute a vjerovatno još postoje i njihovi tragovi na glečeru. Pod glečerom je i sklonište Turist-kluba, potpuno zapušteno i u raspadanju. Vjetar puše da se jedva stoji. Sunce po malo proviruje, na trenutke se pokaže i vrh, pa odlučujemo krenuti dalje glečerom. Prije samog leda prelazimo preko polusmrznutih naslaga vulkanskog pepela. Kora puca i noge propadaju u živo blato. Tu ne pomaže alpinistička oprema nego se spašavamo trkom. Crnci odustaju, njihovoj prirodi ipak više odgovara afrička pustinja. Konačno smo na čistom ledu, nalazimo tragove, navezujemo se i penjemo na strmi ledeni pokrivač vulkana. Obilazimo duboke i zloslutne pukotine,

Snaefellsjökull

Foto: D. T. Sablek

često prekrivene lomljivim ledenim mostićima, i penjemo se prema vrhu. Oprezni smo, solidno se osiguravamo, jer nam je jasno da smo u planini sami, na rubu svijeta, i da nam nema tko pomoći. Vjetar Atlantika urla oko nas. Magla je sve gušća. Hladno je da se prsti smrzavaju, sjeverna polarnica nije daleko. I konačno vrh: crna glatka kamena gromada uz sam rub kratera. To je vrh Snaefellsjökulla. Brzo slikanje. Krater ni smo mogli obići zbog magle. Sretni smo jer smo ipak uspjeli postići i taj vrh na kojem planinarska noga nije tako česta.

Idemo odmah dolje. Diviti se nemamo čemu, jer je vidik svega nekoliko metara. Opet oprez, osiguranje, skakanje preko pu-

kotina, trčanje preko vulkanskog pepela i krajnje dosadno pronalaženje puta preko gromada lave u pravcu mora. Da bude sve kompletno, počela je kiša — naš stalni pratilac na Islandu, ali tako ovdje mora biti. Do šatora smo stigli mokri ali i zadovoljni. To je najdaljnja točka ove turneje. Odmor uz kreštanje ptica, pakovanje i put za Reykjavik. Počeo je povratak kući.

Planina je svakako ostavila na nas utisak. To je ipak vulkan pokriven ledom kojem oluja sjevernog Atlantika dolazi kao začin. Vjerujem da je impresionirala i Julesa Vernea, samo što ga planinarski nagon ipak nije tjerao na vrh.

Dva mjeseca u skloništu na Alanu

ANTUN STARE

ZAGREB

Zima je. Ova je prilično obilata snijegom. Proslava Nove, 1984. godine je daleko. Već su i zimski praznici iza nas i upravo cijeli svijet navija za svoje predstavnike koji okušavaju spremnost, izdržljivost, itd. na Trebeviću, Jahorini, Bjelašnici, Igmanu, pod krovom Zetre...

Najteže je početi, a ja upravo pokušavam, jer sam se upravo na to odvazio, da opišem bar najživljja iskustva od svih koja sam doživio za dva mjeseca »službovanja« na Alanu.

»Dobar dan, tajniče« rekoh Aletu toga jutra u Kozarčevoj, »sjednite, jer kad čujete zašto dolazim mogli biste opasti!«

Poslije prvoga iščudavanja u stilu »tko li sve ovdje dolazi«, sve je prošlo kako se nisam nadao. Umjesto da mi ljetno prode u planinarenju po južnom Velebitu, uspio sam u onome što nisam namjeravao: »okućio« sam se u 60 dana u našem, planinarskom skloništu na granici sjevernog i srednjeg Velebita, na Alanu.

Uletio sam u to, kao što se kaže, grlom u jagode, no tih 60 dana bili su moja velika planinarska škola. Nezaboravna.

Prvi put sam, kao planinar, pohodio planine koju godinu poslije oslobođenja. Kraljičin zdenac, Tomislavac, Činovnička livada. Meni je bilo krasno, ali ne znam kako je bilo roditeljima koji su nosili obavezne pokrivače, naprtnjače s obaveznom krumpir-salatom, pohanim picekom, a morali su nositi i mene. Moram im doista zahvaliti za te izlete.

U posljednjih petnaestak godina planinarsku ljubav usmjerio sam na Velebit. Danas je ona slika skoro ista. Ja sam taj koji nosi naprtnjaču, pohano meso i klinca na leđima.

I, dakle, Alan! Nekoliko dana s dečkima iz gospodarske komisije krvavo smo radili da

bismo sklonište očistili. Prošloga ljeta sve je bilo čisto. I suđe u kuhinji, i jastuci, i plahte, pokrivači, čaše, pribor za jelo — sve novo, čisto i uredno.

Prvi susjed, Ivan Dundović, pokazao se kao pravi srdačan gorščak, iskren i pošten čovjek. Mnogi koji su posjetili ljetos Alan sjetit će se kruha koji je Ive pripremao za nas, a kušao ga je svatko kome je trebao ili tek poželio kušati »pravi domaći kruh«.

Danijelu Vukušiću i njegovoj ženi takoder dugujem zahvalnost. Moju ženu i dvogodišnje dijete još nesigurna koraka osobito su srdačno primili i iskreno zavoljeli. No, većinu vremena proveo sam gore dok su članovi moje obitelji bili u Zagrebu ili Šibeniku.

Svakodnevnicu su obogaćivali oni dani kada mi je koji pravi planinar, među njima je bilo i mnogo poznatih i starih, stisnuo ruku i rekao: »Bravo, stari! Nemaš pojma kako nam je drago da je netko na Alanu. To je puno bolje.« A čula se i ovakva rečenica: »Konačno su i oni u savezu počeli malo raditi...«

Neki i nisu bili oduševljeni, koliko toliko, kulturnim izgledom Alana prošloga ljeta: »Vidi, vidi, evo i novih stepenica za potkrovilje, a i nov je parket u sobi kraj kuhinje!« Nisu shvatili da je to »tek« pošteno oribano. Na tu moju primjedbu, ovaj se okreće svojem prijatelju i doda: »Ovdje mi se više uopće ne svida. Osjećam se kao u hotelu B kategorije.« Za takve je, valjda, planinarski dom obavezno prljav i neuredan. Kako li mu je kod kuće?

Pomalo me čudi kako Alan nije privukao nekoga tko bi se ozbiljnije prihvatio posla i brige oko održavanja. Položaj skloništa, s obzirom na mogućnosti planinarenja u okolini, je odličan. Možda i bolji nego doma na

Sklonište na Alanu
Foto: Dr. Z. Poljak

Zavižanu. Može se ići i na nj, u Rožanske kukove (Rossijeva koliba, Crikvena, Gromovača, Varnjača), na Veliki Kozjak, Hajdučke kukove, u Štirovaču, na Šatorinu, te Premužićevom stazom sve do Mliništa. I sve to u jednodnevnim ili poludnevnim izletima. A do Alanu se može i relativno dobrom cestom, od Jablanca dvadesetak, a od magistrale oko 18 kilometara, kroz rijetko lijep krajolik velebitskih primorskih padina. Tko ne želi natrag, na more, može automobilom nastaviti u krasnom planinskom cestom do Baških Oštarija, na Zavižan, Oltare, u Krasno. Otočac i Kosinj.

Mogućnosti okrepe na Alanu su minimalne. Planinari su mogli dobiti standardnu ponudu i napitke te alkoholna pića, ali ostali izbor nije bio velik jer je dopremanje prilično skupo, a hrane je bilo one za čije čuvanje ne treba hladionik. Na Alanu nema struje! Trajno mlijeko, kruh, krompir, jaja, juha, konzerve i gotova jela, to je bio alanski meni.

Unatoč skromnoj ponudi, mogao sam svima ponuditi dobrodošlicu, ali kod nekih nisam mogao odoljeti da moja dobrodošlica, bar u meni, ima prizvuk kolebanja.

Ipak, ružnih trenutaka s Alanu nema puno. Ali su poučni. Volio bih ako bi to nekoga potaklo da se zamisli, ili da opovrgne ono što bih i sam volio da se nije dogodilo.

Grupa od četiri planinara iz PDS »Velebit« dolazi 17. srpnja da prespava i produži. Sve omladinci od 18 do 23 godine. I njima se čini da je na Alanu »previše dobro«. Zašto? Možda zato što im se činilo da je 80 dinara za jednu noć puno, te su on i njegova prijateljica otišli bez da su platili. Možda bi, da je sve bilo prljavo i neuredno, imali neko »moralno pravo« da za svoj novac ne dobiju protuvrijednost.

Za noćenje nije platio ni jedan sedamnaestogodišnjak iz zadarskog PD »Paklenica«. On je doveo prijatelja, neplaninara, a tvrdio je ne samo da uopće nemaju novca, nego da su i s hranom »kratki« a žele propješačiti cijeli Velebit.

Želio bih pozdraviti i onog planinara koji je »zabunom« u naprtnjaču stavio i tri plahte s Alanu i odnio ih kući. Ako je ovom prilikom »otkrio« odakle mu kod kuće tri plahte »viška«, može ih poštom i anonimno vratiti savezu.

Sve ove nezgode »skrivili« su, po odjeći i razgovorima koje su vodili, iškusniji planinari. To gore po nas i odgojni rad u planinarskim društvima.

Za velike suše prošle godine upalo je u cisternu i udavilo se mnogo puhova. Izvadio sam ih svih trinaest uz pomoć radnika iz jablaničke šumarije. Dok se ne postavi pročistač za vodu iz cisterne, opskrbnik bi na to morao obratiti osobitu pozornost!

Svidjelo se, inače, ljudima na Alanu!

Jedan profesor iz Šibenika, premda je planirao da ostane tek dan ili dva, ostao je tijedan dana. Paheznikovi, otac i sin, ljudi su koji češće dolaze na Alan. Ne znajući da je sklonište otvoreno i da ima dežurnog opskrbnika, spavali su u šatoru na pola sata od Alanu. A te noći bilo je na Velebitu pravo ljetno olujno nevrijeme, pljusak i grmljavina. Možete li zamisliti izraz iznenadenja na njihovu licu kada su poslije tako proživljene noći došli na Alan, a unutra toplo, suho i — opskrbljeno.

Zeljko Vučinović, pravi »likota« iz Gospića, znao je da sam gore. Došao je iz Oštarija i umjesto jedne noći, ostao je tri. Sljedećeg dana poveo je moju ženu i prijateljicu na Veliki Kozjak, znajući da nisu baš planinari od velikoga iskustva. Osim svega što pruža planinaru Veliki Kozjak u obilatim količinama, sada ih je osobito nagradio. Sreli su medvjeda. Jest da su im se poslije svi dobroćudno smješkali na njihovu priču kako je medo imao bar 250 kilograma ...

Negdje sredinom srpnja uspio sam ostvariti danonoćnu radio-vezu s civilizacijom zahvaljujući sedmorici planinara iz Planinarskoga društva »Strmac« iz Nove Gradiške. Još kada sam planirao dežurstvo na Alanu, posudio sam amatersku CB stanicu, tek to-

liko da se gore nađe, zlu ne trebalo. Nevičan tehničici, kada sam došao gore, spravu nisam uspio sam nikako probuditi. Do dolaska novogradiških planinara stanica je bila nijemena, petnaestak dana. Srećom, ni do tada, a ni poslije, nije bilo pitanja od života ili smrti. Oni su bili i radio-amateri i pomogli su mi da pravilno postavim antenu. Poslije toga uspostavljao sam kvalitetnu vezu s »cebe-ašima« na Pagu, Rabu, u Istri, u Veprincu iznad Opatije, Na Cresu, Lošinju, Krku... Nisam vodio duge razgovore (premda bi to u samoći bilo ugodno), jer sam študio akumulator. Ipak, u svakoj uspostavljenoj vezi provjerio sam ima li moj sugovornik u blizini telefon. Poslije svega, tvrdim da bi bilo vrlo korisno da svaki planinarski objekt posjeduje CB za vrijeme dok ima opskrbnika, a inače nema telefon.

Za neku rubriku pod naslovom »I ovakvih im planinara« bio je susret s grupom iz PD »Rade Končar« koja je namjeravala prijeći VPP s ishodištem na Zavižanu. Među njima je bio i mali Željko kojega je majka natovarila s oko petnaest kilograma konzervi, a taj teret mu je do Alana potpuno uništio volju da nastavi. Konzerve je velikodusno prepustio u rezervni prehrambeni fond skloništa, a cijeloj družini odužio sam se delikatesnom večerom od sedam kilograma bukovača koje sam do tada ubrao i osušio. Vjerujem da će Željko nastaviti s planinarenjem, ali i da je stekao mjeru koliko može popustiti »majčinskoj brizi«.

Na Alan je sa Zavižana došao, kako je sam rekao, i jedan »shapedeovac«, Zdravko Gudac iz Kraljevice. S vrlo dobrim tekom pridružio se večeri. Pohani kruh podsjetio ga je na rano djetinjstvo.

* * *

Biti u planini i hodati po njoj, to nije isto! Zahvaljujući mojoj majci koja me je u kolovozu zamijenila jednoga tjedna, uspio sam ugrabitи mogućnost da malo prošećem Velebitom. Mislim, ipak, da bih »poludio« kada bih bio beznadno vjenčan s Alanom. Ipak sam ja najprije – planinar. Kraj kolovoza donio je i kraj mojem dežurstvu na Alanu. Koliko sam zbog toga bio i sretan, jer sam veći dio toga vremena bio gore bez obitelji, toliko sam ponio i jedan čudnovat, vrlo ugodan osjećaj: nije to žalost, tuga, ali ni veselje što se sve to završilo. U jutro se ponekad, u svom krevetu, budim s osjećajem koji sam imao kao dežurni na Alanu. S osjećajem da upravo danas trebam nešto dotjerati na

skloništu... Kada se polusan rasprši, ostaje mi želja da se još bar jednom vratim na Alan, ovako kao prošloga ljeta. I radi Alana, i radi Velebita, i radi nas planinara.

Budi mi dopušteno da malo glasno razmislijam o našoj planinarskoj organizaciji koja, kao što znamo, nikako da izade na kraj i s održavanjem naših objekata, a u podtekstu one druge, nemile teme – da je u planinarskoj organizaciji mnogo članova, a malo pravih planinara, vatreñih prijatelja prirode, planine, svjesnih o tome da boravak u planini, njegovoj ljepoti nužno moramo dati i osobni doprinos. Na to me potakao jedan prilog iz prijeratnog »Hrvatskog planinara« u kojem se poimence spominju planinarski objekti, mogućnosti smještaja u njima i – onaj stari, pomalo zaboravljeni pionirski graditeljski duh i smisao za nj.

U to vrijeme bilo je mnogo, mnogo manje planinara. I bili smo kao organizacija siromašniji, ali smo ono što imamo i znamo tako dobro znali usmjeriti i koristiti, da većina osnovnih objekata u kojima se i danas sklanjamamo na pohodima planini – potjeće i od njihova rada. Naš dug toj »renti« od ranijih planinarskih naraštaja mogli bismo vraćati uvođenjem nove obaveze za članove planinarske organizacije. Zato predlažem da, uz doista simboličnu članarinu, svaki planinar svake godine – da bi mogao produžiti člansku iskaznicu – mora imati jedan dobrovoljni radni dan u planinarstvu. Tko to ne bi uradio, mogao bi se »otkupiti« s, recimo, 500 dinara. Vjerujem da bi s takvim pravilom planinarstvo procvjetalo, nestao bi problem održavanja (a možda i gradnje), a koga bi to odbilo od članstva u planinarskoj organizaciji, daleko mu kuća! Ako toliko voli planine, a škrт je prema organizaciji koja jedina, koliko može, brine da se u njima fizički može opstatи duže nego u »netaknutoj« i negostoljubivoj prirodi, neka, kada već »iz ljubavi« dolazi u planinarske domove, plati kao i svi drugi nečlanovi – dvostruku tarifu.

No, vratimo se Alanu u ljetu '83. na Velebitu. Vjerujem da će, kao i meni, mnogima ostati još dugo u sjećanju. Napose, to je bilo zadovoljstvo – neovisno o tome što sam upravo ja bio u ulozi dežurnoga opskrbnika – da je sklonište kao polazište bilo toplije, humanije, uljudenije, da smo se družili i imali zajedničke doživljaje. Ili je bar bilo nešto drugo od većine osamljenih skloništa koja počesto znaju izgledati kao da je kroz njih projurilo krdo.

Uzdužna velebitska cesta

Foto: Dr. Z. Poljak

Na ruševinama Bačić dulibe

DANIJEL VUKUŠIĆ

JABLAC

Upriličiti izlet iz Mireva u Dabre, Dulibe i kukove uz nakanu da se istoga dana vratimo kući, moguće je samo automobilom, jer je to put od preko 40 km — naravno samo do odredišta, te isto toliko natrag. Zahvaljujući našem dobrom znancu, prijatelju, planinaru i ljubitelju prirode Borisu Povrzanoviću iz Opatije, uspjeli smo takve izlete obaviti redom dvije godine: 1982. i 1983. Već prilikom prvog izleta uzdužnom cestom Štirovača — Dabri 1982., obogaćeni brojnim dojmovima, dolazimo do spoznaje, da smo tek djelomično uočili ljepote ovoga osebujuog dijela Velebita s raznolikim krajolicima njegovih vrtača, duliba, vrhova i kukova. Pa iako smo još od prije zapadni dio ovog dijela Velebita prokrstarili Premužićevom stazom, penjući se i na značajnije vrhove, a uzdužnom cestom projurili tek na vrat na nos, još uvijek smo uvjereni da su nam mnoge ljepote ostale neotkrivene. Stoga nikad nije na

odmet da se što češće prokrstari ovim i drugim prostorima, koji neodoljivo privlače i gdje ćemo uvijek nešto novo otkriti.

Koncem srpnja, opet se uz pomoć prijatelja Povrzanovića kao šofera i vode puta, uputismo se u smjeru Dabara, Dabarskih duliba i kukova i to: ja, supruga Anka, Šime i Vice Balen, te njihov unuk Martin.

Već se sunce povisoko izdiglo iznad vrhova, kad napustimo Mirevo i krenusmo na podulji izlet. Usmjerili smo cestom u smjeru Štirovače. Boris je vozio polagano, kako bi on i ostali mogli uživati u razgledanju lijepih krajolika tijekom cijelog puta. Napuštajući Mirevo ubrzo se nadosmo na najvišem prijevoju Prosiku, da potom produžimo između lanaca vrhova sjevernim rubom dugodoline Padeža do Mrkvišta. Odатle se serpentinama spuštamo u još uvijek šumovitu dolinu Štirovaču, gdje se kod izvora odmaramo i blažimo hladnom vodom.

Nastavljamo dalje uz Jovanović i Crni Padež, potom kroz Klepinu dulibu, ostavljajući desno prašumu Pakleni doci. Produžujemo do Težakovca, gdje kod izvora dulje odmaramo, jedemo, pijemo i kuhamo kavu. Od Težakovca nastavljamo u smjeru Dabara, te se opet zaustavljamo u divnoj Bačić dulibi. Na rubu dulibe uz cestu parkiramo kola u hladu pod gustim krošnjama starih bukava, da se opet podulje odmorimo, jer je toga dana temperatura premašivala 30°C. Poslije odmaranja krenuli smo Dulibom u berbu planinskih čajeva. Sunce je na čistini toliko prigrjavalo da smo se poslije nekog vremena, oznojeni, morali opet povući u hladovinu, gdje smo se udobno smjestili po travi i suhom lišću.

Dok je društvo još razgovaralo, ja sam se zamislio i povukao u sebe. Pogled mi je kružio okolnim kukovima i vrhovima, a ponajviše travnatim prostranstvima ravne Dulibe. Obuzet nekim turobnim osjećanjem, moje se misli rasplinuše Dulibom i okolinom noseći me na krilima mašte u dalju prošlost ove iznimno lijepo doline. U tim mislima i mašti počeše se redati slike jedna za drugom kao u stvarnosti. Marljivi žitelji kopaju, kose, nose, čobani dovikuju, a zvona brencaju. Moj pogled je sada uperen u smjeru bivšeg naselja. Vraćam se u realnost. Trgnem se. Oko mene muk, tupa neprobojna tišina, koja se sama u sebi slama. Društvo je poleglo, blažeći se u hladovini i nitko ne daje od sebe glasa, a čak se ne čuje ni zujanje kukača, pa me se sve doima kao da se nalazim u nekom bezživotnom prostoru. Ustanem i krenem u smjeru bivšeg naselja. Nisam se držao puta koji vodi u naselje, već sam lunjao travnatim prostranstvima i šumarcima, koji se nesmetano šire od kada je duliba napuštena. Došavši do bivšeg naselja, nadem se u sjeni krošnjatih bukava, koje su bivši žitelji čuvali i njegovali, da ih zimi štite od naleta vjetrova i snjegova s okolnih vrhova, a ljeti od sunčane pripeke. Tu su se poslije naporna rada osvježavali i odmarali, a vjerojatno ponekad ručali i obavljali sitnije domaće poslove.

Obilazim napušteno naselje, te se najprije zaustavim kod ruševine, koja sama za sebe govori o nekadašnjem dobrom stanju vlasnika. Kuća je prostorno dosta velika, a do nje još jedna kojoj nisam mogao odrediti namjenu. Obje su građene od kamena i to kao katnice ili s podrumima, a ona druga, kojoj nisam mogao zapaziti dimnjak, možda je služila kao štala. Građena je vrlo solidno i stručno, o čemu govore divno obradeni uglovi i ostalo, što svjedoči o brižljivom, trajnjem i skupom radu ovih građevina. Sve ukazuje da je tu živio vrlo marljiv, radišan i dobro stojeći čovjek. Jedna zgrada — valjda štala — urušena i posve gnjila krova, bez vrata i prozora, ali sa čvrstim zidovima, koji odolijevaju vremenju i stihiji. Stambena zgrada, također urušena krova, prelomljena dimnjaka od cigle, koji nagnut u stranu sablasno strši iz ruševine. Ovu čvrstu građevinu već

je Zub vremena načeo, jer joj se ruše i po-neki divno klesani uglovi, što je čini još sablasnjom. Tužno obješene krošnje bukava, poput tužnih vrba, kao da plaču nad sudbinom kuća i nestalih vlasnika. Ove stare bukve pamte mnoge zgodе i mnoge prede, a rezani inicijali na kori debla već zacijeljuju kao rane na tijelu i potiskuju u zaborav one koji ih urezaše drugima na spomen.

U neposrednoj blizini ovih ruševina nalazi se skromnije građena stambena kuća i ispred nje štala, čiji šimlati krovovi još strše iz okolnog zelenila, opirući se nasrtaju vremena. Ali, vrijeme je moćnije. Djelovi šimlatih krovova već su djelomično potrgani i mjestimično zjape otvorili, koji u zgrade propuštaju vjetrove, kiše i sunce. Zavirujem i ulazim u stambenu zgradu na kojoj su vanjska vrata poloutvorena, sobna također poloutvorena i nagnuta u stranu, dok je prozor sobe koji gleda na jug jednim krilom zatvoren i jednim dijelom ustakljen, a drugo krilo vjerojatno kao i oboja vrata na vjetru lama-taju i jezivo škripe. U kuhinji i sobi neuredno su razbacani razni dijelovi inventara i potrepština. Prezidni zid sobe — graden od dasaka — već se poprilično nagnuo u unutrašnjost sobe. Na sredini kuhinje zjapi otvoren dosta dubok trap, za krumpire, ognjište je djelomično zakriveno raznim predmetima i otpacima, a oveća drvena škrinja nagnuta prema trapu kao da čeka tko će je postaviti na mjesto i napuniti raznim domaćim ručnim radovima, posteljinom i drugim. Uz ino u kući se još vide i keramički pećnjaci od nekadanih peći, u kojima je gorjela razbuk-tala vatra grijući prostorije, gdje se u zimskim dugim noćima održavalo sijelo i pričale mnoge zgodе i nezgode iz prošlosti i svaki-dasnog života. U potkovlju pod sljemenom krova poprečne letve na rogovima (rožnicima), na kojima još vise kuke gdje se sušilo meso, a na letvama prema sljemenu još nešto naslaganih čadavih dasaka, koje su spremljene za razne potrebe i popravke oko kuće, u kući i kućanstvu. Do kuće je otvorena cisterna bez svoda, s malo prljave vode, po kojoj plivaju nagnjile daske. Koliko se može ustanoviti, do kuća ne dolazi nitko osim medvjeda koji lunja po Dulibi, prevrće ka-menje u potrazi za mrvavima, šeće i njušku oko kuća, zaviruje, a možda i ulazi u kuću, jer tragovi po ugaženoj travi vode do vrata. Tu on nesmetano caruje Dulibom i ostalim prostranstvima, a na ležaj se povlači u ne-pristupačnije vrhove i dolce.

Osim tragova medvjeda, ništa se ne može zamjetiti što bi moglo narušavati sablasnu tišinu ove Dulibe, jer se — možda zbog pri-peke — ne čuje nikakav glas divljači ni ptica, pa čak ni kukaca, a nekmoli ljudi, osim što travnjacima prelijeću raznobojni leptiri. Tek ponekad prolazni putnici svojim automobilima nađuše gluhi tišinu ove divne doline. Ne nailazim ni na zmije, jer se valjda drže krševitijeg područja. Tu možda ponekad u visokom plavetnili kruže orlovi iznad kukova i duliba, jer to je njihova prava do-

Bačić duliba
pod Bačić kukom
Foto: Dr. Z. Poljak

maja, ali se ni oni pod ovim uvjetima, u ovoj pustosi neće moći održati. Odlaskom žitelja sve opusti i utonu u mir, a krivo-lovci skoro istrijebiše divljač.

Izidem na kolni put kojim se nekada kretase sprežna kola, a koji od uzdužne ceste vodi uz kuće dalje kroz tunel šume prema Došen Dabru. Ogledam se naokolo po zapuštenim vrtovima, njivama i sjenokošama, gdje se uz porušene zidove vide brojna stabla voćaka: trešanja, šljiva, jabuka i krušaka, ali sve zapušteno, prepustošeno divljanju i bez plodova. Obuzet nekim bolnim osjećanjem nisam dalje zakoračio, već ostao dugo gledajući u ruševine koje su nekada bile pune života i ljepote, a sada govore same za sebe više od svake riječi. Vrijeme kao da je stalo, a Duliba utoru u višegodišnju naslagu tištine, kao da čeka i moli da joj se netko vrati i u nju unese dah života.

Shrvan sunčanom žegom i teškim dojmovima, osjetim potrebu da se odmorim. Sjedjem u hladovinu na kamen upirući pogled niz Dulibu i njene ruševine. Mašta ponovo radi, a pred mojim se očima, kao na nijemom filmu, počeše redati slike nekadašnjeg života i ljepote Dulibe. Izlazeće sunce iza istočnih vrhova, zalaz sunca iza zapadnih kukova, dnevna žara sunca, večernja i jutarnja svjetlina uz šuljanje i šaputanje vjetra iz šumara, blagi povjetarci i bučni vjetrovi, noćna tišina i dnevna vika, brenanje zvona i munjanje goveda. Zimski pejzaži, kad snjegovi zaviju doline i vrhove, kad se i usred zime za kratka dana sunce nadvije nad Dulibom, a za dugih noći prospe srebrna mjesecina bjelinom doline i okolice.

Vraćam se zdravu razmišljanju i kao prva misao nametnu mi se pitanje; koji je to bio moćni faktor, da je pri odluci, otići ili ostati, prevagnula odluka da se napusti ovako lijepo obitavalište i pradjedovsko ognjište, gdje su

žitelji ugledali prve zrake sunca, proveli djetinjstvo i mладост, pjevali svoje drage pjesme Dulibi i životu u njoj, te odjednom odlučili da odu nekamo daleko u nepoznato, gdje će živjeti mučeni dugom i teškom čežnjom za rodnom Dulibom. Koliki se uzdasi izviše iz grudi i kolike suze kanuše oko rodnog ognjišta pri spremanju i odlasku. Sve ostaviše iza posljednji put teško zalupljenih vrata i odlaže kao bez srca i duše, s prazninom u grudima, širokom kao rodna im Duliba. Razgledajući kuću, sve u kući i oko kuće, stiče se dojam da su žitelji otišli s nadom u povratak, no današnje činjenično stanje protivurićeči nadi u povratak, jer za to uvjeti nisu najpovoljniji. Vrijeme je učinilo svoje. Po svemu što se da uočiti, izgleda da se nitko i ne navraća, jer nitko nema smještaj da obide ugašena i porušena djedovska ognjišta i grobove svojih dragih. Dulibe, ma koliko je lijepa i draga — vjerojatno najljepša u Velebitu — sada je odbojna, sablasna i strašna, a svaki onaj koji je tu živio svijestan je da u toj pustosi i grobnoj tištini, koja već duge godine kao mora leži nad Dulibom, ne bi imao snage da je ostavi, a niti da u njoj ostane.

Ustanem, još jednom pogledam ruševine i, osjetivši neku tupu bol, pomislim kako bih bio pozivan u kuću od ukućana, da još tu borave. Zaputim se teškim koracima kolnim putem prema cesti, osjećajući se kao da nosim dio ruševine na sebi. Zatičem društvo u hladu, koje me ukori što se nisam odazvao na tolike pozive. Ne odgovorim ništa, jer sam bio svijestan da sam u to vrijeme bio udaljen daleko od svijeta i da nisam čuo ništa osim šaputanja minulih vremena. Sjeli smo u kola i krenuli prema Dabarškoj Kosi, dok se sunce već naginjalo nad Bačić kuk. Stigavši na Kosu, dočekao nas je svjež povjetarac, koji je pirkao od Duboke. Poslije

kraćeg odmora uputimo se Premužićevom stazu u smjeru sjevera. Na pristrancima je sunce upravo pripicalo, stoga smo se često odmarali u hladovini malih šumaraka, prikupljujući snagu i brišući znoj s lica.

Jedan dio suputnika odustane od daljnog puta već pri pogledu na Kučišta, dok ja i Boris usprkos žegi produžimo do Kapluva, da provjerimo ima li uz toliku sušu i žegu vode na izvoru. Popeli smo se na stijene i pronašli da na jednometu još pomalo protječe voda i slijeva se u isklesanu kamenicu, gdje smo primijetili ostatke perja od ptica, koje žedne dolaze na pojilište. Polegnemo na kamen i popijemo nekoliko gutljaja vode, koja je po okusu dobra i bez mirisa ali dosta topla, jer popodnevno sunce pripiće ravno na vodu. Vraćamo se ostaloj družini, gdje podulje odmaramo u hladu razgledajući okolinu, a ponajviše Duboku, primjetivši da je skoro sva pokošena. Vidi se i nekoliko krumplirišta, te dvije parcele zelja. Do nas je dopirao glas zvonca, što još više skrenuo našu pažnju na dolinu Duboku. Za

kratko vrijeme otkrijemo dva stada ovaca, pogledamo kroz dalekor i vidjevši dvije kuće urednih fasada i otvorenih vrata, te do njih stale, zaključili smo da su još naseljene. Pri povratku do kola na Kosi, opazimo jednoga muškarca, koji se kretnao putem od Duboke prema cesti. Kod kola još malo odmorimo, izvadimo iz prtljažnika bocu s pričuvom vode i svatko povuče po nekoliko gutljaja, iako je bila topla. Sjednemo u kola i krenemo natrag upirući poglede na lijepu dolinu Dabara i kukove oko njih.

Kad smo prolazili rubom Bačić dulibe, već je sjena Bačić kuka pokrivala zapadne šumarske i zadirala u lijepu livade Dulibe, a lagani večernji povjetarac pirkao je od sjevernih vrhova, jedva primjetno lelujajući visokom travom prostranih livada. Brzo smo zamakli u sjene stabala i odmicali prema kući, noseći u sebi brojne dojmove divljenja i tuge, koji se toga dana nataloži u našoj uzburkanoj nutrini, ali ostavismo i mali dio sebe u tim valovitim krajolicima.

Zimski uspon na Bačić kuk

SMILJA PETRIČEVIĆ

ZADAR

Hladnoću prostranstva, još hladnijeg nebala, ljepotu planine, stravičnost dubine, osjećaj veličine prirode možeš doživjeti samo ako sjediš na vrhu kakve planine, stijene ili hridi. Tek tamo možeš osjetiti jačinu i snagu svoje ljubavi prema planini, snagu te ljubavi koja te vuče prema gore, prema vrhuncima. Sjećam se, jednom je rekao Nejc Zaplotnik (poginuo na Himalaji): »Naša je ljubav prema stijenama surova i hladna, ali je i divna, a jedini način da se odazovemo toj ljubavi je da se što više približimo vrhovima i visovima.«

Možda zbog toga, možda zbog nečeg drugog što nas je vuklo prema gore, sjedili smo tog hladnog zimskog dana Milan, Zorka i ja na samom vrhu Bačić kuka i nikako nam se nije dalo silaziti. Osjećali smo kako nas preplavljuje osjećaj smirenosti, divljenja, bliskoštiti i topline, iako je bilo hladno, vrlo hladno. Sjedili smo nad samom provaljom, privezani konopcem jedan za drugog dok su nam se noge klatile nad bezdanom. Milanove ruke bile su prebačene preko naših ramena i taj gest nas je činio još bliskijim. Već odavno smo pojeli svoj obrok i popili topli čaj. Vrijeme je teklo, teklo, a mi smo još uvijek sjedili i nije nam se naprsto dalo silaziti. Pogledi su nam kružili prostranstvima dalekih planina, nad stijenama, gudurama, klisurama koje su bile pred nama, pod nama i gubile se u daljinu, nestajale u plavičastoj izmaglici. Poput zlih jezika isplazile su se stijene ispod nas,

nazubljene i rastrgane, a dolje, duboko dolje pružala se dolina, napuštena i tužna, gdje su se nazirale ruševine ostavljenih domova, napušteni pašnjaci, neobrađena polja. Sve je to bilo pusto, ostavljeno i zaboravljeno.

Nebo nad nama bijaše plavo, čisto, a snijeg bijel, dok su stijene izgledale sive, sablasno sive. Planina je šutjela. Mi smo šutjeli. Utonuli smo svaki u svoje misli, svatko u svoj svijet. I bili smo sami. Sami mi i planina. Mi i stijene. Nigdje nikoga oko nas.

Kako smo se uopće odlučili krenuti tog hladnog januarskog jutra na Bačić kuk ni sama ne znam. Bili smo na Oštarijama, pa nam je valjda dosadiло u skloništu sjediti pored vatre i grijati stare kosti. Sve troje bili smo nemirni duhovi, i već smo se nakon jednog popodneva počeli migoljiti. Milan odjednom reče:

— Imamo dva cepina, dvoje dereze, treće gležnjake, imam i karabinere, imam i konop za osiguranje, pa zašto ne bismo krenuli put Bačić kuka?

— Može! — povikasmo Zorka i ja. Divno će nam biti gore, samo ako bude sutra divan dan kao danas.

Iako nas je domar odvraćao od te ideje, govoreci da će nanosi biti veliki, ipak smo mi odlučili krenuti. Krenuli smo u ranu zoru. Sunce još nije bilo izišlo, hladnoća i mraz pritegli pa polegli po zemlji i počeli nas štipati i gristi. Milan je jedva upalio auto i stigli smo

kolima do nekakvih ruševina, gdje smo ostavili kola, pa krenuli pješke. Sunce još nije bilo izšlo, a mi smo gazili duboku prtinu. Prvi je korao Milan, gazeći dubok snijeg, za njim sam gacala ja, dok je iza mene išla Zorka. Hodali smo u navezu. Na jednom mjestu, gdje staza kreće prema Bačić kuku, upala sam u dubok snijeg. Da nisam bila vezana bila bih propala još dublje, jer sam osjetila prazninu pod nogama. Milan me naprsto izvukao kao ribu na udicu.

— Osjećam se kao krava koju vode za užcu — rekoh.

— A ja se osjećam kao prase nad koritom — reče Milan, pa se smandrila u snijeg. Sretan, sretan sam beskrajno što sam tu u planini, u snijegu. tu, eto...

— Izgledamo kao pseća zaprega koja luta polarnim prostranstvima — doda Zorka.

— Da mi je znati na kakvog li ti ja psa naličim — upitam.

— Na olinjalu staru vučicu — nasmija se Milan.

— Jok, prije ličim na mrzovoljnog starog buldoga — odgovorim smijući se. Zar ne vidite kako su mi se obrazi objesili?

— Ajde, buldogu moj, vozi dalje, jer sada je na tebi red da gaziš prtinu — reče Milan, prepričajući mi vodstvo.

Negdje pred samu stijenu, pred sam Bačić kuk, snijeg je bio tako visok da smo upadali do pojasa. Opet je Milan krenuo prvi, kad smo stigli pred sam Kuk. Zabijao je klinove u stijene i, osiguravajući se, polako se penjao prema vrhu. Prije nego će se uhvatiti za jednu nadstrešnicu, obasjanu zimskim zubatim suncem, rekoh Miljanu:

— Pogledaj prije nego se uhvatiš za stijenu, mogao bi se naći kakav zmijuljak, jer sunce je ipak jako, a ispod stijene toplo. Ima ovdje dosta tih ljepotana.

— Kakve te zmije sada spopale — reče Zorka. Zima je, one još spavaju.

— Ipak, Milane, pogledaj — i još nisam ni završila rečenicu, kada čuh Milanov povik:

— Evo ga, vidi ga kako je mršav, kao kopnjić. Jedva bi u tatekovu tavicu stao. Doprulala sam do Milana i ugledala ga. Bio je malen i mršav, sitan i jadan, da se jedva nazirao od okolnog granja. Milan je izvadio fotoaparat i počeo ga fotografirati. Poskočić je stajao mirno, šklupčan u klupko i uopće nije reagirao na škljocanje Milanovog aparata niti ga je zanimalo Milanov nos koji je bio tako blizu njegove glave. Ja sam stajala iza Milana, držeći se za stijenu, dok mi je znoj kapao niz lice iako je bilo hladno. Poskok je još neko vrijeme ležao mirno buljeći nepomičnim očima u neku točku, a onda mu valjda dojadilo, pa se odmotao i polako se uvukao u procijep stijene. Milan je spremio fotoaparat u naprtnjaču, zabio klin u stijenu i nastavio se penjati. Za njim sam se pela ja, a dolje je još stajala Zorka. Gledala sam kaško se konopac, dug i vijugav kao zmija, srušta

Bačić kuk zimi

Foto: P. Korica

prema dolje. Zorka ga je spretno uhvatila i po njemu se uspela za nama. Jedan po jedan polako smo napredovali i konačno smo stigli do vrha. Koliko smo sjedjeli gore ne znam. Šutjeli smo dugo, dugo. Sami. Kada smo se odlučili spustiti, nije nam trebalo mnogo. Za tili čas smo bili dolje, u podnožju kuka. Tek tada je počelo klizanje, propadanje, jer se snieg bio otopio pod zubatim suncem.

— Juriša Smilja kao Rus na njemački bunker — naruga se Milan videći kako jurim prema dolje, vučena inercijom.

Iako sam bila vezana, nije mi uspijevalo kočenje i da nisam bila vezana za Milana, bila bih na nekim zaledenim mjestima odletjela još dalje. Stabla oko nas počela su poprimati nekakvu sivkastu boju, a s visokih i golih krošnji, lijepih i tužnih u svojoj golotinji, dolažio je šum vjetra, tih i nježan, a iznad svega toga, iznad sve te hladne ljepote, negdje sa strane vidjela se blijeda sunčeva lopta koja je davala drveću i stijenama sliku mira i spokoja. Nebo nad našim glavama bilo je modre boje, koja je na nekim mjestima prelazila u tamno modru, boju tinte.

— Još uvijek smo se kretali šumom. Markacije se nisu vidjele a i ono malo što ih je bilo jedva su se nazirale. Srećom je Milan dobro

poznavao ovu stazu, pa se nismo zabrinuli što nas je počeo hvatati prvi sutor. Već pred sam mrak stigli smo do ruševina Đačkog doma na Baćić kosi, koju je bila sagradila škola Narodnog zdravlja iz Zagreba 1935. godine i služila je kao planinarski dom. Za vrijeme drugog svjetskog rata bila je srušena. Godine 1952. obnovilo ju je PD »Visočica« uz pomoć PSH, ali joj 1965. ili 1966. orkanska bura odnosi krov. Zidine sada polako propadaju i kuća se pretvara u gradinu.

— Eh, da je ovo popraviti i ovdje sagraditi planinarski dom, lijepi, pravi, daleko od onih domova u koje dolaze kojekakvi pijanci, desperadosi i frustrirane ličnosti što liječe svoje

komplekse ločući i opijajući se — uzdahne Zorka.

— Hajde, što si počela ti uzdisati za domovima. Trebamo se pomiriti s tim da dolaze generacije koje mnogo ne zanima tišina i mir planina, generacije koje su zahuktale, generacije asfalta i betonskih jazbina. Mi koji volimo mir i tišinu planinskih vrhunaca odazimo polako ali sigurno. Možda će ova generacija, kada se zasiti betona i oktana, opet graditi domove, i tako će to ići dok je svijeta i vijeka.

Već je bio gusti mrak kada smo se dočepali ceste i vrlo brzo zatim bili na cilju — u toploj kući na Baškim Oštarijama.

Ljeto na Dušicama

IVAN JURJEVIĆ
KRUŠEVO KOD OBROVCA

U vrijeme ljetnih vrućina, kad sunce nemilosrdno prži zemlju i sa svom svojom žestinom pretvara krševiti kraj Bukovice u užarenu golet, već desetljećima moji djedovi traže spas u hladovini Velebita. Slijedeći tu dugogodišnju tradiciju i gonjeni uvijek novim oduševljenjem iz prošlog ljeta pošli su na to drago mjesto zvano »Dušice«. Zajedno sa njima pošao sam i ja. Dobro znam što me gore čeka, što mogu dobiti, pa ipak idem veselo, pun nestripljenja i iščekivanja kao da idem u nepoznato. Stignuvši na Dušice poči-

nje naš novi život, kao da smo se preko noći vratili nekoliko stotina godina u prošlost. Umjesto moderno namještenih kuća sa svom tehnikom i komforom naš novi dom je koiiba. Baš sa svom tom promjenom u načinu života kao da je nastala i promjena u nama. Umjesto napetosti, nervoze uvjetovane modernim životom kroz nas struji mir, spokojstvo i neki nedokučivi osjećaj sreće. Kao da planina sa svim svojim ljepotama i nas zove u svoja njeda, da podijelimo sa njom svu njenu sreću.

Svakog dana u svitanje moj djed Stipan zajedno sa babom Jelom otvara tor, provizorno napravljen od bukovih grana, i pušta ovce na ispašu. Divnog li osjećanja čuti blejanje tisuću ovaca, čuti zvonjavu na desetine jakih zvona. Čuvši taj »koncert« u ranu zoru nastavljam spavati. Ustajem ne baš rano. Sunce se već visoko digne na nebo. Znam što mi je raditi poslije toga. Doručak (obavezno kruh udobjen u kavu), a onda otrčati na Dušice gdje baba čuva janjce. I tako iz dana u dan, možda bi sve postalo monotono da se planina ne sjeti da pokaže svoje čudi. Kao da nam želi pokazati koliko je jaka, koliko nadmoćna, odjednom sav »raj« pretvori u grotlo divljanja prirode. Crni oblaci zaposjedu okolne vrhove. Svetlo brdo nemocio i pored svoje gordosti pokliće pred gustim oblacima. Kiša počne padati iznenada i bez opomene. Snažna grmljavina potresa vrhove. Blještave munje paraju crnim nebom. Obuzme me strah, strah od prirode. Njena snaga je nenadmašna, to se ovdje vidi i osjeti. Kad sve to prode, kad sunce nadjača oblake, reklo bi se da je to bio ružan san. Mnogi, koji nisu nikada bili u planini (ne zavidim im) i ne znaju što ona nosi. Gledajući je dolje iz Dalmacije u onim ljetnim zegama čini se kao da je mjesto spasa. Da,

Lijeta 1983. Ivan Jurjević, učenik Osnovne škole iz Kruševa kod Obrovca, boravio je sa svojim djedom na Dušicama pod Sv. brdom. Tom prilikom sudjelovao je u označavanju staze i postavljanju kutija i pečata na Ivanov vrh i Babino brdo što je spomenuto u članku »Ivanov vrh u južnom Velebitu« objavljenom u NP 11/12-83. Za uspomenu na to dobio je obećane slike, separat spomenutog članka i jednu knjigu za čitanje. Usput mu je napomenuto da bi i on mogao opisati svoje viđenje imenovanja Ivanova vrha. On je to i učinko uputivši u Gospić svojemu slučnjicom prijatelju članak popraćen slijedećim pismom:

Dragi Ante!

Iznenada i neočekivano primio sam od tebe pismo i slike i moram ti priznati da si me iskreno obradovao. Ja sam dobro. Hvala ti što si mi poslao knjigu i slike. Knjigu sam upravo počeo čitati i svida mi se. Slike i nisu tako loše. U svakom slučaju su draga spomena. Volio bih ako možeš da mi pošalješ knjigu iz koje si iskinuo onaj članak o Ivanovu vrhu, naravno ako možeš.

Napisao sam ili bolje reći pokusao opisati i prisjetiti se o boravku na Dušicama uključujući tu i odlazak na Ivanov vrh.

A sada te puno pozdravljaju babe Jela i Jurka i djedovi Stipan i Mijat, a posebno

Ivan Jurjević

ona je stvarno divna i kad munje paraju njenu utrobu i kad je obasjana suncem. No, ipak život u njoj nije lak. Biti uz ovce po magli, kiši, buri i svim ostalim »darovima« planine nije nimalo lako. Na svoje oči sam mnogo puta vidođ djeda, babu i ostale čobane promrzle i pokisle, čini se obeshrabrene. Ipak, lijepi dan sve to briše. Osmjesi blistaju svuda naokolo. Čuje se pjesma i šala. Mi djeca uzmemo loptu i veselo otrčimo na obližnju ledinu »rivenu« i zaigramo nogomet. Posebnih zaduženja nemamo. Čini nam se da smo ovdje da ulješćamo našim starijima boravak u planini. Svaku večer baba muze ovce. Mlijeko se prokuha pa onda večeramo. Ponekad nam dođu u posjetu iz Kruševa (tu živimo) i to nam pričinjava velike radosti.

Jednog sunčanog dana čekali smo Danica i ja naše koji su nam trebali doći u posjetu. Čuli smo nekog da ide kroz šumu. Ali, na našu žalost pojавio se nepoznat čovjek. Gledali smo ga s nepovjerenjem. Kad nam se obratio prijateljski i srdačno naše nepovjerenje je nestalo poput jutarnje izmaglice pod

zrakama sunca. Ispostavilo se da je planinar iz Gospića. Pitao me da li želim poći sa njim na obilježavanje novog planinskog vrha. Zvat će se Ivanov vrh. Radosno sam pošao sa njim. Moj novi prijatelj se zvao Ante Rukavina. Zadržali smo se malo u kolibi kod babe, a onda smo pošli. Nakon dva sata hoda stigli smo na odredište. Novi Ivanov vrh nalazi se sjeverozapadno od Sv. brda. U stvari to je niz koji se proteže, čini se, beskrajno na zapad. Sa Ivanova vrha »puca« divan pogled na Liku, čini se kao da ti je na dlanu. Dok smo ga obilježavali prožimao me osjećaj ponosa. Postajao sam svjestan da sam taj koji sudjeluje u »oživljavanju« ovog divnog vrha. Vratili smo se na Dušice sretni zbog uspješno obavljenog zadatka. Moj prijatelj Ante je otišao u Liku, a na Dušicama se život nastavlja ustaljenim tokom. Dani prolaze polako, polako se bliži trenutak povratka u Kruševe.

Doći će novo ljeti, a sa njim i novi pohod na Dušice koje nas čekaju kao stare pozna-nike i drage prijatelje.

Susreti na Ravnom

Prof. KRUNOSLAV MILAS

ZAGREB

— Eno kuća! To je Ravno — uskliknu Ivo dok smo se strmo spuštali niz Zagradski vrh.

Konačno odahnušmo. Puta nam je zaista bilo dovoljno. Nakon cijelodnevnog hodanja treba se negdje i odmoriti. A na Ravnom, među tolikim kućama, mora biti negdje neko sklonište i za ove četiri usijane lutajuće glave.

A sve je započelo vremenski ujutro, prostorno u Driveniku, gdje stadosmo onomad nakon obilaska Medviđka. Ponovo je taj kamen izronio pred nama iz mora crnogorice.

— Jeste nas izmučio — prisjeća se Marijan.

— Ne zanima nas danas. Kobiljak ćemo danas posjetiti — ohrabri ga Ivo.

Podosmo cestom koja prolazi s južne strane Kobiljakova grebena. Podosmo iznad tunela dok je ispod nas protutnjao neki vlak. Mi ćemo istoku, šumskom cestom.

Sat vremena dobre, ali dosadne makadam-ske ceste, ponegdje vlažne tek nestalim snijegom, ali potpuno prohodne. Zatim šumom uzbrdo lijevo još jedan sat slabo zanimljivim uobičajenim gorsko-kotarskim putem. Oko nas je samo šuma bukve, crnogorice, i nova, prilično uščuvana markacija.

Konačno stigosmo i do vršnih stijena (1107 m) uperenih u nebo tek koji metar iznad golemih stabala.

Rekoše nam u Zagrebu da pogled s Kobiljaka nije bogzna kakav; mi se uvjerismo u

suprotno. Otvorio je pred nama cijelo primorje, tamo od Učke sve do Velebita, uokvirivši more otocima Krkom i Plavnikom, prostrijevši pred nama i unutrašnjost Gorskog kotara kao na dlanu, od Viševice preko Bitoraja do Tuhobića i Risnjaka u daljini. A ispod nas lijepo ličko polje; da ne bude zابune: polje oko mjesta Liča. Prekrasno oku, a jednako neugodno nozi svojom mekom travom i podvodnim tлом. Ipak, pade prijedlog da se spustimo novom markacijom koja počinje podno samog vrha Kobiljaka. Privlačimo odmah; ima li novih puteva, treba i poći njima. A i cesta nam dosadi.

Udarismo novom markacijom koja nas uskoro povede odviše lijevo, prema željezničkoj pruzi, koju nam je odavao česti zvižduk vlaka, tjerajući nas time u očaj, jer je Ravno i Zagradski vrh, naš današnji cilj, upravo na suprotnoj strani. Spustimo se na polje strmo nizbrdo, novooznačenim putem, ali nigdje u vodičima opisanim.

Ličko polje, kad ga se nogom protegne, mnogo je veće nego što izgleda. Sat je debelo prošao dok ga nismo prošli, uvijek praćeni grebenom nazubljenog Kobiljaka. Mislima smo šetali hrptom planine, kad Zoran ubaci:

— Da nam je sada naša Ivanščica i njezin greben ...

Prođosmo polje uhvativši se ceste za Ravno, ali je uskoro ostavljamo da bismo skrenuli

Pogled s Viševice
na Strilež

markacijem desno sijekući i prijećeći prema Zagradima. Usputne ruševine i sve više obnovljenih vikendica ukazivale su da smo blizu cilja.

Sa zalazom sunca dohvativamo se šume podno Zagradskog vrha. Snijeg i gola šuma podsjećali su nas da je tek mjesec travanj. Udaramo strmo uzbrdo da bi nas začas iznenadio skor i dolazak na sam vrh (1187 m).

Priznasmemo odmah da su razgledi odavde mnogo ljepši. Možda je izuzetnoj ljepoti i zalazak sunca u mnogome pomogao. Na jugu se zalazećim suncem ljeskalo more. Pogledom na sjeverozapad otkrismo Kobiljak. Oko nas šume crnogorice, proplanici i kućice razbacane uz cestu koje nas podsjetiše na umor.

Spustili smo se strmo odronom, pa onda šumom do prvih kuća. Na vratima jedne pozdravimo ukućana.

Big Mac, nazva ga Marijan. A nije se tako zvao. Ustvari mu ni ime ne znamo. Čovjek postariji, samotnjak, koji nakon penzije živi na djedovini u Zagradima, u vikendici koju je sam sagradio. Sve, od česme do otvorenog kaminu.

Na poziv udosmo. Ugodno toplo prostorija, umor, bribirsко crno vino i starčeva priča prenese nas u drugi svijet. Pričao je Mac o Bribiru, Ravnom, o krdima krava koja su ulazila svojevremeno gore. O krumpiru koji su uzbajali i medvjedu otimali. Da, i o medvjedima nam je pričao jer se i lovom bavi. Sinovi su mu trenutno na proslavi u Bribiru. I oni su lovci. Ubiše medvjeda u blizini Bribira jer i do mora zna zimi sići. Sada slave. I njemu pred kuću medvjedi povremeno dođu.

— Neće vam medvid ništa. Boji se. Samo kad si sam pa te ne čuje. No, valja mu se na dobū javit'. Odma' pobigne. I ne dira.

Otidosmo odnoseći sobom djelić sveprisutne planinske tuge odlaska mladih ljudi. Isprati nas starac pogledom do ceste, vraćajući se

svem kaminu, odmoru i uspomenama uz lagano čeprkjanje djedovinom.

— Zašto Big Mac — sjeti se Zoran. — Ne zove se tako.

— Na trapericama mu tako piše — objasni Marijan. — Američkim. A upravo tako i izgleda: Big Mac.

Začas stigosmo cestom do »Vagabondine kolibe«, čudne gostionice još čudnijeg imena.

Uđemo u intimnu prostoriju ukusno uređenu u stilu planinarskog doma. Unutra dvoje starijih ljudi, Vlasnici, Nevenka i Mladen, saznali smo kasnije. Ona perući čaše, on čitajući novine uz plinsku svjetiljkulu u prvom sumraku. Sjedosmo. Razgovor se počne odvijati, dugi, večernji. Razgovor o kraju, ljudima i životinjama. Kao da je znao, nastavili nam Mladen priču o medvjedima. Često ih je sretao, kaže. I sada ih ima, ali sjevernije,iza Viševice. U ovo su doba godine najgladniji — upozori nas.

— Vidjesmo danas zmiju na Zagradskom vrhu.

— Ima ih, ima. Čak i sada. I ne volimo ih baš.

— A tko ih voli — nadoda Nevenka. — Grde su. Onomad mi jedna došla do vrat' gostionice. Čujen ja Garu kakô skvići. Ča ne laješ, kažem i otvorim mu vrata, a za njim zmija. Otkud te vrag donesal, rečem, uzmem žarač i ubijem ju. A garo, vrag, skočil i napal kad je bila gotova. Te sam ih godine pet ubila. A sada im n' rano. Snijeg odlazi, one dolaze. Samo se čovika boji i neće ga ako ih ne dira — završi Nevenka.

— Poskok je na Viševici najčešći. I, baš čudno — nadoveže se stari Mladen — potpuno je crn. Prema kraju mijenja boju. Pred nekoliko godina našao sam ga na Viševici za Novu godinu. Dva sam ubil.

— A opasan je i ubijen. Jednom je jedan od naših gostiju turnul opušak u gubicu ot-

kinutoj glavi poskoka. Da ste samo vidili kako je ugrizal! A otrov je cvrčal na žeravici! — završi Nevenka.

Prebrasmo priče o zmijama, pa nastavimo o planinarenju. Domaćin nam nabraja planinare koje poznaje i otkriva staze. Mnogo o njima zna. Prilično je puteva u okolini sam markirao. Od Zagradskog vrha do svoje gostionice i tamo sve do Viševice.

— Sutra bi s vama pošal gori, ali sam prestar za ovi mjesec i snijeg — žalosno završi stari.

Prebiremo dalje da bi pričom ponovo došli na sveprisutnu pustoš oko nas u ovom nekad naseljenom području.

— Općina Bribir imala je nekad dvi tisuće krava. Sad nema ni jedne. A ni općine nema. Narod se raselio, otišao na bolje.

— Ostali su samo starci i ljenčine — dodaje mu žena drastično. Jedva smo našli jenu konobaricu. Nu, pričaj im ti, pričaj — potiče ona staroga. On je mirniji, ne zapaljuje se tako naglo. Samo rukom odmahuje.

— Onda ću ipak ja. Ni tila na nogam stati, bi dobila vene. A naši gosti, uglavnom stranci, vole kad im se lijepo obraćate. A ona ni beknuti ni znala. Ni hrvatski, a kamoli nje mački. Zatirali smo je za deset dan.

U »Vagabondinoj kolibi« gostuju ljetom samo stranci, najčešće stalni gosti iz Austrije. Dodu svake godine petnaestak dana na more, pa cstanu još sedam dana u ovim planinama. Imaju oni dovoljno svojih planina, ali ove su, izgleda, i njima posebne. Jer spremu njima stari Mladen sve, od podužih šetnji okolnim vrhovima, preko pećenih kozlića do večernjih sjedeljki uz kamin i domaće specijalitete.

— I kose jutrom — kvali ih Mladen — sve znaju. — Pa onda i nas pouči: — kosi se kisom, a grabi sijeno kad sunce sije.

Ne usudimo ga upitati bavi li se on to seoskim turizmom. Vjerojatno bi nas čudno pogledao. Jer, nije to posao. To je ljubav.

— Ne možemo uvijek tako — kažu, bri nući za budućnost. — I mi starimo. Valja nam se jednom vratiti kući dolje u Bribir. Doli je lječnik, predavaonica, ljudi. A što će biti ovdje?

— Bit će — dodaje Nevenka. — Nećak će doci kad djece nemamo.

Čujemo, momku se u početku nije svidjelo; mnogo je rada, malo i ništa zabave. Ali, bio je često ovdje i ustanovio da se i od ovoga može dobro živjeti.

— Neka se još malo istutnji, pa onda oženi i dode da nastavi gdje smo mi stali — zaključi stari.

Nastavismo odmatati priču o povratcima. Jer nije daleko; tek trideset kilometara asfalta od Crikvenice. Začas. Jednog će dana opet biti ovdje ljudi. I stoke, krumpira. Mora. Treba ipak još neko vrijeme pričekati.

Odvrtismo razgovore, umor nas poče svladavati. Legosmo u lijepo dvokrevetne sobe na katu. Objekt kojim bi mogla biti zadovoljna svaka planina.

Jutrom nastavismo cestom prema Viševici, ispráčeni uputama i očima starog »Vagabonda« koji bi, vidjelo se po njemu, najradije s nama. Samo da nije godina... Nastavismo deset minuta cestom, zatim desno sve slabije markiranim putem i na kraju vlákom prema vrhu.

Podno samog vrha, dok nam se desno odvajajo drugi vrh u grebenu. Strilež, udarimo lijevo prosjekom kroz šumu, pravom alejom koja udara vrhu. Ostavismo markaciju koja vodi cdviše sjeverno, u snijeg. Jer, upozorio nas je stari Mladen, na sjeveru je Gorski kotar i snijeg, a ovdje, na jugu, ipak je Primorje.

Na vrhu smo znali: pogled s Viševice (1428 m) ipak je najljepši. Kao s Medvidka, Kobiljaka, Zagradskog vrha, ali još ljepe, visočije. Južno je more, sjeverno lanac prijedelih planina, a tamo u unutrašnjosti vrhovi Velike Kapele s markantnim Klekom u iz-

Vagabondina koliba
na Ravnom

maglici. Sasvim dolje na jugoistoku nazire se ogromna sjena Velebitove gromade.

Spustimo se sjevernom stranom, prema Javorju, šumarskoj kući podno Bitoraja. Na Plavuš vodi, na pô sata ispod Visočice, u potpuno zimskoj idili, otkrismo da je mjesto kao stvoreno za planinarsku kuću. Udalina, voda, do ceste koliko i do vrha. A i na Strilež, susjedni vrh istog grebena, nije mnogo dalje. No, tu će dionicu tek trebatи trasirati i markirati.

— Možda već najesen — čita mi Ivo misli.
— Vidjet ćemo.

Gazimo snijeg oprezno koračajući prema Javorju. Prolazimo zmije koje se sunčaju uz tek otopljeni snijeg. Na jednom mjestu čitavo klupko ridovki.

— Mi ćemo za Fužine — reče Zoran, pa nastavimo u pravcu vlaka, prateći očima i

pogledima unazad vrhove koje smo prošli. Prolaskom cestom ispod kamenih stijena pozdravismo Bitoraj. Opasni, Burni Bitoraj. Nama ponovo nenaklonjen, jer nam nakon sretra s njim zapnijeti kiša. Kao i onomad, u Fužine udosmo s kišom.

Dok smo vlakom napuštali fužinski kraj, očima smo isprácali ličko polje i Viševicu u daljini. Jučerašnje vrhove nismo vidjeli. Predaleko su. Vidjesmo mislima samo starog »Vagabonda« kako nas domahujući s vrata svog vlastitog planinarskog doma podsjeća da dodemo ponovo, jer malo mu planinara dolazi. Iz Zagreba posebno. A začuđujući prsten vidičkovača oko Ravna zasljužuje da dodu. Da upoznaju koloplet vrhova koji se izdižu iz mora, lutaju raznoliki, zagonetni i ispresjecani, da bi se, tamo negdje na jugu pretopili u gromadnu primorsku zidinu — Velebit.

Klečki gavranovi

RAJKA BLAŠKOVIĆ

OGULIN

Nije neobično, iako ste redovni i stari klečki posjetilac, da još uvijek niste upoznali jednu od Klekovih znamenitosti. Malo tko ju je opazio i zna za nju. Neki je nisu ni imali prilike vidjeti, a drugi je zbog snažnih dojmova i očaranosti Klekom nisu ni primijetili.

Riječ je o dva vjerna klečka stanovnika, o paru velikih crnih gavranova, koji već dugi niz godina žive visoko u nedostupnoj klečkoj stjeni.

Prema ljudima su veoma nepovjerljivi i planinarskoj se kući približavaju samo sredinom tjedna, kada je zatvorena i nema nikoga u blizini. Tada nesmetano traže hrana među otpacima. Subotom i nedjeljom, dok je dom otvoren i posjet veći, suzdržavaju se čak i od uobičajenog kruženja nad Klekovom glavom, pa se veoma rijetko mogu vidjeti u visini.

Zna se samo da žive u nekoj rupi u nepriступačnoj klečkoj stjeni, ali se ne zna gdje točno. Čak ni neumorni alpinisti nisu im uspjeli otkriti boravište.

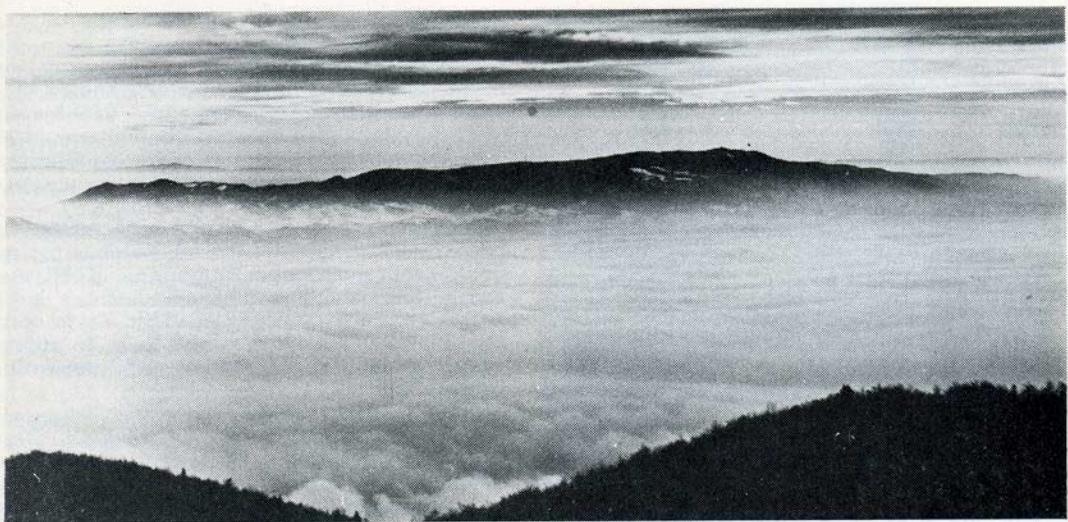
Ponekad se u njihovom društvu može vidjeti i treći gavran, pa čak i četvrti, što svjedoči da imaju prinovu. No, po svemu sudeći, mlade se ptice nakon osamostaljivanja ne zadržavaju sa starima već odlaze u potrazi za novim domom.

Koliko su gavrani udomačeni na Kleku, koliko ga smatraju svojom teritorijom i spremni su ga braniti, svjedoči i događaj s jastrebom. Naime, jednom je prilikom jastreb

doletio u Klekovo područje i stao kružiti iznad stijena. Gavranovi su se odmah pojavili. Jedno su vrijeme zajedno kružili nad njim, a onda se naizmjenično počeli obrušavati. Zrakom se orilo njihovo snažno graktanje. Iako su jači od jastreba, po prirodi su mnogo tromiji. Zato ga nisu uspjeli dohvati, premda su pikirali sa žestinom i borbenošću. Perje koje u sličnim prilikama obično naveliko leti, ovaj put nije letjelo jer je grabljivac vješto izmicao. Jastrebova mirnoća pred gavranskom borbenom poletnošću davala je dojam da ih jastreb zapravo namjerno provocira, a oni to shvaćaju ozbiljno. Bilo kako bilo, ipak je snažni letač brzo napustio Klekovo područje, a gavranovi su još neko vrijeme pobjedički kružili zrakom, ne obazirući se čak ni na brojne planinare.

Gavranove su prvi put zapazili 1968. godine Katica i Franjo Blašković, jer su kao tadašnji domari planinarske kuće mnogo vremena provodili na Kleku. To znači da je par gavrnova gore živio i prije te godine, a hrabro se drži još i danas, što je zaista rijetkost.

Stoga, ako vas put nanese u prekrasno Klekovo carstvo, ponekad bacite pogled u plavetne visine. Možda ćete ugledati dvije snažne, ponosne, velike crne ptice metalnoplavkastog sjaja, kako slobodno kruže iznad stijena. Gledajući ih tako samotne, nesputane i lijepo shvatiti ćete da su i one nerazdvojivo dio Kleka kao i svaka žuta travka, svaki korijen i svaki kamen.

Pogled s Ivanšćice na Medvednicu

Foto: Ing. Z. Smerke

I sjeveroistok Medvednice zaslužuje zaštitu

BRANKO BRUSAR

ZAGREB

I povjesničar francusko-engleskog sukoba u Sjevernoj Americi, Francis Parkman (1823—1893), prvi školovani čovjek koji je doista boravio među Indijancima, te je sa Siuxima sudjelovao i u ratnim pripremama protiv Snakea, i o tim svojim doživljajima napisao jedan od najuzbudljivijih putopisa po Zapadu (Oregonski put, 1849), dakle, i on tvrdi da već i sam pogled na planine čovjeka jača.

* * *

Pogled na planine jača i raduje, i budi razdobljost. U »Velikim planinama« Johna Steinbecka dječak Jody gleda ih i pita se što to one u sebi i iza sebe kriju. Od stara Indijanca ne dobiva odredena odgovora: morat će ih istražiti sam.

* * *

Sa svih naših ravnica, kao i s mora, obzorje nam načičkavaju planine, privlače nas sve dalji i dalji planinski lanci, a kad ih upoznamo, težimo dalje. No pažnju nam najviše prisvajaju najistaknutiji vrhovi, dok nam niži dijelovi ostaju nepoznatiji. Putniku i sa zagorske i s prigorjske strane sigurno će zapisnjati za oči dugačak, iako nešto niži sjeveroistočni dio Medvednice.

* * *

Na Medvednici, u smjeru sjeveroistoka, najdalji je planinarski cilj obično područje Lipe

(najviši istoimeni vrh 742 m) s Rogom (709 m), na kom je piramida i dom Planinarskog društva »Lipa« iz Sesveta.¹

Prema sjeveroistoku Rog se strmo ruši k selu Planini. Medvednica je zaštićena samo do tog sela. A ipak, kad u sunčano popodne s piramide na Rogu bacimo pogled prema sjeveroistoku, razotkriva nam se beskrajani krug šumovita brdskog područja s najvišim vrhom Drenovom (574 m). Uza svu romantičnost Lipe, s bogatim šumama i cvjetnim livadama, strmim stijenama i spiljom Velikom Peći, drenovski kraj mora privući planinara.

Put s Lipe do krajnjeg medvedničkog sjeveroistoka, do sela Donjeg Orešja, traje oko osam sati, uračunavši i oko pola sata natrag do Zeline. Zgodnije je i jedinstvenije, cjelovitije, u drenovsko područje polaziti iz Laza, odakle za put treba pet-šest sati. No blage

¹ Imena Lipa i Rog katkad se brkaju. Logično je da je na području Lipe i sam najviši vrh tog naziva, ako već ne nosi posebno ime. Imamo, na primjer, isti slučaj s Ivančicom. Takoder je logično da se krajnji, najizbočeniji dio Lipe zove Rog. Lipa se, naime, i iz Zagorja i iz Prigorja vidi kao volovska glava sa dva roga. Seljaci s obje strane Lipe u tim se nazivima ne bune. Da pomutnja, međutim, bude još veća, kao da nedostaje mašte za nova imena, brdo između sela Planine i ceste Sesvete-Kašina-Laz-Marija Bistrica-Zlatar zove se isto tako Lipa (489 m).

visinske razlike umanjuju napor koji se obično povezuje s tolikim planinarskim pješačenjem: u svojoj cjelini Drenovski put slijedi hrbat.

* * *

Prije dvadesetak godina na tom putu nije bilo nikakva planinarskog znaka. Jedina mož bio je kompas i karta, i sreća. I seljaci su se snalazili tek u svojoj najbližoj okolini, a i nazivi im se uvijek ne podudaraju s onima na karti. Pronalazeći hrbat, zalutao sam osam puta, ili prije vremena u Prigorje, ili u Zagorje.

Kasnije sam naišao na planinarske znakove od Laza do ruševina starog grada Zelingrada: djelo planinara Miše Kovača. Markacije od Zeline do Zelingrada postoje već otprije no one ne ulaze u Drenovski put. Nedavni su i znakovi koji od Zeline vode do spomen-ploče iz NOB-a na Prezidu a Drenovski ih put jednim dijelom slijedi. Oko dobre trećine puta, od Kladišćice do Donjeg Orešja, preostalo je za 28. izvidačku četu iz Dubrave, koja ga je 1973. obilježila prema mojim uputama; ona je te godine bila najbolja u Zagrebu. Međutim, upravo te su se markacije gotovo posve isprale, a i neka su stabla potrušena.

* * *

Na Drenovski put bolje je krenuti iz Laza nego iz Zeline, jer ujutro ima prikladnih autobusa iz Zagreba, a popodne i uveče guščih iz Zeline u Zagreb, osobito ljeti, kad je dodatan razlog za završetak izleta u Zelini i termalno kupalište.

Ako se ipak polazi od kupališta u Zelini, od ciglane, kako se običnije kaže za autobusno stajalište, prolazi se dalje kroz cestovni usjek, skreće prvom asfaltiranom cestom lijevo, prema Kalinju, kako pokazuje znak na glavnoj cesti. Ide se ravno, gotovo okomito na željeznu dvorišnu ogradu, pa u njezinu smjeru desno na poljski put po kosini brežuljka. Za oko pola sata hoda taj poljski put dotiče asfaltiranu cestu Hrastje (na cesti Zagreb—Varaždin — Orešje). Upravo tu, okomito na cestu Hrastje—Orešje, polazi ulijevo između kuća i staja asfatiранa ulica, kojoj je s lijeve strane bunar s odličnom vodom što uvijek istječe iz cijevi. Na brežuljku poludesno vidi se klijet do koje se treba popeti i uz nju desno prijeći na poprečnu stazu u smjeru Drenovskog puta. Poslije bunara skreće se, ne seoskim putem desno, nego stazom poludesno uz livadicu. Staza uskoro uranja u šumu, te uz rub, usporedno s poljskim putem i vinogradima na onoj strani, ulazi i izbjija iz šume ispod spomenute klijeti.

* * *

S Lipe, ili iz Čučerja, njezinom istočnom kosinom, iznad Donje i Gornje Planine, po malo se silazi na sjeverni kraj Gornje Planine, upravo iznad stajališta autobusa, i ulazi poljskim putem dalje prema sjeveru, preko hrpta prekrasne, ubave, netaknute doline, s travnjacima po kosinama, uz potočiće i izvore, kroz šumarke i ispod šumovitih brežulja-

ka sve do Plasišča na ceste Sesvete—Zlatar, to jest do autobusne stanice prije Laza. No taj je put u svom srednjem dijelu, poslije markacija s Roga i prije no što se spoji s planinarskim putem sa same Lipe, neobilježen. Može se, dakako, i markiranim putem ravno (bez spuštanja do Planine) s Lipe na Plasišče. Dio puta iz Donje u Gornju Planinu može se proći i asfaltiranim cestom.

Najzgodnije je iz Zagreba poći autobusom prema Zlataru. Poslije Kašine autobus prolazi dolinom prema serpentinama na Kobiljaku, našem Semmeringu, kako neki kažu, s kojih doista puca sve ljepši i širi vidik. Ta je cesta građena za bana Mažuranića, kako to objavljuje i ploča lijevo na stjeni prije serpentina na Kobiljak.²

I iz Laza prema Bistrici silazi se serpentinama s pogledom na velik dio Zagorja i daleje, u Sloveniju. S Kobiljaka se otvara sve veći dio Medvednice, a sa zaravanka i prema Plješivici, Strahinjčići, prema Sloveniji, kad je čisto sve do Triglava. Ravno i desno je Ivančica, sasvim desno, mnogo blaže, ističe se Drenova.

Autobusom iz Zagreba ne treba se voziti do Laza nego do već spomenutog Plasišča, postaje prije Laza, na mjestu gdje se cesta iz smjera Stubice i Mateja uspinje na Mažuranićevu cestu i gdje ulazi i planinarski put s Lipe, pre izletištem »Zagorka«, kojeg vlasnica Štefica Hrastović, srdačno dočekuje planinare.

S Plasišča treba hodati dalje cestom do prelaska dalekovoda preko nje, gdje se ulazi desno u zaselak Vrh, koji se, budući da je na samom hrptu, vidi već iz daleka. Iz zaselka se izlazi na čistinu s dosta dobrom kamenitom cestom, koja je sad spojena s Moravčem. S livade lijevo vidi se Bistrica i, desno, Vinski vrh. Malo dalje, lijevo prema natrag, vidi se i središte Laza s crkvicom. Podalje desno, usporedno s putem, dižu se brda Grohod i Koželin, a kroz usjeklinu otvara se pogled u Prigorje. Isprečuje nam se Tuhe Hum, koji se obilazi lijevo oštrim zavojem, s ove strane polagano uspinjući, s one spuštajući. Na drugoj je strani zdesna podivljao voćnjak. U tom dijelu, sve do Kladišćice, put je dobro obilježen. Na jednom raskršću, gdje naš put skreće okomito gore lijevo, stotinjak metara desno nizbrdo, nalazi se izvor zvan Zdenčec, betoniran, sad već djełomično skršen, s izvrsnom vodom. Od njeg se vidi Lipa pod neuobičajenim kutem.

Doktora se lijevo kroz drveće nazire Drenova, no do nje treba zaobilaziti polukrugom desno. Kamenje na samom usponu na nju nekako dočarava višu planinu. Vrh je lijevo odmah do staze. Desno je zaravanak, nekad proplanak, sad sve više obrastao mladim drvećem i grmljem. To mjesto upravo više za planinarskim domom.

Put vodi niz Strmec, laganim i dugim spustom do jačeg poprečnog šumskog puta, na kojem se skreće lijevo. Međutim, tristotinjak

² Ploča je sad dijelom pocrnjela od prljave vode, a prije petnaestak godina još je bila čista.

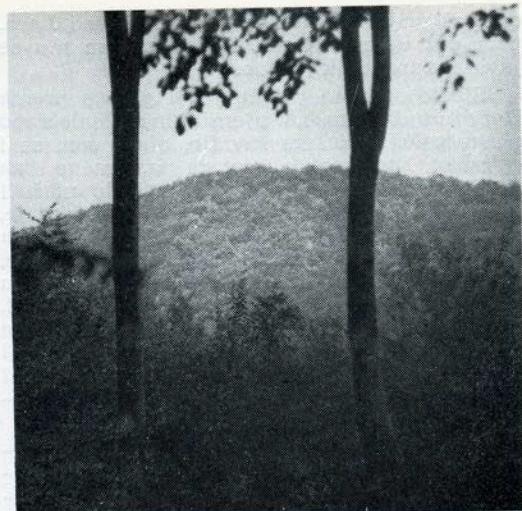
metara desno, uz sam njegov rub, nalazi se dobar izvor, kćoji je, nažalost, gotovo uviјek zasut lišćem, te ga je teško pronaći. On bi poslije Zdenčeca došao upravo u pravi čas. Pošto smo skrenuli lijevo, ne treba slijediti markaciju, koja se spušta desno kroz šumu, nego krenuti poluljevo kroz šumu uz rub livade, pa preko nje (s vidikom na Kladišćicu) do druge livade ispod same Kladišćice. Kad ne bismo skretali lijevo na tu livadu, put bi nas dalje doveo do romantičnih ruševina Zelingrada, koje su izgubile bitku s raslinstvom, što ih sve više osvaja. No ako se želi proći cijeli Drenovski put, jedva da bi se isplatiло skretati i sputati do Zelingrada: on zasluzuje posebnu pažnju i poseban izlet. Drenovski se put, uostalom, može prijeći i u dva dijela: Laz—Zelingrad—Zelina i kružno u oba smjera Zelina—Kladišćica—Zelina, kad se svaki put dotiče Zelingrad. Sa Zelingrada dolina vodi kroz Biškupec, s gostonicom na samom početku tog sela. Dolina sva žubori od potoka; na njezinu početku izbjiga izvor desno iz stijene.

Sa sredine livade ispod Kladišćice opet se kroz usjeklinu vidi Vinski vrh, što dokazuje da je Drenovski put polukružan. U Kladišćicu su se naselili stanovnici iz obližnjeg Globocca na zagorskoj strani. Od devetnaest kuća samo su dvije danas naseljene preko cijele godine, dok se sve ostalo odselilo k cesti, neki u Biškupec. Na putu kojim se penjemo na hrbat Kladišćice bijeli se vapnenac, kao na tolikim zagorskim stazama. Od tog se puta na bilu odvaja staza ulijevo, dok naš put vodi dalje naprijed. Ipak je vrijedno skrenuti lijevo, u glavni dio sela, i dalje desno. Tu se s livade otvara prekrasni vidik na velik dio Zagorja, sve do Ivančice u sredini, Strahinjčice njoj slijeva i Kalnika zdesna, pa i dalje u Sloveniju. Desno se pak prolazi između dvije kuće s lijeve strane i jedne malo podalje s desne. Iza te kuće opet se uranja u šumu. Desno su dvije livade, druga s dubokom vrtačom na dnu obrasлом grmljem. Zavija se desno i dolazi na pokamenjenu šumsku cestu (iz Zeline), koju možemo slijediti do drugog pravokutnog zavoja, pa onda točno u njemu skrenuti lijevo u šumu, ili lijevo možemo skrenuti već i u prvom zavoju, na kom je nekad bio lijep proplanak vidljiv iz daleka i opet podsjećajući na više gorje. Tu je sad zasadena crnogorica visoko narasla i istisla nekada bogato jagodište.

Nad Donjim Orešjem, ostavljajući slijeva Padješnicu i Grace, izbjijamo iz šume, te nas pozdravlja vidik na sav sjeveroistok, od Ivančice preko Kalnika do Moslavačke gore. Desno se vidi Zelina.

* * *

Ranijih godina dio od Kladišćice do Donjeg Orešja bio je na nekim mjestima više obrazstao povijušama, tako da je podsjećao na džunglu. Povijuše se, dakako, uništavaju. Nailazi se na stabla nevjerojatnih oblika, poprečno spojenih, kao da hoće biti nerazdruživa, grana ispruženih poput ruku. Jedna debe-

Pogled na Drenovu

la bukva, sva nagnuta naprijed, kao da je sklopila šake da pticama pruža vodu, barem je na mene tako djelovala:

VODONOŠA NA DRENOVI

Prosjak, misliš. Medvednički istok,
Drenova — kraj još tako lijep,
Kad prodeš Hunjku, Gorščicu i Rog,
Al' putnika nigdje ni za lijek.

Ruka se sama maši za džep,
Usne se miču: »Jesi li gladan?«
Ne, nikako nije. Ta nisam slijep!
Ne prosi. Za se je on imućan!

Nepropusno udubio je dlan,
Hvata kišnicu ili topi snijeg:
Neumorno ga pruža povazdan,

Sretan kad sleti da se iz njeg
Napije češljugar, sjenica:
Ljubitelj ptica k'o što sam i ja.

(SMIB, 1. i 15. VI 1977)

Budući da je to dugačak put, razmjerno daleko od kuće, ako se hoće proći cijeli, ostaje malo vremena za gljive. Njima kao da je bogatiji kraj bliže Lazu.

Ljeti ta šuma zuji od kukaca i odzvanja ptićjom pjesmom, sunce i svjetlo šaraju joj tlo svjetлом i sjenom. Kao »Slavonska šuma« Josipa Kozarca. Kosa sam uplašio s jaja u gnijezdu na strmoj strani puta, pod strehom od mahovine. Samo tu sam vido gniazdo u rašljama mlada stabla, na metar visine.

Nailazi se na tragove lisica i divljih svinja. Love ih lovci a seljaci pričaju o svojim susretima s njima. Na srne se nailazi često i ljeti i zimi, napose ako se putuje sam. Tu sam prvi put u životu u prirodi vido jazav-

ca, baš prije livade s koje se, idući od Laza, prvi put ugleda Kladiščica. Kad sam mu se javio, na trenutak je stao.

Sjedio sam na panju, jeo i gledao prema Koželinu. Daleko na njem zalaja, sudeći po glasu, psić. Kad sam završio, digao sam se i ogledao. Dvadesetak metara iza mene, iza stabla, iskoči lisica i odjuri nizbrdo mašući kitnjastim repom kao kormilom. Još sam je, iznenaden, pogledom pratio, kad iz šikare na put, na metar od mene, izleti srna, trže se, skrenu putem ulijevo da onda jurne opet u šumu odakle je došla. Zamalo istrči i psić, malen crno-bijeli mješanac, potrči srniniom tragom, ostavi ga i zatrči se lijevo na lisičji trag. No brzo se vrati i na moj poziv približi mi se i dade se pogladiti po glavi, očiju zažarenih od lovne strasti.

Engleski klasik, romanopisac George Meredith (1828—1909), u romanu Egoist (1879), napominje tri preduvjeta za sreću, čak i u bračku, gdje ju je, kako on misli, vrlo teško naći:

lijepa okolina, kretanje njom, mrva opasnosti. Istina, jedva da se može govoriti i o mrvi neke posebne opasnosti na Drenovskom putu, ali ostalih dvaju preduvjeta ima u izobilju. Slike s tog puta privlače su i s velikih udaljenosti, naročito jedna: djeca i ja pozaspali svako pod svojim stablom — poput Neumijkе, Toporka i Župančića.

Nažalost, i to samotno, gotovo nenačeto, zabačeno područje već počnje pokazivati naličje civilizacije. Prije dvadesetak godina samo je jedan jači šumski put presijecao to područje i povezivao Zelinu i Bistrigu. Sad ga načinju i već napomenuta druga dva. Čim se neki od njih asfaltira, njegove dobre svrhe neće na prvi pogled biti toliko uočljive koliko njegove loše posljedice: smeće.

Sjeveroistočni dio Medvednice kojim ta **Zagrebačka** gora s Ivančicom i Kalnikom stvara tromeđu, zaslужuje radi planinarstva i turizma, a napose radi dobrobiti grada kojega ime nosi, da bude zaštićen.

Vintgar Mostnice

IVO SLAVIČEK

OSIJEK

Do pred nekoliko godina, dok nisu planari Srednje Vasi v Bohinju uredili i markirali put od Stare Fužine prema Vojama što vodi uz (manjim dijelom kroz i iznad) kanjon Mostnice, jedna velika prirodna ljepota bila je nepoznata. Toliko sam puta bio u Vojama, na Vogaru, Pršivcu, prolazio preko Hudičeva mosta a da nisam znao kakva je prirodna rijekost samo na kamenomet udaljena od mene. I danas se mnogi posjetioc Triglava ili susjednih vrhova, što se vraćaju u Bohinjsku Bistricu preko Voja i Stare Fužine, češće služe nezanimljivom cestom nego markiranim putem kroz Vintgar Mostnice. A njega vrijedi upoznati.

Prvo da vas upoznamo s Mostnicom. To je pritoka Ribnice, s kojom zajedno obogaćuje, kao prva pritoka, Savu kako je izašavši iz Bohinjskog jezera »dobila promjenu imena« i od Savice postala Sava Bohinjka. Ulijeva se u Savu tik iza znamenite crkve Sv. Janeza. Ime je Mostnica dobila po mostu, ali ne bilo kakvom, nego po Hudičevu mostu što je ne-pun kilometar udaljen od središta Stare Fužine.

Sam izraz Hudičev most (vražji most) dobio je po tome što prelazi preko divljeg potoka, na divljem mjestu koje je nekoć i te kako pobudivalo stravu. Most se diže visoko nad razinom Mostnice što huči u usku klanču, u tajanstvenoj dubini. I odatle to ime što nije rijetko, a potječe još iz Srednjega vijeka, kao i njemu slična (Vražji prolaz kod Skra-

da, Teufelsbrücke pri usponu ceste na prijevoj Grossglocknera).

Iza Hudičeva mosta valja skrenuti na desno, nizbrdo, na što, uostalom, upozorava i markacija. Poslije kraćeg prolaženja kroz ne baš najzanimljiviju šumu i stalnu silazu, dolazi se do novoga mosta, s kojega se pruža još ljepši pogled na kanjon Mostnice i njen bijes kojim se probija kroz usko kameno korošto. Dalje put vodi uz rub kanjona s mogućnošću da se na više mjesta baciti pogled u dubine. Put je posve bezopasan, više šetači nego planinarski, pa ipak je mjestimično osiguran. Dalje se spuštaju i obale Mostnice i put, pa uskoro se hoda lijevom obalom dražesnog potoka a ne više strašne vode u dalekim dubinama, no mjestimično slapovi i brzaci oživljavaju sliku. Poslije nekog vremena Mostnica se ponovo mora probijati kroz klisure i opet se na više mjesta može baciti pogled u njene dubine. Mjestimično su prilazi pogledima u dubinu osigurani čeličnom užadi. No najljepši pogled se može baciti ponovno s uska mosta, gotovo brvana, na koji valja ići da se pogleda kanjon, ali se poslije opet vratiti na lijevu obalu i njome do posljednjeg mosta, sada na mjestu gdje Mostnica prima neveliku pritoku. Ondje će vas markacija povesti uzbrdo, ne prestrmo, ali ipak tako da se očutite planinarima a ne šetačima. Za koji četvrt sata evo vas u novom planinarskom domu, »Planinska koča bohinjskih prvoborcev u Vojah«, na nadmorskoj visini od 700 m.

Blizu nje je slap Kropa (lijeve pritoke Mostnice), a niti sat hoda u dolini Vojca i slap Mostnice — no o njima drugom prilikom. Koča u Vojama nova je, lijepo uređena, dobro opskrbljena s ugodnim osobljem. Na štednjaku je veći dio dana velik lonac s enolončnicom, koje će vam obskrbnica nagrabiti sve do ruba tanjura ...

A ako ne idete dalje, u Voje, pa otamo na Vodnikov dom (sada je nova, oveća zgrada!), ili preko Krstenice, ugodnim ali putem sa za-

puštenom markacijom također do Velog Polja, tada se na povratak svakako zadržite u Staroj Fužini. Ne propustite pogledati Planšarski muzej, a i u mjesnoj gostonici pogledati i poslušati stari »glazbeni ormar« koji će za svega 50 para odsvirati nešto iz svog prastarog, ali privlačnog programa. Upoznati Vintgar Mostnice znači doživljaj i za onoga koji je već vidio i Vintgar, i Mlinaricu u dolini Trengle, pogotovo za onoga što se prvi put sreće s uskim, divljim, dubokim kanjonom.

Sagradiili smo sklonište na Bitoraju

TOMO VINŠČAK

ZAGREB

Kada smo u proljeće 1980. godine osnovali naše planinarsko društvo dali smo mu ime »BITORAJ«. Mnogi od nas nisu tada znali ni gdje je ta planina geografski smještena, a kamoli kako izgleda. Svim sudionicima prvog, tj. osnivačkog izleta, vidjevši ljepote Bitoraja (1385), bilo je dragو što njihovo društvo nosi ime po toj osebujnoj planini, što se punim imenom zove Burni Bitoraj. Ali, da stvar ne ostane samo na tome, pojavila se zamisao kako da se odužimo planini Bitoraj: izgradnjom planinarskog skloništa. Želja nam je bila da što više ljudi dođe na Bitoraj i čuje za njega, a na taj način i za naše novo

društvo. Bitoraj je do tada neopravdano bio zapostavljen od naših planinara, osim što ga posjećuju planinari iz Rijeke kojima je vrlo blizu. Preko njega ne prolazi ni jedna planinarska transverzala, donedavno nije imao niti žiga na vrhu, a na žalost, ti žigovi predstavljaju mamac za velik dio planinara. Prva je zamisao bila da to sklonište bude skromnih dimenzija, tako da može poslužiti samo manjoj skupini planinara. Nakon toga stupili smo u vezu sa Šumarijom iz Fužina da nam odobri sjeću građe za konstrukciju skloništa. U Šumariji smo, na našu veliku radost, naišli na razumijevanje i podršku za našu akciju.

Odmah je bilo dogovoreno da se sklonište izgradi od borovih oblica, dimenzija 5x6 metara i sa strmim krovom na dvije vode pokrivenim šindrom. Sav taj materijal kao i stručnu pomoć dobili smo besplatno od kolektiva Šumarije Fužine, što je hvale vrijedan primjer suradnje i razumijevanja planinara i ljudi koji se brinu o našim šumama. Koristim se ovom prilikom da se u ime PD »Bitoraj« iz Zagreba zahvalim cijelom kolektivu Šumarije, a posebno drugu Milanu Nećaku koji je pokazao najviše razumijevanja, strpljenja i pomoći. Došlo je ljeto 1982. godine, a mi smo na rubu Jožine plane, pod vrhom Bitoraja, na visini od 1303 m počeli kopati temelje za sklonište. Sav građevni materijal: pjesak, cement i drvenu gradu trebalo je na ledima prenijeti od mjesta do kojeg može doći kamion do Jožine plane. Ako se ide normalnim planinarskim hodom, za to je potreban jedan sat, ali pod teškim teretom to se vrijeme oteglo i na dva sata. Nošenje greda bio je najteži ispit izdržljivosti za članove »Bitoraja«. Na jednoj akciji nošenja pomogli su nam članovi PD »Troglav« i »Rade Končar« iz Zagreba, kao i planinari iz Rijeke. Ali ta vremena su sada iza nas, jer je već u jesen iste godine sklonište

dobilo krov. Slijedeće godine nastavili smo s radovima, ali zbog nedostatka građevnog materijala nije bilo moguće završiti sklonište. Sada je sav potreban materijal nabavljen, a sredstva koja su bila potrebna za kupnju spužava za ležajeve dobili smo od PSH. Sklonište koje je neslužbeno nazvano »Bitorajka«, otvorit ćemo početkom srpnja ove godine, kao naš doprinos proslavi 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Sklonište se sastoji od prizemlja i tavana. Prizemlje čini prostorija koja služi kao blagovaonica i za odmor, a na tavanu je spavaonica za dvadesetak ljudi. Stalno će biti otvoreno za sve dobromjerne posjetioce. Ali, još vam nisam otkrio gdje je Bitoraj i kako se do njega dolazi.

Najbolje je krenuti putničkim vlakom do stanice Vrata, druga stanica poslije Delnice u pravcu Rijeke, ili brzim do Fužina, jer ne stoji u Vratima. Od Fužina se treba vratiti cestom 2 km do sela Vrata, odakle se prvo cestom, a zatim markiranim stazom za 2,5 sata stiže do vrha Bitoraja. Za lijepa vremena s vrha se pruža divan pogled na Učku, Kamniške i Julijske Alpe, Bjelolasicu, Venlebit te Kvarner s otocima.

Dodite! Bitoraj vas čeka.

Od Javora na Mučanj

Dr. KUNO VIDRIĆ

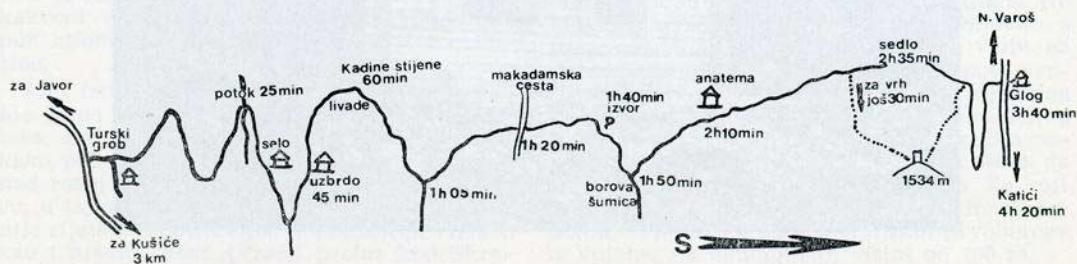
BEOGRAD

U turističkom vodiču po Ivanjičkom kraju, u jugozapadnoj Srbiji, u dijelu zvanom Stari Vlah, u kojem su i planine Javor i Mučanj, rečeno je da ovaj kraj predstavlja izvanredan spoj prirodnih ljepota i ljudske dobrote i da u njegovim njedrima leži nenarušeno blago bistrih rijeka, čistih planina i čovjekova gostoljublja. A u istinitost svega toga mogli smo se uvjeriti kada smo kroz taj kraj prošli kao planinari.

Do Ivanjice stigli smo iz Beograda autobusom za nepuna četiri sata vožnje kroz živopisnu Šumadiju. Ovaj, nekada zabačeni gradić, koji je dobio ime po travi ivi, danas ima

snažnu i raznovrsnu industriju a svojom dobrom klimom, lijepom okolinom te zdravstvenim i ugostiteljskim objektima predstavlja odlično mjesto za odmor, rekreaciju i planinarske izlete.

Iz gradića odvezao nas je drugi autobus 38 km do lugarnice na prevozu planine Javora koja, kao i Mučanj, spada u mlade vapnenaste formacije i pruža se u pravcu Dinarija. Javor je pretežito pod pašnjacima, išaranim uglavnom listopadnim šumarcima, a kako smo prevozom stigli do visine od oko 1400 m, lako smo se popeli na nedaleki Vasilin vrh (1519 m), koji nema neke posebne oznake. Po

povratku do lugarnice na prevoju svratili smo 10 minuta do spomenika majoru Iliću i njegovim suborcima, palim u srpsko-turskom ratu zvanom i Javorski rat, koji se 1878. godine vodio na tadašnjoj srpsko-turskoj granici. Ona je ovdje postojala sve do Prvog balkanskog rata 1912. godine.

U prijatno jesenje predvečerje vratili smo se istom cestom kojom smo došli 10 km do sela Kušića, koje leži na visini od oko 900 m. U njemu je dobro razvijen seoski turizam a postoji i hotel sa 60 ležaja, od kojih se oko 20 nalazi u sobama sa skupnim ležajima. S njegove je terase lijep pregled nad čitavim planinskim lancem koji se proteže od Javora do Mučnja i dobar uvid nad putem kojim smo idućeg dana namjeravali proći. Tu smo i prenoćili, a idućeg jutra vratili se oko 3 km cestom prema Javoru do inače neoznačenog mjesta zvanog Turski grob. Odavle se udesno odvaja dobar poljski put, kojim smo i mi krenuli. Išli smo uglavnom izohipsom i, kako je na mapi prikazano, savladajući ponegdje manje visinske razlike, dok nismo stigli do usamljene kuće na mjestu zvanom Anatema, koje leži na južnim obroncima Mučnja. U kući je prodavaonica, a ispred nje raskrije nekoliko cesta. Mi smo krenuli strmom stazom pored borova i preko čistina, da bismo poslije 20 minuta uspona izbili na sedlo.

Staza kojom smo ovamo stigli postala je ravnija i nastavljala se preko sedla prema sjeveru, a mi smo krenuli udesno u smjeru vrha, prolazeći kroz šumarke i preko livada. Tu se staza izgubila, ali smo uspinjući se stalno uskoro izbili na kamenitu čistinu centralne kupe i na sam vrh Mučnja zvan Jerinin grad (1534 m), koji je označen betonskim stupom.

S vrha nam se pružao lijep vidik i dobar pregled nad područjem koje smo prošli, na selo Katiće na visini oko 1000 m, koje je bilo cilj našeg pješačenja, kao i na dio puta kojim smo još imali proći.

I Mučanj je vapnenastog sastava, pa smo stoga nailazili na kraške pojave. Najmarkantnije su njegove strme gole padine što se ruše prema sjeveru, dok su ostali dijelovi pod šumom s proplancima.

Prilaz Mučnju s juga

Foto: B. Egorov

Niti Javor a niti Mučanj nemaju planinarskih oznaka. Zbog toga smo s vrha krenuli prema intuiciji u zapadnom smjeru, silazeći kroz šumu i preko livada, dok nismo izbili na livadu i na šumsku cestu. Njome smo nastavili prvo udesno, zatim smo dugom serpentinom prvo udesno pa zatim zavojem ulijevo sišli do nekoliko kuća i konačno na makadamsku cestu kod mjesta zvanog Glog. Njome smo opet krenuli udesno da bismo za dalnjih 40 minuta pješačenja stigli do našega cilja, sela Katića.

Tu smo se u ugodnoj manjoj kavani osvježili i sačekali autobus, kojim smo se za nekih 40 minuta vožnje vratili u Ivanjicu. Odатle smo se prvom autobusnom vezom preko Čačka i Gornjeg Milanovca vratili u Beograd

Bili smo na Durmitoru

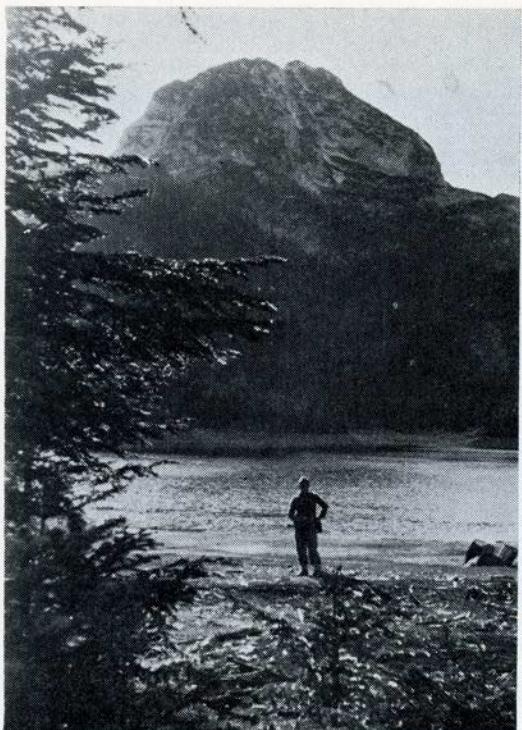
Dr. ZVONIMIR SLIEPČEVIĆ

ZAGREB

Iz Zagreba krenulo nas je tridesetak planinara članova PJ »Sutjeska« i PD »OKI«. Sastanak je bio pod urom na Glavnom kolodvoru. Vlak je krenuo točno po redu vožnje. Pola sata bilo nam je dovoljno da se razmjestimo. Pospenci su brzo polijegali, a ostali su na hodniku pričali šale do kasno u noć i svojim smijehom ometali zaspale.

Zahvaljujući zakašnjenju vlaka, jedan sat smo dulje spavali. U Beograd smo stigli u

kasno jutro. Dočekala nas Labudova seka, koja nas je sa svom prtljagom odvela u najbolji pristojni restoran čak iza desetog ugla, na opće protestiranje svih koji su imali pune ruke i puna leđa prtljage. Nakon obilnog doručka ponovno smo u vlaku i krećemo put Mojkovca. Vozimo se uz tamnosivi Lim, njegovo akumulacijsko jezero i preko Zlatibora. Odjednom je započeo i strašan pljusak. Na putu do Mojkovca prošli smo kroz stotinupe-

Crno jezero pod Mededom

Foto: Dr. Z. Poljak

deset što kraćih, što dužih tunela, da bi na odredište stigli sa svega pola sata zakašnjenja. U međuvremenu je i sunce granulo. Kako je autobusna stanica daleko gore na brdu, a autobus bi trebao krenuti za pola sata, nije bilo druge, nego put pod noge te zaboraviti težinu terena i sparinu dana. Izdržali smo i »pravovremeno« stigli na cilj, ali autobusu ni traga ni glasa. Ne možemo niti dozvati nešto o njemu. Neki kažu da je otisao, drugi da će ići predvečer, a treći da nedjeljom više ne vozi! Bilo je očito: ako i postoji još neki autobus, taj bi morao iz Pljevalja doći potpuno prazan da pokupi sve nas s tom silnom prtljagom. Na sreću našao se tu neki autobus bez voznog reda, čiji je šofer pristao da nas za novčanu naknadu prebaci u Žabljak. Nakon sat i pol vožnje uz kanjon predivne modrozelene Tare bili smo dostavljeni i iskrcani na blatinjavom travnjaku usred Žabljaka ne-daleko kasarne. Naš voda puta Štef otisao je u kasarnu na dogовор о smještaju.

Smjestili smo se u dvije sobe drvene barake u kojoj su po vojničkom stroju poredani jedan uz drugoga željezni kreveti. Po sredini sobe proteže se dugačak drveni stol s klupama. Sanitarni čvor nije bio baš blistavo čist. Nakon smještaja trebalo je pješačiti oko 2,5 km do vojnog odmarališta na večeru, pokraj predivnih planinskih kućica okruženih visokim i gustim jelama i smrekama. Hrana u odmaralištu bila je odlična i obilna, a po-

sluga susretljiva i ugodna za svih deset dana boravka.

Drugi dan osvanuo je prohlađan s malo vedra neba. Zbog stjecanja kondicije upriličen je zajednički izlet do Crnog i Zmijinjeg jezera, te Mlinskog potoka. Prolazimo kroz gustu crnogoričnu šumu i naglo izbijamo na prekrasno Crno jezero. U tom zelenom prostoranstvu ljeska se modro-zelena voda Crnog jezera, išarana slikama smreka i jela što se zrcala na vodi. Iznad jezera uzdiže se masiv Mededa, koji baca veliku tamnu sjenu na jezero. Moguće je zbog toga jezero dobiti ime. Ukras jezera je i stado ovaca, što ovdje mirno pase, unatoč zabrani ispaše u nacionalnom parku. Osjeća se ugodan i prodoran miris klekovine i smole.

Od Crnog jezera put nas vodi uz Mlinski potok koji teče kroz strogo zaštićeni rezervat prašume jela i smreka, a proteže se na površini od 10 hektara. Nekoliko puta oko nas se ponavlja isti slijedi slika: šuma, proplanak, potok, mlin, sve tako do Zmijinjeg jezera. Obale jezera okružene su smrekama i do četrdeset metara visokim, koje rastu pored same vode. Jezerska voda prekrasne je maslinaste boje, a uz obalu zelene su listovi lopoča ukrašeni sitnim žutim cvjetovima. Dugo sjedimo uz obalu prepuneni mašt i mislima. Očima upijamo ove slike da ih nikad ne bismo zaboravili. Fotoaparati svih vrsta i dimenzija neumorno škljocaju. Istim se putem vraćamo u Žabljak.

Slijedeći dan planiran je izlet na Savin kuk. Od Crnog jezera put vodi strmo kroz šumu. Put je vlažan i sklizak sve do raskrižja iznad izvora Točak. Desno vodi put za V. Meded (2285 m), a ravno za Savin kuk (2313 m). Preko prostranog proplanka Mioč-poljane stižemo do prvih katuna na Poljani, gdje su srećemo pastire i stada ovaca. Djecu darujemo bonbonima. Skrećemo desno. Staza postaje strmija, kamenitija i završava siparom. Kolona se tu razbija u manje skupine. Posljednji je Vili, koji budnim okom prati da se tko ne izgubi. Kod Savine vode, koja izvire na visini od 2200 m, odmaramo se. Preko humka uz rub stjenovite barijere Savinog kuka i Šljemenca put vodi desno do bismo za deset minuta stigli na vrh Savina kuka, zvanog Kulina (2313 m). Iz ptičje perspektive gledamo Barino jezero, naselje Ivin dô, prekrasno Crno jezero i Žabljak. Brzo slikamo, jer će za čas magle zatvoriti pogled u dolinu. Magleni zastor nam ne dozvoljava da dugo uživamo u ljepotama Durmitora već nas tjera na povratak.

Sesti dan »jača« planinari uputili su se na Bobotov kuk (2522 m), najviši vrh Durmitora. Do Dobrog dola prevezli su se džipom, a dalje je trebalo pješačiti. Ostali su kolima susretljivog i simpatičnog vodiča Felixturista obišli Riblje i Vražje jezero, te nekropolu kod Novakovića sela. U Vražjem jezeru ima ribe, što se vidi po brojnim ribičima što su tu obalu načičkali svojim udicama. Obala je Riblje jezera bez ribića jer u njemu nema ribe. Jezera se nalaze na visoravni (1400 m) a okružena su pašnjacima. Ovdje nema ni šume, ni

drveta. Cijelo je područje pokriveno sa stotinjak gromobrana, koji su učvršćeni na visoke stupove. Stite pastire i kosce od gromova. Na križanju kod Banovića kuća stoji spomenik podignut devetorici koju je 1955. g. tu ubio grom. Na spomeniku čitamo uklesanu pjesmu, čiji početni stihovi glase:

»Kada ružno vrijeme dođe
Nemoj nikad stajat ovde«

Divili smo se stećcima. Ima ih koji su u vrlo dobrom stanju i oslikani, a ima ih koji su već preko polovice utonuli u zemlju. Ornamenti se sastoje od pletera, polumjeseca, sunca, križeva i lukova. Nekima se još dobro vidi postolje. Većina ih je sa sjeverne i sjeverozapadne strane obrasla lišajem žute, narančaste i sive boje. Vraćamo se preko Njegova voda. Mjesto se nalazi usred prostrane visoravni. Usred mjesta moderan je motel, koji zbog mnogih nedostataka nije otvoren. Tu se nalazi i velika pilana i nekoliko velikih šljunko-kopa jer se na svega 5 cm ispod trave nalazi izvrstan šljunak.

Skupina s Bobotovog kuka vratila se tek oko 22 sata. Imali su na sreću nekoliko džepnih baterija, pa su se tako lakše snazili u mraku. Troje ih je ostalo na Škrčkom jezeru da bi prenoćili u planinarskom domu, koji se preuređuje.

Nakon naporna pohoda na Bobotov kuk većina je planinara iskoristila novi dan za sunčanje i kupanje na Crnom jezeru. Ostali su se uputili preko Pitomina na Barno jezero. Cijelo je jezero prekriveno žutim ločopćima u cvatu. Leži na tresetištu koje ne dopušta pristup obalama, jer se tlo pod nogama njiše, kao da se hoda po plivajućoj ploči. Obišli smo ga putem što vodi uz rub prekrasne smrekove šume. Usput beremo jagode. Na večer priredimo svečanu večeru s janjcima na žaru. Poslije večere zaplesalo je i staro i mlado.

Narednog dana uputismo se na Čurovac. Putem nas je uhvatila kiša, na sreću kratka i bez gromova. Put vodi cestom kroz predivne šume. S Čurovaca (1625 m) pruža se vidik u srednji, najdublji dio kanjona Tare. Kanjon Tare po dubini je drugi u svijetu, odmah iza rijeke Kolorado u Americi. Najdublji je ispod Obzira, gdje je dubina kanjona 1800 m. Na povratak beremo jagode, borovnice i gljive.

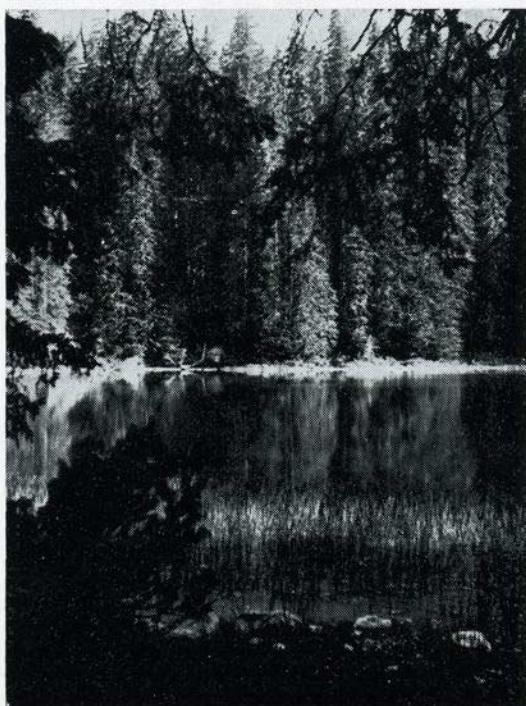
Pretposljednjeg dana podosmo i u Pljevlja. Zastali smo na mostu Budečevica u Đurđevića Tari. Impozantan, vitak, sa svojim luvkovima most premošćuje Taru na visini od 165 metara. S te visine čini nam se da je Tara mala uska rječica. Predivne je smaragdno zelene boje. U Pljevljima razgledali smo centar, s novim gradevinama u čudnom stilu. Posjetili smo Husein-begovu džamiju staru 417 godina, pod stručnim vodstvom simpatičnog Hasan-efendije. Predivni šareni zidovi i fasada dobro su očuvani. Uz džamiju je groblje i sahat-kula. Cijeli je prostor u džamiji prekriven tepihom veličine 10x11 m, a taj je pak prekriven s deset slojeva manjih lijepih tepiha, poklona vjernika.

Posjetili smo i tri kilometra udaljen manastir Sv. Trojice. Doznamo da je 1933. godine bujica s planine poplavila crkvu i dvorište,

te su morali prokopati velik tunel ispod manastira do korita rijeke Bistrice. U dvorištu je česma s dvije slavine iz kojih stalno punim mlazom teče voda. Na česmi su pričvršćena dva limena pehar na lancu, da se svaki putnik namjernik može napiti hladne vode.

Na povratak svratili smo na Taru na mjesto gdje se grade splavi i odakle počinje splavarenje, stali kod spomenika crnogorskom vojvodi Tripku, koji je tu odbacio Turke preko Tare i hrabro poginuo, da bi malo dalje ispred tunela stali uz rub provalije i bacili pogled u dubinu, gdje u uskom kanjonu pješi i hući rijeka Ljutica. U svom toku od svega oko 200 metara, pokraj starog mлина i katuna, u grču i razigranim valovima utječe u zelenu, naoko mirnu Taru.

U rane jutarnje sate desetog dana boravka u Žabljaku autobusom redovne linije vraćamo se put Mojkovca. Posljednji pogled na masiv Durmitora, koji je umiven prvim jutarnjim zrakama. Crveno obasjane stijene imaju se veličanstveno. Vožnja nam se čini duga, premda uživamo u ljepotama kanjona Tare. Kratak predah je u motelu na potoku Bistrici. U Mojkovcu doručujemo, a poslije i ručamo, jer vlak u polasku iz Bara kasni puna dva sata. Voda puta broji opremu, rukavake, torbice i torbe, kojih ima dvostruko više nego planinara. Oprštam se od Durmitora i njegovih prirodnih ljepota. Udobno zavaljeni u sjedala prepunog vlaka ponovno se prepuštamo sanjarenju. U mislima proživljavamo sve uspone i šetnje i obećavamo da ćemo ponovno doći.

Zmijinje jezero

Foto: Dr. Ž. Poljak

Prenjska Kavalerija

UZEIR BEŠIROVIĆ

SARAJEVO

Zorcem zarudjelo jutro. Napuštamo malu i dragu lovačku kućicu na Crnim kosama. Zmijolikim lovačkim putem uspinjemo se uz kameni masiv prenjskog vrha Cetinj (ili Cvitićne, 1992 m), s njegove istočne strane. Njegova sjeverna okomita stijena predstavlja vječit izazov i tešku prepreku alpinistima.

Zajedno sa suncem izašli smo na neveliku zatrvanjenu zaravan gdje se spajaju i razilaze putovi: Veliki Prenj — Lučine — Milanova koliba — Vidrine gruda — Kavalerija i обратно. Tu smo zatekli tri konja različite boje: alata, dorata i vranca. Ovom smo se susretu iznenadili i mi i konji. Očito, nitko od nas nije očekivao susret u ovoj prenjskoj zabitici takđe rano jutro, ali smo se obostrano radovali ovom druženju: konji su rzali i njištali, a mi smo im zviždali i tepali. Bila je to obostrana igra, poput dječje. I kada smo nestajali putem iza krupnih kamenih gromada, konji su i dalje njištali, kao da nas dozivaju.

Malo niže, tamo gdje se susreću i spajaju visoke i čvrste munike s patuljastim i zakržljanim stablima klekovine, susreli smo se s divokozama i nenamjerno ih omeli. Bila je to jedna ili dvije porodice na jutarnjoj paši. Pri našem nenadanom dolasku hitronoge i plašljive divokoze u tren oka su nestale iza grmova klekovine. Nakon nekoliko minuta bile su već na dominantnoj stjeni Cetinja, gdje ih je obasjavao jutarnje sunce. Kao u najljepšem izlogu gledali smo ta elegantna, vitka i skladno građena tijela dragih i nemirnih stanovnika naših visokih planina. Dugo smo stajali promatrajući ih netremice. Tu uzbudljivu, rijetku i lijepu sliku još bismo dugo s uživanjem gledali, ali su plašljive divokoze s horizonta otjerali orlovi. Tako u prirodi uvijek netko nekoga tjera i proganja. Žao nam je tih malih životinja koje svoj život provedu u vječnom strahu i bježanju, jer im je jedina obrana i spas bježanje u bespuće.

Na planinskom hrptu, gdje prestaje kamen i nastupa obilno zelenilo, planinska trava i drugo raslinje, susreli smo se s velikom zmijom šarkom, klasičnim primjerkom kamenjarke. Taj drski gmizavac došuljao se i krenuo u naprtnjaču našeg druga Vinka, ali smo ga štapom nagnali u bijeg. Pokušao nas je uplašiti palucanjem svog šiljatog jezika.

Orlovi i gavrani uz ciku i graktanje sklopili su se ispred nas. Napustili su »ptičju gozbu« nad ostacima neke uginule veće ptice.

Sporo silazimo uskom i jedva vidljivom stazom. Nerijetko nailazimo na mjesta odronjena u kamene ambise. Da se kojim slučajem nađemo u nekoj od tih provalija, čini nam se da nas nitko i nikada ne bi uspio iz njih izvući, jer su toliko duboke i nepristupačne. Odavde s rubova zmijolike staze pruža se divan pogled, kao iz aviona, na masiv Čvrsnice, Bitovnje, Konjičke Bjelašnice i, naj-

Cetinj s Kavalerije

Foto: U. Beširović

više, na prenjske vrhove Zelenu glavu i Otiš. Bukov laz je ispod nas, taman i mrk. Hladno i jezivo djeluje. Dolina Idbra nalik je dolini negdje u Alpama.

Oblaci se mrse, zapliču, kao i mi niz ove bezbrojne lovačke serpentine. Gromom opaljena i sasušena stabla munika uporno i tvrdoglavu strže i čuće nad provaljama i tako umiru uspravno. Njihova gola stabla bijele se i ljeskaju na suncu. Poneka osamljena munika visoko strši nad ambisom, pa nam se čini da će svakog časa pasti. Ima i takvih kojima se to i dogodilo, jer jaki prenjski vjetrovi mogu sve uništiti i srušiti pred sobom. Osjećamo tišinu. Ovdje priroda pokazuje svoju strašnu moć i ljepotu.

Kako silazimo, šuma postaje sve gušća i neprohodnija. Staza se jedva nazire, što je očit dokaz da ovuda više ne prolaze konji kao nekada. Po kavaleriji, konjici, ovaj je predeo nekoć dobio svoje ime.

Lovački put od više stotina zavoja izgradile su 60-ih godina vrijedne ruke lovočuvara Lovnog gospodarstva »Prenj« iz Jablanice n/N pod rukovodstvom poznatog i popularnog Nedže Manigodića. Staza vodi od Idbra do Vidrine gruda i dalje do vrha Cetinje s istočne i zapadne strane, ali već petnaestak godina njom gotovo nitko više ne prolazi niti je održava. Sada je tako teško prohodna da se ne preporučuje planinarama, osim ako ih ne vodi netko tko je prije prolazio ovim putovima.

Što je sve zapravo alpinizam

BOJAN POLAK

MARIBOR

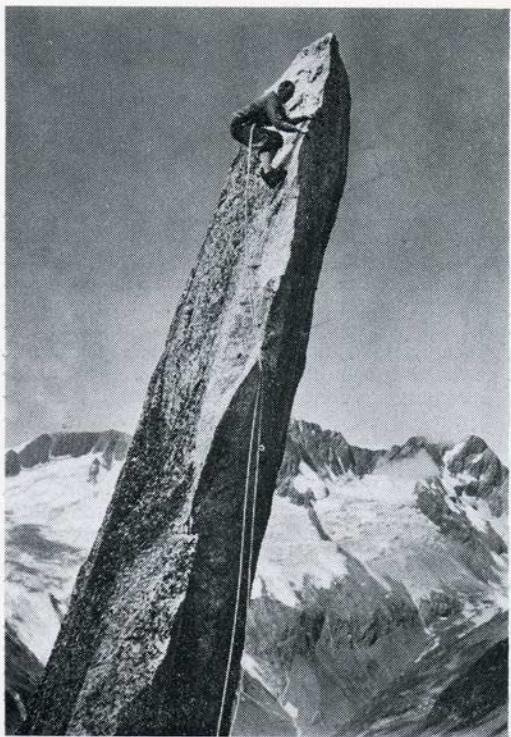
Uza sve stručne i »stručne«, objektivne i »objektivne« rasprave, polemike, članke itd., odnosno svemu tome na rub dodajmo još ovu meditaciju. Možda se nekome bude činilo sve skupa ludo, možda će je tko nadopuniti, drugi će je opet zabit u zemlju, a možda će netko u njoj naći i do samoga sebe. Pa sada to nije bitno, jer imamo riječi i pismo valjda zato, da također drugima nešto kažemo.

Što je alpinizam, ne znam. Samo slutim. I ta slutnja je...

... rano ustajanje, zalazak sunca, rosa u travi, osjećaj rađanja dana, osjećaj rađanja života, kretanja; pjesma ptica, krici vранa, mahanje krila; vjetar u stijenama, provlačeњe preko previsa, znojno čelo, kapljice znoja koje peku u očima; krvavi oderani prsti, nažuljane noge; popravljanje cipela, zamjenjivanje donova; izrada ljestvica, ravnjanje klinova, podmazivanje karabinera, kupovanje opreme za penjanje, za življjenje u planinama; osjećaj snage, mogućnost kretanja, slobodno istezanje nogu prilikom hodanja po si-paru nizbrdo; runolist u stijeni, encijan u travi, opojni miris alpskih karanfilica, čarobni miris ciklama između kameničića uz put, žutenje jaglaca u proljetnom suncu; razgovori u odsjeku, prepisivanje opisa smjerova, čitanje vodiča, čitanje knjiga koje opisuju planine, život u planinama, doživljaje u planinama; crtanje skice smjera, mjerjenje visina smjerova, stijena, mjerjenje nagiba, pisanje opisa; razgovor o alpinizmu, življenu, smislu; traženje novih vrijednosti i uopće upoznavanje vrijednosti alpinizma, življena; šuškanje vjetra u krošnjama drveća, osjećaj nježnosti, sjetnost u danu koji nestaje u planinama; vrhunci obasjani s mjesecinom; krv na stijenama, osjećaj praznine, nemoći, bola i gorčine za izgubljenim prijateljem; svijest prolaznosti, svijest da čovjeka s kojim sam prije nekoliko dana još razgovarao nema više, da je ostao visjeti s razbijenom glavom ispod stropa; osjećaj škrutanja razbijenih kostiju lubanje mladoga Francuza, osjećaj prestanka, osjećaj odgibzine smrti, kraj postojanja i osjećaj odgovornosti za preživjele, prijatelje, druge, znance; zapitkivanje o uzrocima, nepre-

Autor članka, Bojan Polak, poznat pod nadimkom Bojić, jedan je od najeminentnijih jugoslavenskih alpinista. Alpinistički je instruktor, gorski spasavač, nosilac naslova »zaslužni sportaš Jugoslavije« (prvi poslije Staneta Belaka) te »sporašta međunarodnog razreda (2 puta), »savezogn razreda« (5 puta) i republičkog razreda. Sudjelovao je YU-ekspedicijama na Kangbačen 1974, Makalu 1975, Everest 1979. Za vrijeme studija u Zagrebu bio je član Alpinističkog odsjeka PDS »Velesbit«. Njegov je članak preveo iz »Alpinističkih rezgleda« broj 11 zagrebački alpinist Branislav Ognančević.

stano traženje uzroka, zapitkivanje zašto i za koga; neprestani nemir, želja za životom u planinama, penjanju; strah za sudruga koji penje dalje, strah i briga za naše tečajce i pripravnike koji još nisu svjesni svih opasnosti što im prijete; padajuće kamenje, padajuća Tatjana, udarac užeta, opečeni dlanovi, stenjanje ranjenih; poskliznuće i zaustavljanje Marinerove nosiljke; promočena vjetrovka; penjanje i izživljavanje u balvanima; trčanje na Stari grad; kuhanje čaja na kuhalu u zimskoj sobi, u bivaku, u snijegu; topljenje snijega, spavanje u udubini, ispod previsa; večernja vatra kod bivakiranja; pjesma u stijeni, uz vatru, u kući; večer u planinarskoj kući prije uspona; gaženje snijega do koljena, do pojasa, propadanje u mekani pršić, puzaće u njemu, probijanje smrznute kore, sjećanje stepenica u led; zabijanje klinova, pjesma kladiva i zvonjava klinova; prisjećanje uspona, doživljaja; prepričavanje načina života drugim riječima i slikom; pripremanje planinarske izložbe, alpinističke fotografije, prikazivanje dijapositiva; traženje novih puteva, smjerova; mraz, koji grize do kostiju; promrzli, tvrdi, ukočeni prsti; bolovi, kada prsti opet oživljavaju, poplavljeni nokti, promrzli i odvajajući se; toplo sunce u snježnim udolinama, hodanje bez košulje po snijegu u januarskoj pripeci, snježenje u suncu — slapovi srebra, koji se zasipaju s jasnog neba; lavina, stado divokoza na tratinu, polici, u stijenama, trčkanje divokoza po snijegu, njihovi elegantni skokovi kroz dubinu, zvižduk stražara, koza s mladuncem; radoznalost kozoroga; povjerenje u sebe, povjerenje u supenjača, druga; strah pred stijenom, poštivanje smjera; spuštanje po užetu, pekući vrat; zviždanje padajućeg kamenja; duge minute i sati na osiguravalištima, cvokotanje Zubima, prelaženje s noge na nogu; strpljivost čekanja, blagonaklonost drugu koji ima teškoće, pomoći; lovljenje ravnoteže na vrhovima cipela, elektrizirajući osjećaj koji prostruji tijelom neposredno prije pada, pa usprkos tome ne padnem; purpurno crveni cvjetovi ariša, žuti prah cvijeta klekovine, žuti i bijeli planinski mak, pupoljci kukurijeka između otpalog lišća, mirisave male planinske orhideje u travi, padine crvene od cvjetajućeg vrijeska, zelena klekovina, crvena bukva, zlatni ariši i bijele stijene ispod modrog jesenskog neba u Repovom kotu; beskonačnost snježnih zaračnih, traženje prolaza preko ledenjaka u magli i snježnoj oluci sa zemljopisnom kartom i kompasom u ruci; strah pred padajućim seracima, strah pred ledenjačkim pukotinama, strah pred lavinama, strepnja da se prijatelju, sudrugu ne bi što dogodilo; brojanje koraka prilikom uspona kroz snježne padine; prisiljavanje samog sebe da napravim još pet

koraka i tek tada da se odmorim; nedostatak zraka na velikim visinama; vjetar koji nosi snijeg i njime zasipava svaki trag; snježne iglice koje bičuju obraz, ulijeću u oči, zaustavljaju dah; snijeg koji se zasipava za vrat, za košulju; bliskajuće snježne zaravni u suncu; spuštanje na skijama s planine; škrugtanje dereza u tvrdom snijegu, široko hodanje s krpljama; tutnjanje lavina; pucanje ledenjaka; od sunca i vjetra pekuće usnice; čudnovat splet boja zimskog večernjeg neba; beskonačno duge noći bez spavanja prilikom bivakiranja; razgovori s penjačkim prijateljima, također takvima s kojima sam se prvi puta susreo, pa se s njima razgovaram kao sa starim znancima; stisak ruke po završenom usponu, koji kaže više nego sve riječi, jer to nije samo čestitka, pozdrav, zahvala, nego je u njemu obuhvaćeno još mnogo više; neznana čežnja za planinama, stijenama, doživljajima; logori pod stijenama, susreti sa starijim i mlađim alpinistima, znancima; težnja za putovanjem u nepoznate daleke planine i ostvarivanje toga, priprema ekspedicije, sakupljanje novaca, organizacija rada, pisanje izvještaja; dani proživljeni daleko od doma, čežnja za ukućanima, za našim plani-

nama; opjoni miris jesenskih trava, sunce uhuvačeno u kapljicama rose u paučini, duga, gloria na vrhu u magli; grebeni izranjajući iz magle; ptica puzačica koja me radozna i sa strahom promatra kada penjem pokraj njenoga gnjezda; usamljeno drvo na rubu stijene, svo bijelo i staro, oprano od oluja i opaljeno od gromova, osušeno od sunca; traženje oprimka, pipanje za njima, provjeravanje i molba da bi izdržali; milovanje stijene, udaranje po njoj kladivom; traženje samog sebe, traženje svojih želja; potvrđivanje samog sebe; traženje izvora snage za savladivanje svakodnevnih teškoća, potpuno zaboravljanje samog sebe; tiho zadovoljstvo po završenom usponu, zadovoljstvo uz uspjeh, osjećaj blaženstva na vrhu, po usponu, pa također praznina po završenom usponu, zadovoljstvo da je svemu kraj i opet želja za novim doživljajem; gledanje na svakodnevne probleme s većim mirom i trezvenosti, povlačenje iz potrošačkog društva; prisniji, sasvim prirodni i čovječniji odnosi među ljudima; upoznavanje sreće; saznanje nužnosti povratka, upoznavanje sebe, svojih mogućnosti, naklonosti, slabosti, dobrih, slabih strana i sasvim tih postavljanjem sebe na realno tlo; napete bolne mišice, »šivaći stroj«, penjanje sa zadnjim snagama; traženje mogućnosti za uspon, za bivak, za preživljavanje; razboljele ruke i noge, bolovi za noktima, ranjenima od stijena ili leda; umor, ljuštanje iznad praznine u previsima, stropovima; izračunavanje sile u užetu prilikom pada, dijagrami opterećenja užeta, klinova, karabinera; analiza nesreća, dehidrirano tijelo; teški ruksak; nazivavanje na uže; ekspedicija u Himalaju, u strane planine, penjanje u tim planinama: nošenje tereta u visinske logore, iscrpljivanje do iznemoglosti, svjesna odricanja, prevladavanje zajedničkih ciljeva iznad vlastitih ambicija; organiziranje ekspedicije, tečaja, logora, treninga, skijaške trke; zimsko zeleno nebo; kopanje rupa u snijegu za bivak; čišćenje snijega s oprimaka, provjera oprimka, stopinke, drži li ili ili će se odlomiti; dvo-umlijenje u snježni sloj, hoće li izdržati, strah pred poskliznutcem; vođenje drugih ljudi u planine; traženje unesrećenih, pružanje prve pomoći, prijenos ranjenika, rad bez odmora ...

... i još niz drugih stvari, koje se rađaju, ostaju ili pak nestaju u tom djelovanju.

Nešto je tu važnoga, bitnoga: alpinizam je sve to zajedno, a ne samo dio tog. Alpinizam je dakle za mene skup svih gornjih i još drugih stvari u svom međusobnom preplitanju i međusobnom učinku i to kao proces, ne kao statična vrijednost. Moj razvoj, razvoj moje djelatnosti utiče na to što je za mene alpinizam — alpinizam, koji uzima i daje.

Tko je nasljednik Hrvatskog planinarskog društva?

Dr. ŽELJKO POLJAK

ZAGREB

Hrvatsko planinarsko društvo (HPD) osnovano je 1874. godine i upravo slavimo 110. obljetnicu toga povijesnog dogadaja, ponusni što smo među sedam naroda koji su prvi na svijetu imali planinarsku organizaciju. I ovom prilikom, kao i za prijašnjih jubileja, postavlja pitanje tko je nasljednik, pravni ili duhovni, naše najstarije planinarske organizacije. Oko toga pitanja bilo je nekoliko puta diskusije među našim planinarama. Naše najstarije poslijeratno društvo, PD »Zagreb« (PDZ), osnovano je 1948. godine i neki su njegovi članovi zbog toga nekoliko puta izrazili mišljenje, usmeno i pismeno, da je njihovo društvo nasljednik HPD-a, među ostalim i zato što se u njegovim redovima našlo mnogo zagrebačkih članova predratnog HPD-a i navodno zato što nastavlja tradiciju zagrebačke Matice HPD-a. Članovi ostalih društava osporavali su PDZ-u, a to i danas čine, svojstvo nasljednika HPD-a i u pravnom smislu i po tradiciji.

Tko ima pravo?

Činjenica je da HPD formalno ukinuto 19. 6. 1941. odlukom NDH o raspuštanju svih planinarskih organizacija i o predaji njihove sveukupne imovine novo osnovanom »Hrvatskom planinarskom društvu Nezavisne države Hrvatske«. HPD je u to doba imao preko 7000 članova organiziranih u pedesetak podružnica diljem Hrvatske, Bosne i Hercegovine. Istrom odlukom ukinuta je i djelatnost Matice HPD-a u Zagrebu. Ona je znatno mlađa od HPD-a. Kad je HPD 1898. promjenom pravila omogućilo osnivanje podružnica izvan Zagreba, zagrebačka jezgra je nazvana Središnjim društvom, skraćeno Središnjica (Pravila HPD-a, potvrđena od vlasti 1875., 1899. i 1913. god., čuvaju se u Arhivu Hrvatske — fotokopije kod autora ovega članka). Od 1924. godine, dakle prije šest desetljeća, počinje se umjesto naziva Središnjica sve češće upotrebljavati naziv Matica. U Zagrebu su, osim HPD-ove Matice, djelovala i druga samostalna društva, od kojih su brojem članova bila najjača »Runolist«, »Sljeme« i »Prijatelj prirode«. Sva su ona prestala djelovati 1941. godine.

Što se dogodilo poslije rata?

Prve tri poslijeratne godine planinari u našoj zemlji nisu se mogli udruživati u samostalne organizacije nego su se učlanjivali u planinarske sekcije tzv. fiskulturnih društava (kratica fiskultura značila je fizičku kulturu, a bila je importirana iz Sovjetskog saveza). Tek nakon Drugog kongresa Fisisa 1948. god. bilo im je to dopušteno, ali po pravilu: u svakom mjestu samo jedno društvo,

a društvo se smjelo zvati samo nazivom toga mjestra. Tako je 1948. osnovano PD »Zagreb«, PD »Split«, PD »Samobor« itd. Gotovo sva ta društva okupljala su i predratne članove HPD-a i zapravo su nastavljala tradiciju predratnih HPD-ovih podružnica, osim PD »Zagreb«. Budući da je to društvo u ono doba bilo jedino dopušteno društvo u Zagrebu, u njega su se učlanjivali svi zagrebački planinari, pa tako i članovi predratnog HPD-a, »Sljeme«, »Runolista« itd. jer drugog izbora nisu ni imali. I pisac ovih redaka učlanio se u to društvo prvog dana nakon osnutka.

Ubrzo zatim nastao je nagli procvat planinarsva, zahvaljujući dobrim dijelom velikom planinarskom popustu na željeznici (75% za skupinu od pet članova). Broj učlanjenih planinara toliko se povećao da neka društva zbog glomaznosti nisu više organizacijski mogla prihvatiči nove članove, pa je konačno dopušteno osnivanje paralelnih društava u istom mjestu. Ujedno je ispravljena pogrešna direktiva o nazivima društava i većina od njih ponovno je uzela predratne nazive HPD-ovih podružnica (npr.: »Mosor«, »Japetić«, »Jankovac«). PD »Zagreb« nije imalo takve tradicije, pa je zadržalo svoje ime iz doba centralističkog upravljanja u našoj zemlji. Činjenica je da je PDZ prvih nekoliko godina bilo jedini »nasljednik i čuvar planinarskih tradicija Zagreba«, kako je to jednom napisao njegov dugogodišnji funkcionar i predsjednik prof. dr Vladimir Blašković. Budući da je na taj način PDZ stvarno odigralo ulogu planinarskog rasadnika u poslijeratnom Zagrebu, tu su činjenicu njegovi članovi istaknuli odlukom svoje skupštine tek 1965. godine promjenom naziva društva u PD »Zagreb-Matica« (PDZM). Ovakvo shvaćen naziv »matica« posve odražava stvarnu ulogu i zaslugu toga društva, nekoć najbrojnijeg u Hrvatskoj (danas je to PD »Kamenjak« u Rijeci), no neki su ga članovi počeli tumačiti na drugačiji način. Jedni su od njih smatrali da je PDZ nasljednik HPD-ove Matice, a drugi su krenuli još korak dalje pa počeli tvrditi da je PDZM ni više ni manje nego nasljednik HPD-a.

Prvi imaju krivo jer je PDZ bilo rasadnik novih društava samo u Zagrebu i to samo nekoliko godina. To nije bilo ni za obližnji Samobor ili Jastrebarsko, a kamo li za cijelu Hrvatsku, kao što je to bila HPD-ova Matica. Još je manje moglo biti nasljednikom HPD-a kao organizacije s podružnicama po cijeloj Hrvatskoj i Bosni. Govorimo samo o duhovnom, tradicijskom, a ne o pravnom nasljedstvu, jer HPD pravnog nasljednika nije

imo, osim ako takvim ne smatramo spomenuto HPD NDH koje je dekretom dobilo njegovu imovinu. (Posebno je pitanje za raspravu ponovno djelovanje HPD-a mimo endehaških odredbi, pa čak i njegova skupština 1944. godine).

Ovakve nejasnoće o nasljedstvu HPD-a nemaju samo formalno značenje, jer je prilikom poslijeratnih proslava obljetnice osnivanja HPD-a nekoliko puta bilo nesporazuma. Tako npr. 1954. godine, kada smo slavili 80. obljetnicu planinarstva u Hrvatskoj, odlučilo je i PDZ da proslavi 80. obljetnicu svoga djelovanja, pa je čak tako izraditi jubilarnu značku s takvim podatkom. Na intervenciju drugih društava, koja su se time smatrala omalovaženima, značka se prestala raspačavati, ali se slično ponovilo i ove godine u vezi s proslavom 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj.

Tko je, na kraju, nasljednik HPD-a u tradicijskom smislu?

To su zapravo sva ona naša današnja planinarska društva koja su poslije rata zajedno nastavila tradiciju naše prve planinarske organizacije i njezinih podružnica. Pripisivanje nasljedstva samo jednom društvu predstavljalo bi svojatanje neprihvatljivo za našu planinarsku javnost. Što se pak tiče PDZ, ono je u određenom razdoblju stvarno odigralo ulogu »matica« u poslijeratnom Zagrebu, jer su njegovi članovi u tom gradu ubrzo osnovali nekoliko novih društava.

I na kraju pitanje: koja uloga u svemu tomu pripada Planinarskom savezu Hrvatske? U doba djelovanja HPD-a slične strukture u Hrvatskoj nije bilo. Istina je da je na poticaj HPD-a 14. rujna 1939. osnovan u Zagrebu Savez hrvatskih planinarskih društava (Hrv. planinar 1939, broj 5) kao poticaj za reorganizaciju Saveza planinarskih društava kraljevine Jugoslavije, no on praktički nije počeo djelovati. Prije rata djelovala su uz HPD i brojna druga društva, npr. »Runolist« i »Sljeme« u Zagrebu, »Prijatelj prirode« sa svojim podružnicama itd. Ta su društva djelovala ne samo posve samostalno nego je među njima bilo i suprotnosti. Sjetimo se samo spora između HPD-a i »Sljemena« ili zahtjeva HPD-a Banskoj upravi »da zabrani svako osnivanje planinarskih društava« »jer su za grad Zagreb dovoljna tri društva« (Hrv. planinar 1938, str. 226).

Prema tome Planinarski savez Hrvatske je poslijeratni novitet. Njegova uloga objedinjavanja cijele planinarske djelatnosti u Republici bitno se razlikuje od djelatnosti pojedinih društava i u svojoj je biti velik korak naprijed, bez presedana u doba djelovanja HPD-a.

Da zaključimo!

1. Planinarska društva »Zagreb«, »Split«, »Rijeka«, »Osijek« itd., koja su osnovana 1948. g. po principu »jedno mjesto — jedno društvo«, bile su kratkotrajne tvorevine koje su se ubrzo poput »matica« transformirale u nova društva, najčešće s nekadašnjim tradicionalnim imenima (»Runolist«, »Prijatelj prirode«,

REDOŠLIJED OSNIVANJA NAŠIH NAJSTARIJIH ORGANIZACIJA

1874. Hrvatsko planinsko društvo (HPD), u Zagrebu
1885. Club alpino fiumano (CAF), na Rijeci
1888. Primorsko planinsko društvo, na Sušaku
1895. Planinarsko društvo »Bršljan« u Osijeku
1898. Podružnice HPD-a »Visočica« u Gospicu i »Lovnik« u Vrbovskom (zatim slijede ostale)
HPD-ovo Središnje društvo, u Zagrebu, za razliku od podružnica
1899. Planinarsko i turističko društvo »Liburnia«, u Zadru
1908. Planinarsko turističko društvo »Mosor«, Doneće Sitno u Poljicima kod Splita
1910. Società alpina »Carsia«, na Rijeci
1919. Varaždinsko planinarsko društvo (od 1923. HPD-ova podružnica »Ravna gora«)
1921. Društvo planinara u Bosni i Hercegovini (18. X 1940. jednoglasnom odlukom skupštine spojeno s HPD-om)
1923. HPD »Bjelašnica«, u Sarajevu, prva HPD-ova podružnica u Bosni
1924. Radničko turističko i planinarsko društvo »Prijatelj prirode« (podružnica centrale u Sarajevu; od 1930. je centrala u Zagrebu)
1925. Hrvatski turistički klub »Sljeme«, u Zagrebu
Primorsko planinarsko društvo »Dinara«, u Splitu
Društvo hrvatskih planinara »Runolist«, u Zagrebu
HPD-ovo Središnje društvo u Zagrebu počinje se nazivati Maticom

Drugi svjetski rat

1945. Planinarski odbor Zagreba, osnovan u kolovozu
1948. Planinarska društva »Zagreb«, »Split«, »Rijeka«, »Karlovac«, »Varaždin«, »Osijek«, »Križevci« itd., udružena u Planinarski savez Hrvatske
1950. PD »Zeljezničar«, »Velebit«, »Dom JNA« (poslije »Sutjeska«), »Runolist« (u Stenjevcu), »Prigorac« itd.
1965. PD »Zagreb« promijenilo naziv u PD »Zagreb-Matica«
1984. U Planinarski savez Hrvatske udruženo je 116 društava s oko 35.000 članova

de, »Mosor«, »Japetić« itd.), osim PD »Zagreb«, koje se nazvalo »maticom«.

2. Pojedina društva u sjedištima nekih predratnih HPD-ovih podružnica nasljednici su njihovih tradicija zbog čega s pravom smatraju početkom svoga rada datum osnivanja tih podružnica.

3. Planinarski savez Hrvatske, kao asocijacija **svih** današnjih planinarskih društava u Hrvatskoj, duhovni je i tradicionalni nasljednik **svih** predratnih društava, pa tako i HPD-a. Stoga je razumljivo da i ove godine koordinira, u povodu 110. godišnjice osnutka HPD-a, proslavu 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, s programom u kojem sudjeluju **sva** planinarska društva u Hrvatskoj.

Uspon na Hrastovičku goru

DURO PRILJEVA

PETRINJA

Nakon napornog radnog tjedna, ustajanje u rano nedjeljno jutro baš ne prija. Ipak, posao na prvi izlet tek osnovanog društva popravlja mi raspoloženje.

Dok se spremam pažnju mi odvukoše sunčeve zrake koje se iznenada probijaju kroz uski procjep tmurnog, oblačnog neba. Za trenutak susjednu kuću oblijeva rumen tako da jedna neugledna, siva fasada časom dobiva na dar prekrasan rumeno žuti ogrtač. Trenom nestade topnih boja, sve je ponovo jednolično i sivo. Samo snijeg daje svemu svjetliju njansu.

Malo me brine ovo vrijeme; pretoplo je i snijeg se topi. Mogla bi i kiša, uvjek spremna pokvariti i najljepši izlet.

Cestom se polako okupljamo. Nedostaju Siščani, vjerojatno prestrašeni vremenom. Ni je važno, poći će zato slijedeći put u još većem broju.

Autobus nas vozi do mjesta gdje su planinari HPD »Zrin« dvadesetih godina postavili prve markacije do vrha Hrastovičke gore (415 m). Marlivi planinari ogranka PD slijepih »Prijatelji planina« rekonstruirali su prošle godine tu stazu i sada je ponovo posjećuju planinari. Dok udaramo oštro uzbrdo, kiša nas tjera da požurimo.

Premda Hrastovička gora svojom visinom ne zadivljuje planinare, ipak i ona je planinski hirovita. Što više odmičemo strminom, vjetar je sve jači, kiša sve hladnija, a snijeg dublji.

Malom je Tomislavu, s njegovih sedam godina, ovo prvi planinarski izlet. Po lošem je

vremenu započeo; ipak, na muci se poznaju junaci.

Dobro uznojeni, mokri i prozebli stižemo na vrh, u narodu zvan Piramida. Na vrhu su, naime, krajiške vlasti 1864. godine podigle zidanu triangulacijsku piramidu po kojoj je onda narod prozvao vrh. Godine 1926. planinari HPD »Zrin« podigose drveni vidičevac, a 1939. planinarski dom, ostaci kojeg se još vide u guštiku nedaleko od vrha. Članovi naše grupe ne razmišljaju mnogo o svemu tome; hladan nas vjetar brije i kiša pere. Zastajkivanjem na vrhu u trentuku smo promrzli i zato nastavljamo — još su dva i po sata do Petrinje.

Vraćamo se pored ostataka crkve sv. Duha koja se kroz granje i snijeg pojavitna na susjednom proplanku. Sjetih se stranica Zbornika za povijest i obnovu zavičaja što ga je izdalo predratno društvo u Petrinji, a koje govore o značaju i važnosti Gornje Hrastovice, lokalitetu na kome se sada nalazimo, za obranu od Turaka. Kraj oko nas odiše starinom; iz grmlja izviruju ostaci bedema koji je opasivao ovaj strateški značajan burg. Njegovi su branioci čuvali ove krajeve od najeza Turaka. Znalo se da Turci ne mogu proći dok sa Hrastovice tuku topovi.

Pred nama se otvaraju prigradske ulice Petrinje. Još malo, a onda promrzli, mokri i gladni sa dolazećim snijegom stižemo kućama.

Sutradan je mali Tomislav potpisao pristupnicu društva, ali štampanim slovima, jer pisana još nije naučio. Ako ništa, i to je korist ovog izleta.

Predratna HPD-ova kuća na Hrastovičkoj gori

Deseti »Zimski vzpon na Snežnik«

MILJENKO PAVEŠIĆ

RIJEKA

Planinarsko društvo »Ilirska Bistrica«, od nedavno PD »Snežnik«, već 10 godina organizira zimski uspon na Snežnik. Uspon se organizira povodom Dana žena, kao i godišnjice borbe Istarskog partizanskog odreda sa njemačkim okupatorom ožujka 1944. godine u snežničkim šumama.

Snežnik, hrvatski ga planinari obično zovu Slovenski Snežnik, impozantna je planina, koja svojim vrhom, oblika gotovo pravilnog stožca dominira Notranjskom, Primorskem i Gorskim kotarom. U njegovo blagoj i daljoj okolini nema mu ravnog. To je planina čudljivih vremenskih prilika. Prekrasan dan, s vidicima dokle oko seže u tili čas može postati orkanski pakao. Snežnik je na razmeđu mediteranskih, alpskih i goranskih zračnih struja, otuda njegova čud. Snežnik je notranjska Bjelašnica. Uvijek je bogat snježnim talogom. Ove godine visina snježnog pokrivača bila je zadivljujuća. Uz rubove očišćene ceste, koja iz Ilirske Bistrike vodi na Svišćake, visina iznosi preko četiri metra. Na Svišćakima, gdje je uređeno parkiralište za brojne autobuse, hrpe snijega dosiju osam metara! Prtina sa Svišćaka vodi na Snežnik markiranom stazom, no markacije nisu vidljive, one su ispod staze, mjestimično prolazi se kroz krošnje stabala. Od Snežničkog sedla staza vodi iznad borova, tek tu i tamo proviruje vrh bora! To su posebni užici. Snijeg je tvrd, ne propada se, bijel, bez ijedne i najmanje mrljice. Nepregledna kolona planinara u odjeći svih mogućih boja vijuga ka vrhu. Uglavnom je tišina, osim na mahove šum vjetra i po koji jodlarski krik.

Na omanjem prevoju pod Sedlom, oko jedan sat hoda od Svišćaka, šator i nekoliko snažnih mladih planinara. Nasmijani, prilaze planinarkama, srdačno im čestitaju Dan žena i svakoj poklanjaju lijepu prigodnu značku. Planinarke zahvaljuju očito dirnute pažnjom. Muški dio kolone zastaje i pokušava se domoci značke. »Fanti« su neumoljivi, od značaka nema ništa!

Uskoro kolona izbjija iz šume i počinje uspon na čudesno bijeli stožac. U toj bjelini nekako umirujuće djeluju plave zastavice koje označavaju stazu. Tu su zastanci češći, kolona više nije jedinstvena. No, tu i vrijedi stati, čovjek uvidicima koji su sa svakim daljim korakom sve ljepši i dalji. Posljednjih nekoliko stotina metara postavljena su užeta. Dobro dođu kao pomoć, pogotovo pri naletu vjetra. Dapokon dom! Da tu postoji dom, može se zaključiti samo po brojnim planinarama koji ulaze i izlaze iz nekakvog le-

denog otvora. Dom postoji ali ispod debelog sioja snijega i leda. Nalazi se svega nekoliko metara ispod vrha te je snijeg, led i vjetar učinio od njega veliku snježno-ledenu gromadu. Ipak u domu sve odlično funkcionira u prvoj i drugoj prostoriji. Planinara je najzanimljivija druga prostorija. Tu se ovjerava uspon i »udaraju« brojni pečati. Kuriozitet je žig najviše pošte u Jugoslaviji koja je djelovala 10. i 11. ožujka. Žig je vrlo lijepo oblikovan i stalno je u prometu.

Stiska u domu je neopisiva. Nikada mi nije bilo jasno kako svi uspali otisnuti toliko pečata, kupiti i napisati brojne razglednice, svenire, popiti čaj, pojesti nešto iz naprtnjače i obaviti još barem nekoliko drugih stvari vezanih uz uspon.

Povratak je posebno lijep, pogotovo ako se s vrha krene grebenom ka Malom Snežniku pa zatim padinom na Sedlo. Na tom dijelu su vidici nezaboravni.

Na kraju evo malo podataka o organizaciji i dosadašnjim usponima. Ideju za Zimski vzpon dao je bistročki skijaš Janko Muha. On je bio i voda prvih osam uspona. Taj uspon postao je najzanimljiviji i najmnogobrojniji zimski pohod u slovensko visokogorje. Prvi uspon bio je organiziran 16. ožujka 1975. godine. Geslo uspona bilo je »Sto žena na Snežniku«. Brojnost sudionika uspona rasla je iznad očekivanja. Do šestog usponu moglo se zadovoljiti sve sudionike tijekom jednog dana. Za šesti uspon i dalje koriste se dva dana. Moralo se promijeniti i geslo te je sada na snazi »Tisuću žena na Snežniku«. Kako sada stvari stoje, mislim da će i to geslo biti promijenjeno. Organizatori su očekivali 4000—4500 sudionika! Koliko je mnogo posla oko organizacije uspona, može poslužiti podatak da je ove godine bilo uključeno preko 240 ljudi. Teško breme organizacije na svojim su ledima nosili predsjedavajući društva Vojko Čeligoj i Jože Žnidaršić.

Svi oni koji prvi puta idu na Zimski vzpon dobivaju posebnu legitimaciju gdje se evidentiraju usponi. Za tri ostvarena uspona dobije se brončana, za pet srebrna, a za sedam ostvarenih uspona zlatna značka. Nagrada za deset ostvarenih uspona je vrlo lijepa spomen-značka velikog formata. Posljive slovenskih planinara, na Zimskom vzponu najbrojniji su planinari Rijeke i Opatije, ove godine bilo ih je pet punih autobusa! U posljednje vrijeme ima sve više planinara i iz drugih naših republika.

Zbilja, vrijedi doći na Zimski vzpon!

Nezaboravan uspon na Veliki Snežnik

JEANETTE TUCAKOVIC-HERMANS

BEOGRAD

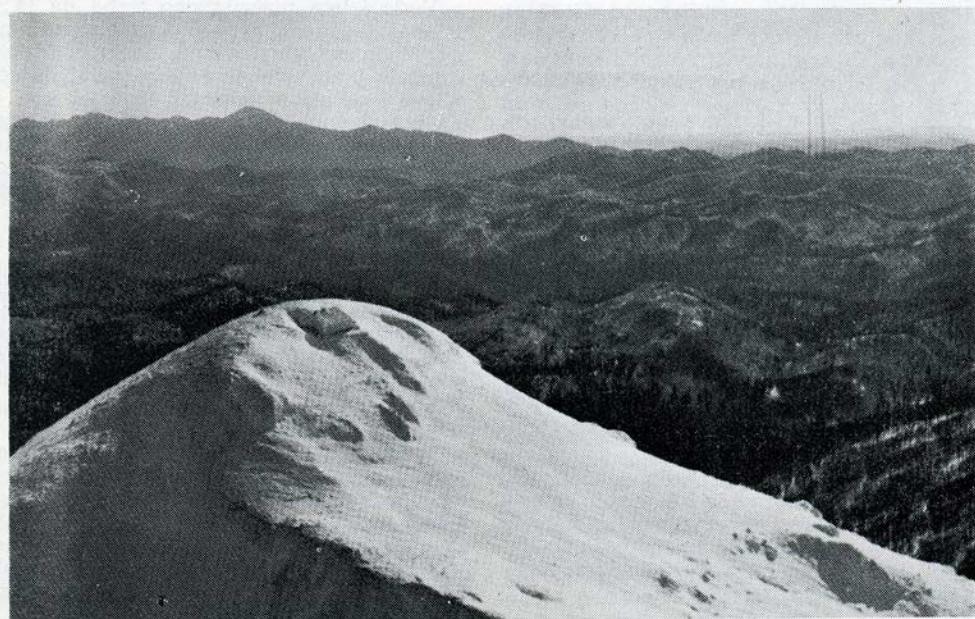
Uputiti se na Veliki Snežnik u tako teškim vremenskim uvjetima kada mećava bjesni po planini i kao divljački ledeni orkan podiže snježne oblake stvarajući zavjesu bjeline svuda oko nas, kada šiba po licu poput iglica koje bockaju obraze a noge propadaju ili proklizavaju po uzanoj bijeloj pritini — to je avantura koja će ostati duboko u sjećanju stotinama planinara što su se toga 10. marta '84 uputili u osvajanje Velikog Snežnika.

Za mene, ne baš iskusnu planinarku, a uz to došljaka u ovu đavolsku lijevu zemlju, bila je to uzbudljiva odiseja. Sarena kolona planinara vijugala je uzbrdo po stazi u visokom snijegu iz koga su ponegdje sa stabala izvirivali znakovi markacije. Nije se vidjelo ni desetak metara pred sobom i što smo se više približavali cilju, umorni i iscrpljeni, uspon je bivao sve strmiji i napor sve veći. Vjetar nije prestajao i na mahove kao da je svojom silinom htio dolje da odnese ove zanesenjake iz prorijedene kolone. Padalo se, ustajalo, grčevito suprostavljalo nevremenu, ali ipak, korak po korak išlo se gore.

Kakva radost kada smo ugledali konture doma! Bio je tako blizu a izgledao nam je

tako daleko kao da je na kraju svijeta, izgubljen u magli. Osjetila sam suzu radosnicu ali koja nije kapnula već se pretvorila u malu ledenicu. Još malo, posljednji napor i uz pomoc postavljenog užeta evo nas na kraju današnjeg puta. Toplo sklonište na zavijenom vrhu planine dočeka nas vedro, s mirisom čaja i pregrustom ljudske topline. Za tili čas sve dotadašnje teškoće bile su zaboravljene, topile su se istovremeno s malim ledenim stalaktitima koji su visjeli na mojim trepacima.

Zahvaljujući angažiranju planinara-domaćina iz Ilirske Bistrice, koji su s izuzetnim zalaganjem organizirali ovaj uspon, uspjeli su i stari i mladi, i jaki i nejaki, u velikom broju doživjeti zadovoljstvo izlaska na ovaj začarani vrh. Možda ja ovo doživljavam na svoj način, vjerojatno drugačije od mojih prijatelja planinara iz Slovenije, jer u mojoj ravnoj Belgiji najviša planina ne doseže ni 700 metara, pa sam bila previše uzbudena u borbi s takvim nevremenom u planini. Iz nje sam, i pored jednog trenutka slabosti, izašla kao pobjednik.

Kuća na vrhu Velikog Snežnika pod snijegom

Rezultati jedne planinarske ankete

Dr. NENAD VADIĆ

ZAGREB

Bilo je već na stranicama ovoga časopisa riječi o tzv. krizi planinarstva, posljednjih godina duduće rjeđe, ali to ne znači da problem više ne postoji. Dapače, mnoge činjenice iz mojeg ne kratkog planinarskog staža, a naročito problemi koje sam uočio prilikom praktičkog organiziranja planinarskih akcija i širenja planinarskih ideja, upućuju me na zaključak da kriza postoji i da je sve izrazitija. Nije svrha ovoga članka da analiziram uzroke takvu stanju, ali će iznošenjem nekih praktičkih rezultata barem pokušati olakšati razmišljanja o tome. Uostalom, barem o nekim je bilo riječi na stranicama ovoga časopisa posljednjih godina (npr. neki članci urednika oko kojih je bilo toliko dreke!).

Siguran sam da planinarska organizacija pre malo sebi postavlja pitanje što bi to privuklo više ljudi organiziranom planinarstvu ili, možda još važnije, što to odbija lude od planinarske organizacije? Mislim, da je osnovni smisao organiziranog planinarenja ponajprije olakšano skupljanje informacija i planinarskih znanja, što drugim riječima znači uspješnije kretanje planinskom prirodnom uz što manje rizika.

Ta i slična pitanja, kao i brojna iskustva iz rada planinarskih društava, imali smo stalno na umu prilikom osnivanja novog društva* kao i za vrijeme organiziranja njezina rada i života. Nastojali smo izbjegći poznate nam zamke i negativnosti društvenog planinarskog života, pri čemu smo često osjećali potrebu za novim načinima i sadržajima rada. Jedan od njih je bio pokušaj da anketiranjem saznamo razloge nekim uočenim pojavama, te želje, stavove i iskustva članova ali i ocjenu rada rukovodstva društva. Uvažavajući sve zamke i opasnosti koje mogu nastati iz pogrešnog načina ovakvog ispitivanja i zaključivanja, mislim da smo prikupili dragocjene informacije, s kojima bi bilo korisno upoznati i širu planinarsku javnost. Većina anketiranih planinara prije uključivanja u rad društva nije imala praktičkog iskustva ni s planinarenjem ni s planinarskom organizacijom. Kako smo uspjeli ispitati oko tri četvrtine aktivnih članova, prihvatali smo rezultate ankete kao dragocjenu pomč u planiranju i provođenju djelatnosti.

Prema rezultatima naše ankete, doživljaj ljepote koji pruža boravak i kretanje u prirodi, dakle primarno estetski razlog najviše privlači lude u planinsku prirodu. Dosta je, međutim, i onih koji naglašavaju zdravstvene efekte planinarenja.

Skoro polovica prepostavlja planinarenje u maloj grupi masovnim društvenim izletima, a dvodnevni izleti u dalju okolicu su najomiljeniji. Takve izlete naročito cijene oni koji su već okusili planinarski život, dok novi članovi najviše vole jednodnevne izlete u blizu okolice.

Čak tri četvrtine anketiranih prepostavljaju izlete u nepoznat kraj ili kretanje nepoznatim stazama inače poznate planine planinarenju poznatim putovima, dobro označenima i provjerjenima. Opravdano je postaviti pitanje je li to izraz stila rada društva ili planinari uopće više vole novo i nepoznato. Ako je točno ovo posljednje, onda je jasan jedan važan uzrok čestom mrtviju i stagnaciju društvenog planinarskog života. U svakom slučaju, provođenje takvog načina rada predstavlja pravi izazov ali i velike obaveze organizatora i vodiča.

Neobično su zanimljivi i poučni odgovori kojim su anketirani ocjenjivali društvene izlete i vodiče izleta. Na pitanje koje su bitne prepostavke uspješnosti društvenog izleta, odgovori su poredani ovako: bogatstvo sadržaja izleta, izbor cilja, izbor vode izleta, prethodno poznavanje očekivanih fizičkih napora, briga koju vodiči posvećuju članovima. Najmanje su značajni elementi za uspješnost društvenog izleta prethodno upoznavanje izletnika s detaljima izleta i briga koju vodiči posvećuju izvršenju plana.

Voda izleta prvenstveno treba da je vješt u snalaženju na nepoznatom terenu i u ne-predviđenim situacijama, zatim da poznaje i ostale planinarske vještine, ali i da se pažljivo i detaljno pripremi za izlet koji vodi. Ostale osobine koje smo ponudili u odgovoru nisu dosta zaostaju. Tako slijede: briga o sigurnosti izletnika, energičnost, briga o estetskom doživljaju, fizička snaga i spretnost, stupanj naobrazbe i fizička privlačnost.

Kada su ocjenjivali atmosferu i motive dolaska u društvo, anketirani su na prvo mjesto stavili ugoden, drugarski odnos među članovima društva, odmah zatim zanimljivo planirane izlete, pa pažnju koja se posvećuje svedionicima izleta, pažnju koja se posvećuje svladavanju i učenju planinarskih vještina itd.

Ljudi koji dobronamjerno pristupaju planinarskoj organizaciji traže prvenstveno osmišljenost i sadržajnost druženja, kakvo može osigurati samo pažljiva i detaljna priprema akcija, te iskrene i poštene međuljudske odnose. Ako još navedem da smo od naših planinara saznali kako su najbolja i najefikasnija propaganda planinarstvu zadovoljni planinari (gotovo svi su došli u društvo animirani od prijatelja-zadovoljnog čla-

* PD Novi Zagreb

na društva), onda sam, mislim, naznačio jedan od glavnih uzroka stanju spomenutom u početku članka. Ako pažljivo promatramo razmišljanja naših planinara neće nam biti teško ustanoviti da je upravo sadržajnost problematična, a odmah zatim odnos vodiča prema ostalima, koji može posve poremetiti međuljudske odnose. Moguće je ustanoviti i još jednu, malo čudnu i, mislim, vrlo opasnu pojavu: skroman sadržaj i nedovoljna priprema izleta češća je u osoba sa stručnom planinarskom naobrazbom nego u »običnih« amatera. Valjda je tome uzrok previše rutinsko shvaćanje vodičkog posla. U

planinarstvu, koje je toliko sadržajna dje- latnost, takav odnos ne može obično zadovo- ljiti niti one koji se i sami mogu snaći, a kamoli animirati i privući nove članove. Aktivisti koji sebe i svoje, često sitne interese, poistovjećuju s interesima planinar- stva i planinarske organizacije, premda toga nisu ni svjesni, postaju prava antipro- pagađa planinarstva.

Ako ova razmatranja nekome barem malo pomognu u razvijanju planinarstva, onda trud oko prikupljanja i obrade ovih poda- taka nije bio uzaludan.

Planinari i žigolovci

IVO SLAVIČEK

OSIJEK

Ima li planinara koji ljubomorno ne čuva žigove što ih je nabralo u svojem dužem ili kraćem planinarskom životu? Neki ih — ti su rijetki — otiskuju samo u transverzalne knjižice, golema većina u planinarske iska- znice, mnogo njih u svoje dnevničke pohoda i uspona, ponekli u prave pravcate albume, pa ponekad u zimske večeri (bila to kalen- darska zime ili »zima života«) prebire po njima. Redaju se uspomene, sjećanja na po- hode, uspone, doživljaje, drugove...

Nekima su posebno dragi žigovi teže do- stupnih vrhova, drugima kontrolnih točaka planinarskih puteva, nekima »inozemni tro- feji«, već prema sklonostima, ukusima. I au- tor ovih redaka priznaje da nije lišen te sla- bosti, no da su mu ipak najmiliji žigovi onih kuća i skloništa koja više ne opstoje, kao što su Orožnova i Malnarjeva koča, oba nekadašnja doma na Golici, stari žig Trža- ške koče, pa i posve lako dostupno, ali samo vrlo kratkotrajna »života« planinarsko izle- tište s kućom »Vražje vršće« kod Virovitice.

I dok se na to prikupljanje žigova može gledati kao na male slabosti ili kao na nor- malnu želju da se spase od zaborava detalji kojih se inače možda ne bismo sjećali, u svakom slučaju vrlo blagonaklono, ima u tom prikupljanju žigova ponekad (nažalost, sa širenjem želje za sticanjem značaka putem prijelaza transverzala i specijalnih puteva, sve češće!) i negativnih momenata. To su časovi kad želje za sticanjem značake (rjede za »isprsivanjem pred znancima«) pre- vladaju planinarsku etiku pa »vudri štem- plek!« i onoga vrha na kojem nisi bio!

»Male slabosti« — reći ćete, pa da nisu vrijedne mnogo rijeći. Žalibote, znam ne malo slučajeva: planinar (ne »planinar«, čim je dopro do puta između Razora i Prisojni-

ka) zamoli drugove da ponesu i njegovu knjižicu na vrh Razora i ondje otisnu žig. Oni iz lažne planinarske solidarnosti, ili da se ne zamjere znancu, poslušaše, i taj pla- ninar (ili ipak možda samo »planinar«?) ima i »dokaz« o tome kako se uspeo na Razor. Ili: znam »transverzalca« koji je zaista mno- go toga pošteno, vlastitim nogama prešao i, uz ostale značke, stekao i onu puta Med- vednicom. Jedan planinarski prijatelj (koji je ik tomu prešao zaista manje planinarskih puteva od toga »transverzalca«) poče s njim razgovor o Srncu, ljepotama Horvatovih stuba, stijeni »Moj naklon« — i na ne malo svoje iznenadenje sazna da »transverzalac« ondje uopće nije bio. »Kako je to moguće — čudi se planinarska naivčina, a »planinarnski maher« odgovara: »Pa žig se može dobiti na Hunjkici, zašto bih se tamo spuštao?«.

Ništa strašno — reći će ponetko. Pa i nije, ako takvim »maherima« nije važno vidjeti, upoznati, doživjeti, nego samo steći žig i inače častan naziv transverzalca u ovakvu slučaju načiniti nečasnim. Drugo je pitanje tko će takvome vjerovati i za sve one druge značke da ih je pošteno stekao.

Da je to samo pojedinačan slučaj, ni po muke! Ali znamo da i neka društva (ili sku- pine planinara u ime svojih društava) znaju organizirati izlete s obilaskom planinarskih puteva gdje se od doma do doma (u kojima su žigovi puta) ide autobusom. Kao što je npr. slučaj s »točkastim« Slavonskim planinarnim putem, gdje su žigovi samo u domovima, pa ako ih sve obidete, evo ste »transverzalac« a da ste možda samo izašli iz vozila da »lupnete štempel«. Dokaz je da takvi ponekad ne shvaćaju da su iznevjerili ono osnovno u planinarstvu kad »revni iz- vjestitelj« poslije u novinama napiše kako

je izlet bio uspio, jer su — iskrcavši se iz autobusa na cesti gdje ona siječe Slavonski planinarski put — odande do vrha gotovo u svih prešli pješice! I postalj »prelaznici Slavonskog planinarskog puta!«

Već smo više puta čitali u »Našim planinama« o bacanju otpadaka, urlanju u gorama, domovima-jazbinama punim duma i alkoholnih isparavanja, o planinarima-pilema koji ponekad prerastu i u pijandure — dodajmo tome uništavanje skloništa ili u najmanju ruku njihovo onečišćavanje do bar-

barskih razmjera, pa pribrojmo i žig-mahere — treba li nam boljeg dokaza da u planinarskim društvima počesto nedostaje onoga što nazivamo planinarskom etikom. Nažalost se ta tema ili ne javlja ili samo površno javlja i na planinarskim tečajevima. Možda je ipak najružnije i najštetnije kad stari planinari takav loš primjer daju mlađima. Može li se onda nešto očekivati od podmlatka, koji je često i mnogo bolji nego što bi se očekivalo po »uzorima« što ih vidi već na početku svog planinarskog vijeka?

In memoriam

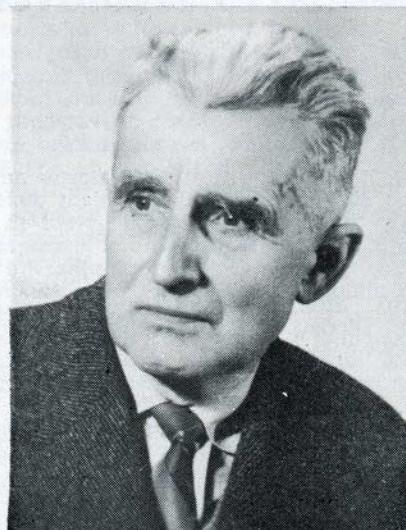
Dr KAMILO FIRINGER

(1892—1984)

U Osijeku je na dan 21. ožujka 1984. preminuo poslije duge bolesti, u visokoj starosti, pionir slavonskoga planinarstva dr Kamilo Firinger. Premda je rođen u »ravnoj Slavoniji« i u njoj proboravio gotovo svoj cijeli životni vijek, rano je zavolio planine i već od 1919. član je HPD u Zagrebu, a 19. listopada 1925. god. osniva podružnicu HPD u Osijeku kojoj je bio dugo godina i predsjednik. Godine 1948. među najzaslužnijima je za obnavljanje planinarske organizacije u Osijeku, kojoj je ponovo desetljeća bio na čelu kao predsjednik. Pod njegovim vodstvom PD »Jankovac« doživljava svoju »zlatnu eru«, pa se tako podiže dom na Jankovcu, a 1948. obnavlja i proširuje treći dom koji je do današnjeg dana jedna od centralnih točaka slavonskoga planinarstva.

Slavonsko planinarstvo zadužio je i osnivanje Planinarskog saveza kotara Osijek, što kasnije prerasta u Planinarski odbor Slavonije. I tom odboru bio je više godina na čelu, a zaslužan je i za osnivanje Smučarskog saveza kotara Osijek. Za svoj predan rad dobio je i više priznanja: nosilac je Zlatnog znaka PSH i Zlatne značke PSJ, a dobio je i Zlatnu plaketu Saveza za fizičku kulturu SR Hrvatske.

Aktivno se bavio planinarstvom pola stoljeća, i više. Osječke je planinare prvi put poveo na vrh Triglavu 1926. godine, a prešao i u devetom desetljeću života jubilarni put o stotoj obljetnici prvog izleta HPD-a na Oštре i Plješivicu, u cijelini, makar i poteže.

Bio je aktivan suradnik prvo »Hrvatskog planinara«, potom »Naših planina«, a mnogo je o planinarstvu objavljivao i drugdje, pa i u posebnim edicijama. Neumornim radom stekao je priznanja i u stručnom pogledu i društvenom životu, pa je bio i nosilac Nagrade grada Osijeka za životno djelo. Njegov svjetao lik ostatak dugo vremena putokaz osječkim i slavonskim planinarama koje je toliko zadužio.

Ivo Slaviček

FRANCE AVCIN

Poznati slovenski alpinist, planinarski pisac i profesor Elektrotehničkog fakulteta u Ljubljani umro je koncem veljače. Bio je poznat kao znanstveni radnik, izumitelj i zaštitnik prirode. Kao

pisac poznat je po djelima »Kjer tišina šepeta« i »Človek proti naravi«. Našu je zemlju često zastupao u Međunarodnoj uniji planinarskih saveza.

ALMA BARIČEVIĆ

Na staru godinu 1983. umrla je u 38. godini života dugogodišnja članica PD »Opatija« Alma Baričević. Istaknula se kao društveni organizator

i rukovodilac doma na Učki. Odlikovana je Zlatnim znakom PSH 1981. godine.

Publicistika

PLANINARSTVO I SPELEOLOGIJA U »SPORTSKOM LEKSIKONU«

Nedavnjim izdavanjem »Sportskog leksikona« Jugoslavenski leksikografski zavod iz Zagreba kada se nesvjesno priključio i uveličao našu planinarsku proslavu 110-godišnjice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. Pažljivom čitaču, promatraču ili korisniku ovog izdanja svakako će upasti u oči niz podataka iz planinarstva i speleologije što je ujedno rijedak i svakako vrijedan prilog ovim našim djelatnostima.

Prilikom predstavljanja javnosti ovog leksikona, direktor JLZ je između ostalog napomenuo, da se u njemu na 640 stranica nalazi »120.000 redaka i 11.000 abecedarskih jedinica (članaka), među kojima 3600 biografskih i 1825 ilustrativnih priloga, među kojima 1040 u koloru i 835 u crno-bijeloj tehnici«. Uz napomenu, da »poslije objavljivanja Enciklopedije fizičke kulture i drugih enciklopedijskih izdanja, Sportski leksikon je u našoj izdavačkoj djelatnosti važan, posebno s aspekta razvoja fizičke kulture u nas ispunjavajući još jedan od mnogih zadataka zacrtanih u našem planu stručno-znanstvene djelatnosti. Medutim, naše je zadovoljstvo u toliko veće što je to ostvareno uz značajno povećanje napora svih sudionika, neposredno pred početkom XIV Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu, koje su nakon IV Mediteranskih igara u Splitu najveća međunarodna manifestacija koja je ikada održana u Jugoslaviji. Smatramo da je Sportski leksikon ne samo vrlo uspјeli prigodan prilog tome nego i znak naše sve-srdne podrške toj izuzetnoj sportskoj priredbi u nas.«

Prema informaciji glavnog urednika leksikona prof. Marijana Flandera: »Sportski leksikon je na suvremen način koncipiran rječnik stručnih izraza s najkraćim i neophodnim tekstualnim objašnjenjima. U pripremanju tekstova, uz članove redakcije, bila su angažirana 93 suradnika; svaki od njih pokrivaće je jednu ili više sportskih grupa ili znanstvenu oblast.«

Za naše rubrike suradnici su bili: dr. Željko Poljak, profesor Medicinskog fakulteta u Zagrebu i mr. Srećko Božićević, znanstveni asistent Geološkog zavoda u Zagrebu.

Prolistamo li sve stranice ovog leksikona kao planinari, tada možemo vidjeti da je između 13 sportskih grana planinarstvo i speleologija za-stupljeno sa 340 natuknica ili naslova, te da se u posebnom prilogu nalazi među Razvojem svjetskih rekorda i Alpinizam, predstavljen s kronologijom uspona na Mt. Everest i prvim usponima na vrhove iznad 8000 m (str. 611 i 612), što je sastavio Z. Poljak.

Nabranjem i opisivanjem naslova od alpinističke i Absolona preko brojnih planinarsko-speleoških pojmovima, osoba, te nabranjem najznačajnijih vrhova uz spilje i jame diljem Jugoslavije, do registriranja društava, kao Zagreb – Matica i časopisa Naše planine, Planinski vjestnik, Speleolog, stranice Sportskog leksikona upotpunjuje i više desetaka naših fotografija i crteža u crno-bijeloj i kolor tehnici. Među kolor snimkama nalaze se: bivak u stijeni, silaznje u sjedištu, alpinistička oprema, sawladavanje stropa, Annapurna, ekspedicija (JAHO, 1979), ekstremno skijanje, Mt. Everest, jama, ledeničica, penjački pojaz, penjanje, planinarski dom, planinarski uspon (2 snimke).

Među crno-bijelim prilozima nalazimo portrete Z. Ceraja, B. i M. Gušić i V. Horvata, te slike: Mattehorn, Mt. Blanc, penjački pojaz, planinarski pečati, Prusikov uzao, Risnjak, toranj (stijena – Šiljak) i Triglav.

Rezimirajući sve uočeno možemo, kao planinarska organizacija, biti zaista zadovoljni s onim što je objavljeno bez obzira što je ponudena grada bila opsežnija. Nakon zadnje vrlo rigorozne selekcije objavljeno je samo ono što je izabrala posebno оформljena komisija JLZ za konačni tisk, tako da ipak nedostaju neke od planinarskih ličnosti i neke speleološke pojave od jugoslavenskog značaja.

Proslavljajući 110. godišnjicu organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, vjerujemo da bi pojava »Sportskog leksikona« na brojnim proslavama i akcijama naše obljetnice privukla određen broj planinara zainteresiravi ih da svoju planinarsku knjižnicu upotpune i ovom zanimljivom knjigom.

Srećko Božićević

● **Priučnik za vodiče društvenih izleta,** Planinarski savez Hrvatske, Zagreb 1984., broširano, 20 stranica, format 14×20 cm, priredila Komisija za vodiče, a tekstove napisali Darko Luš, Vladimir Mlinarić, Ivica Mesić i Vlado Novak. Sadržaj je, kao što i naslov kaže, namijenjen jednoj kategoriji planinarskih vodiča i sadrži u kratkim crtama sve što takav vodič treba da zna, počevši od prve pomoći do orientacije i pravne odgovornosti. Brošura nije u prodaji nego je dobivaju vodiči uz iskaznicu prilikom dobivanja naslova. (Z. P.)

fotografija i geografska skica u prilogu. Knjižicu je napisao Šefko Hadžalić koji je napisao i prvo izdanje objavljeno 1970. godine. Osim opisa prilaza i opisa samih kuća, u vodiču je i popis planinarskih transverzala, a na kraju i Kodeksi ponašanja u planini i prva pomoć. Cijena brošure je 150 dinara, a može se kupiti u Knjižari »Gustav Krklec« u Zagrebu, pothodnik Glavnog kolodvora, po cijeni od 150 dinara. (Z. P.)

● **Bilogorski planinar broj 13,** 1984. donosi na 20 stranica niz zanimljivih priloga, npr. Stanište hrvatske sibireye (A. Rukavina), Kamene humke dobrih bošnjaka (U. Beširović), Bjesnoća (D. Korošec), Prugom Beograd-Bar i

uspon na Lovćen (S. Vilenjak), Pakosni Jalovec (S. Petričević) itd. (Z. P.)

● **Planinarski list broj 3 i 4,** 1983 izašao je u standardnom obliku, na 30 odnosno na 49 stranica, bogato ilustriran, s kolor snimkom na ovitku, a u broju 3 i kolor prilogom (duplicira). Putopiscima su teme: Učka, Risnjak, Sutjeska, Titov vrh na Sarolanini, Bitoraj, Viševica, Tara i Drina, Triglav, Grintovec, Puzim, Kapelski planinarski put, Šrd i Snježnica. Uz to je obilje društvenih vijesti. U broju 3 poseban je prilog u povodu 60. godine života riječkog planinara Ernesta Tomšića, a u broju 4 opisi penjačkih uspona na Risnjak. Pretplata u 1984. je 150 dinara. (Z. P.)

● **Planinarske kuće u Bosni i Hercegovini,** Planinarski savez BiH. Sarajevo 1984., broširano, 90 stranica, format 12×17 cm, oko 60

Speleologija

RONILAČKI REKORDI U POTOPLJENIM ŠPILJAMA I JAMAMA

Istraživanje potopljenih speleoloških objekata u svijetu uzima sve više maha pa se ne treba čuditi da se u toj speleološkoj djelatnosti stalno postižu zapaženi rezultati. U francuskom časopisu »Spelunca«, službenom glasilu Saveza speleologa Francuske, u br. 13 za X-XII. mј. 1983. na str. 10 i 13 objavljene su vijesti o fantastičnim ronilačkim rekordima speleologa-ronilaca.

Prva vijest se odnosi na dubinski rekord. Njemački ronilac Jochen Hasenmayer tajno je ronio 9. rujna 1983. u izvor-jami Fontain de Vaucluse kod grada Avignona u Francuskoj i autonomnim aparatom zaronio do dubine od 200 m (!) što predstavlja svjetski rekord. Pri tome se koristio mješavim plinova iz 9 boca koje je sve sam nosio sa sobom. Zaronjavajuće i izrionjavajuće je trajalo ukupno 9 sati. Unatoč dostignutoj dubini dno jame nije još bilo vidljivo.

Samo 2 dana poslije tj. 17. rujna 1983. članovi Speleološkog društva iz La Fontaine de Vaucluse i Atletičkog kluba Renault iz Cleona uspjeli su u istoj izvor-jami, iz koje izvire rijeka Sorga, spustiti teledirigiranu podmornicu, bez ljudske posade, upravljaju pomoću televizijske kamere i povezane debelim kablom, do dubine od 245 m, ali ona nije uspjela doći do dna jame.

Druga se vijest odnosi na dužinski rekord. Speleolozi-ronioni iz Speleološkog kluba iz Francuske ronili su 1. listopad 1983. u Australiji u potopljenoj špilji Cocklebuddy cave, kroz koju teče podzemna rijeka, u dužini od 11,2 km (tamo i natrag), što

je najduže do sada u svijetu. Ipak, na tom dugom podvodnom putu (ronjenje je trajalo 39 sati) na tri su mјesta ronilci našli na zračni prostor. Taj su rekord postigli Francis le Guen (voda ekspedicije), Eric le Guen. Francisov brat (speleolog-ronilac koji je u svibnju 1983. održao predavanja o podzemnom ronjenju u Zagrebu i Splitu, te u Sloveniji i Makedoniji), V. Borel, J. Krowicki i S. Goutière.

Vlado BOŽIĆ

GOUFFRE BERGER (—1198 m)

U dva članka objavljenima u časopisu »Naše planine« broj 11/12, 1983. g. u vezi s Prvom speleološkom ekspedicijom PSH u duboke jame Francuske, potkralo se nekoliko omaški. U članku S. Hudeca »Gouffre Berger (—1198 m)« autor fotografije »Bivak na —500 m«, koja ilustrira isti članak na 242. stranici, nije B. Krstinić već Branko Jalžić. Na stranici 238 objavljen je uvodnik »O našoj prvoj speleološkoj ekspediciji« V. Božića. U posljednjem odlomku članka pogrešno se navode članovi ekspedicije; u ekspediciji uopće nije bio G. Gabrić. Iz SO PD »Mosor«-Split sudjelovao je samo Enver Strličević, dok je Tonči Rada u to vrijeme bio član SO PD »Zeljezničar«, a ne SO PD »Mošor«. I jedna nadopuna: prošle godine francuski speleolozi i speleonauti dosegli su u Gouffre Berger dubinu od 1248 m, te je sada ova jama šesti najdublji jamski sustav svijeta.

Tonči RADA

Vezni putevi i transverzale

• Planinarski put kroz Gorski kotar. PD »Zagreb-Matica« iz Zagreba će u razdoblju od tri godine urediti i obilježiti trasu Planinarskog puta kroz Gorski kotar, koji će obuhvatiti najlepše predjele općina Vrbovsko, Delnice, Čabar i dijela općine Ogulin, zatim područja značajna iz NOB-e, kao što su Lukovdol, Matić poljana i Praprot, koja su već sada obilježena kao spomen područja. Prva dionica, koja počima u Sevrinu na Kupi, a ide preko Lukovdola, Orlovih stijena, Okrugljaka, Spičastog i Skradskog vrha, Zelenog vira, Vražjeg prolaza, izvora Kupice, Velikog Drgomila, Praprota do izvora Kupe, u dužini od oko 75 km, treba biti otvorena prilikom završnog svečanosti Goranovog proljeća u lipnju 1984. g. Otvorenjem ovog puta »Zagreb-Matica« se uključuje u proslavu 110. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj.

• Planinarski put »Velebitno«. Svim ljubiteljima Velebita tovori preporučamo da već ove godine planiraju izlet s obilaskom Planinarskog puta Velebitno, kojemu je ishodište u Baškim Oštarijama na veleretkoj ravni iznad Gospića s ličke, odnosno Karlobaga s primorske strane. Put će biti označen u danima od subote 30. lipnja do pondjeljka 2. srpnja 1984., u čast 110. godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. Svečanost će službenog otvorenja teći od 8 sati u nedjelju 2. sr-

pnja 1984. Put ima dva dijela: I. Oštarijska brda (1. Sadikovac, 2. Ljubičko brdo, 3. Kiza) i II. Dabri i dabarski kukovi (4. Crni dabar, 5. Ravnji dabar, 6. Došen dabar, 7. Bačić duliba i 8. Bačić kuk). Na svim se ovim točkama nalaze žigovi za otiskivanje u Dnevnik. I. dio puta opisan je u NP 11-12, 1982. Oznake spajaju navedena tri brda veoma privlačna i pristupačna, od kojih prva dva slabo poznata, te Oštarijevi Bačić kukom kroz Dabre i Bačić dulib, tvoreći tako, nasuprot Premažičevoj stazi i njenom odvojku za Bačić kosu i Bačić kuk, nizinsku varijantu. Ona je dugacka 12–15 km i planinarski vremena zanimljiva, posebno zbog jedinstvenih vidika na sve Dabarске kukove i panorame što se inače ne vide. Za prvi je dio potrebno do dva dana, dok za drugi jedan, malo naporniji dan, zbog dužine puta. Obilazak se, međutim, može i drukčije kombinirati, kako kome odgovara. Ovaj se drugi dio, na primjer, može podijeliti na dva dana, kombinirajući prvi dan uspon na Kizu s obilaskom Crnog i Ravnog dabra, a drugi dan uspon na Bačić kuk s povratkom kroz Bačić dulib. Došen dabar i Ravnji dabar na Bačić kosu i opet Parovratnica kom natrag do Oštarija. Smještaj se može osigurati na Baškim Oštarijama u hotelu Velebitno, zatim u skloništu PSH ili kod stanovnika naselja kao i u hotelima u Gospicu ili Karlobagu. Auto-

busne su veze dobre i brojne. Dnevnik sa značkom i detaljnim opisom, fotografijama te skicama Puta treba prethodno nabaviti kod osnivača: PD »Zagreb-Matica«, 41000 Zagreb, Bogovićeva 7/III ili PD »Visočica« 48200 Gospic, Oreškovićeva 26, odnosno u poznatim zagrebačkim knjižarama »Mladost« Ilica 30, »Gustav Krklec u Pothonodniku«, »Mladinska knjiga« na Preradovićevom trgu i drugdje. Planinarski je put Velebitno zahvalan te planinarski, prirodoznanstveno pa i etnografski veoma zanimljiv. Tu je mnoštvo lijepih vidika, nepomučena gorska tišina, obilje tragova zvieradi, a ima i rijetkih ptica, još riednih biljaka (endem Velebitske degenije!) i, napokon, ostanaka gotovo praiskonskog načina života koji je možda zauvijek zamršao. Oštarijska su brda i zarasle dabarske staze obilježene! Na planinama je i ljubiteljima prirode da ih ponovno ugaze. Time će i velo tajanstvenosti i neopravданog straha od podivljale prirode u možda i zauvijek napuštenim Dabrima polagano ustupiti mirno zadovoljstvima što ih pružaju čari planine i iskonske prirode.

(Mirko Malec)

• »Jubilarnih 35 vrhova — PD Troglav«, PD Troglav iz Zagreba javlja da su sve transverzalne kušnje za spomenutu transverzalu rasprodane. Tiskan je bio samo ograničen broj primjera i to u povodu 20. godišnjice osnutka društva.

Vijesti

• **Obnovljeno sklonište na Ivinim vodicama u Velebitu.** PD »Paklenica«, Zadar, izvršilo je potrebne adaptacije i postavilo krov na skloništu na Ivinim vodicama. Drvenu gradu za kroviste dala je Uprava Nacionalnog parka »Paklenica«, a sve ostalo osiguralo je Društvo. Aluminijski valoviti lim, daska, cement, ljepeinka i drugo, te uzgoni materijala na mazgama i sl. koštalo je Društvo oko 200.000 dinara. Dio građevinskog materijala koji se nije mogao tovariti na mazge iznijeli su članovi na ledima. To je bio mukotrapan i naporan posao, jer se materijal nosio iz Starigrada do samog skloništa (1250 m). I svu ostalu radnu snagu, do one najstручnije, dalo je Društvo. Računa se da je bilo preko 1000 dobrovoljnih radnih sati. Dodavanjem krova na sklonište nije riješen samo problem prokišnjavanja i stalne vlage u skloništu, nego mu je povećan i kapacitet prenočišta. Naime, sada je osposobljeno i potkrovje za spavanje, tako da sklonište ukupno može primiti 8 do 12 ljudi. No, i dalje se sugerira namjernicima da sa sobom nose vreće za spavanje i podešnu prostirku. U radovima na skloništu naročito su se istakli: Slavko Tomelin — Tatek, Branko Škoti i Milovan Borović. (D. P.)

• **Radovi na Borisovom domu u Paklenici.** Dana 13. do 15. travnja 1984. godine zadarski planinari u trodnevnoj dobrovoljnoj radnoj akciji bojudali su svoj dom u Velikoj Paklenici na Velebitu, izvršili manje popravke na njemu, očistili bazen i okoliš doma i pravili svoju malu hidrocentralu. U radovima je sudjelovalo 37 planinara koji su dali 663 efektivna dobrovoljna radna sata. U radove su se uključili i neki šibenski planinari. (D. P.)

• **Osnovano PD »Gavrilović« u Petrinji.** Kako nam javlja Đuro Priljeva iz Petrinje, 10. siječnja je od planinara PD »Petrija« i ogranka PD slijepih »Prijačelj prirode« u Petrinji osnovano novo planinarsko društvo »Gavrilović«, koje objedinjuje rad oba dosadašnja. Pred sebe je postavilo počrličan cilj: planinarsko oživljavanje nedaleke Hrastovičke gore. Predviđeno je da se na mjestu gdje je prije rata postojao planinarski dom sada sagradi sklonište. Također, treba završiti markaciju Hrastovička gora — Željanica, Kraljevani. Sa PD »Sisak« dogovorena je i akcija markiranja Zrinske gore i pristupa značajnim spomenicima iz NOB-e. Povezivanjem tih puteva na Zrinskoj gori bio bi stvoren »Partizanski put Banjom«. Adresa novog društva je: PD »Gavrilović«, 28. slavonske udarne divizije 59, Petrinja, Tel. (044) 81-136.

• **Prvo međunarodno prvenstvo Hrvatske u orijentaciji** održat će se 16. i 17. lipnja u Varaždinu i Virovitici. Organizatori su PSH,

te planinarska društva »Ravna gora« iz Varaždina i »Papuk« iz Virovitice. Natjecanje se održava u sljedećim kategorijama: Z—13, Z—15, Z—17, Z—19, Z—21A, Z—35, Z—45, M—13, M—15, M—17, M—19, M—21A, M—35, M—45, M—21B. Za natjecanje su osigurane karte mjerila 1:10 000 i 1:15 000. Prijave za natjecanje trebaju se poslati najkasnije do 4. 6. na adresu PSH, nakon čega će svim prijavljenim dobiti detaljne upute. Svaki prijavljeni natjecatelj treba uplatiti startinum. Ovo natjecanje uvršteno je i u kalendar Međunarodne orijentacijske federacije, te se očekuje velik broj sudionika iz inozemstva.

• **PD »Kalnik« Križevci** održalo je 15. 4. 1984. izbornu skupštinu u planinarskom domu na Kalniku. Izvijest je rad društva od 1980—1984. godine, kako u cjelini tako i po pojedinim sekcijama. Izabrani su novi članovi predsjedništva, za predsjednika je izabran Mirko Pomper, a za tajnika Željko Husinec. Razmotreni su planovi rada za ovu godinu, obilježavanja 50. godišnjice planinarskog doma na Kalniku i uređenja kuće, u kojoj je održana 2. okružna konferencija KPJ 1941. godine, nedaleko od planinarskog doma. (Husinec Daniel)

• **Dan planinara Hrvatske na Petrovu gori i otvaranje medurepublike planinarske transverzale »Petrova gora—Bihać«** održat će se 26. svibnja 1984. g. u 10.30 sati na Petrovoj gori spomenikom PSH u zajednici s drustveno-političkim organizacijama općine Vojnić priprema kulturno umjetnički program, obilazak bolnice, te obilazak dijela transverzale. Zainteresirani sudionici moći će nastaviti obilazak cijele transverzale »Petrova gora—Bihać«.

• **Alpinistička zbirka.** U zavičajnom muzeju, koji se nalazi u poznatoj Frankopanskoj kuli nad ponorom Đula u Ogulinu, na svečan način će se 12. svibnja otvoriti naša prva alpinistička zbirka. U zbirci će biti kronološki prikazan razvoj alpinizma u nas od najranijih pisanih dokumenata. Također će biti prikazan foto materijal i dokumentacija usjevna naših planinara na našim stijenama i visovima po cijelom svijetu. Ogulin je izabran za alpinističku zbirku, jer je planina Klek, koja se nalazi u blizini ovog gradića na granici Like i Gorskom kotarom, kolijevka hrvatskog planinarstva. Pokretna osnivanje ove jedinstvene zbirke su PD »Velebit« iz Zagreba, Zavičajni muzej Ogulin i Planinarski savez Hrvatske. Zamisao oko otvorenja potekla je još davne 1979. godine. (Dmitar Mamula)

• **Ogulinski planinari** poodavno su znani kao marljivi i vrlo aktivni. Naročito se to iskazalo prošle godine, kada su se u mjesecu kolovo-

vozu penjali na krov Jugoslavije — Triglav, te na Kamniške Alpe, oko 50 planinara, do »Češke koče«. Bili su i na pohodu Velebitu te Samarskim i Bijelim stjenama. Članovi PD »Klek« iz Ogulina kao i ogulinski izviđači bili su i na susretu s ostalim planinarama i izviđačima Jugoslavije na ljepotici planini Istre, Učkoj. (Dmitar Mamula)

• **ZRC »Bjelolasica«.** Prošle zime je organizirana u više vikenda posjeta našem novom zimskom rekreacionom centru »Bjelolasica« nadomak Jasenku kod Ogulina, koji je još u izgradnji. U cilju upoznavanja šire javnosti RO »Bjelolasica« sa Savezom za fizičku kulturu SR Hrvatske potakla je da se upozna sadržaj i ljepota tog budućeg centra. Ovdje se grade hoteli, moteli i žičare. Prvi turnus za posjeti bili su žitelji ogulinskog područja zatim posjetnici šireg područja naše republike. Cijena je bila simbolična: 100 din za prevoz autobusom, a uračunata je i cijena razgledanja žičarom. Ljepote goranske planine Bjelolasice posjetili su i brojni planinari iz Hrvatske i Jugoslavije. (D. Mamula)

• **PD »Višnjevica«** iz Ravne Gore u Gorskom kotaru organiziralo je uzmajljivo predavanje o temi »Spilje Ravne Gore i okolice«. Tema je protekla uz prikazivanje dijafilmova. Predavači su bili poznati planinari i speleolozi PD »Željezničar« iz Zagreba. Uz je bio sloboden, a predavanje je održano u Radničkom restoranu Ravna Gora. Na predavanje o carstvu dubina kraškog goranskog područja došli su i oni koji se nikad nisu za planinarstvo i spilje zanimali. Tema je privukla velik broj žitelja ovog malog mjeseta u komuni Delnice. (Dmitar Mamula)

• **Riječanin na Aconcagui.** Nakon uspona na najviši vrh južnoameričkog potkontinenta ugasi vulkan Aconcagua (6959 m), riječkog planinara, člana PD »Platak« Marija Schiavata primio je i predsjednik općinske skupštine Riječka Josip Stefan. Ovom zanimljivom susretu prisustvovali su još i predsjednica PD »Platak« inž. Mirjana Legac, član Predsjedništva Planinarskog saveza Hrvatske Stanko Vičić, predsjednik Općinskog planinarskog saveza Riječke Oliver Kamenecki i drugi. Riječki planinari uspjeo se na najviši vrh Anda sječnja ove godine kao član međunarodne ekspedicije sa članovima iz Austrije, Italije, Svicarske i SR Njemačke. Uspon je ometao hladan vjetar koji je znao puhati i preko 150 km na sat, a temperature su noću bile minus 30 stupnjeva Celzija. Ovaj uspon riječkog planinara nije samo uspjeh Riječana i PD »Platak« već uopće jugoslavenski. Cestitke i s naše strane. (Dmitar Mamula)

• **Memorijal »26 smrznutih partizana«.** Na ovogodišnjoj tradicionalnoj manifestaciji, na legendarnoj Matić poljani kod Mrkopa ja u Gorskom kotaru, što se već po 22. planinari, njih oko 250. Oni su sudjelovali u tradicionalnom maršu od Jasenka do Matić poljane. Pored planinara sudjelovali su i pripadnici JNA i Gorske službe spasavanja. Tom prilikom organizirana je zanimljiva izložba učenika nagradjenih radova. U Mrkopiju je bilo izloženo 138 najuspješnijih radova učenika ZO Rijeka. Memorijal u Mrkopiju održava se svake godine cko 25. i 26. veljače, a spada u red najvećih manifestacija u našoj zemlji. Brojnim pojedincima, građanima i radnim organizacijama odlukom odbora memorijala uručene su plakete. Zaslužne plakete primili su i PD »Vihor« iz Zagreba i PD »Klek« iz Ogulina.

(Dmitar Mamula)

• **Foto-izložba »Višnjevice«.** U goranskom mjestu Ravna Gora u komuni Delnice održana je prva foto-izložba u organizaciji PD »Višnjevice«. Na natječaj na temu »flora, fauna, pejzaž« pojavilo se 149 fotografija iz raznih krajeva. Ziri je jednoglasno odabran kao najboljih fotografiju fotoamatera Branimira Ivančića za panoramu Ravne Gore. Druga nagrada prijala je Borislav Ostojiću na temu fauna, a za floru nagrada je prijala Andelku Ivančiću. Nagrada je bila ilustrirana foto monografija.

(D. Mamula)

• **Za Dan žena na Petrovoj gori.** PD »Zagreb-Matica«, Sekcija društvenih izleta, prema vjeć ustajeljenoj praksi, organizirala je i ove godine izlet povodom Dana žena. Odlučeno je da se posjeti Petrova gora. Autobusom smo stigli Centralnoj partizanskoj polnici. Tu nas je dočekao kustos ovog muzejskog prostora i proveo kroz barake koje su u ratu služile kao bolničke sobe i operaciona sala. Put smo nastavili autobusom prema vrhu Petrove gore, Petrovcu (507 m). Tu smo posjetili veličanstveni spomenik, djelo kipara Vojjina Bakovića. S vrha spomenika daleko se pruža pogled na doline i brežuljike ovoga kraja. Prema planu pošli smo u Topusko, a odmor i zakusku obavili smo u Glini, zadovoljni što smo i ove godine planinarski prošavili Dan žena.

(Irena Pučar)

• **Nova sekcija PD »Kamenjak«.** Devedesetčetvero članova kolektiva »Riječke banke« i članova njihovih obitelji održali su 18. veljače osnivačku skupštinu planinarske i skijaške sekcijske koja će djelovati pri PD »Kamenjak« Rijeka. Izabrano je Predsjedništvo sekcijske koju su učili: Senka Konestabo, Vlasta Mrak, Jadranka Begić i Božidar Lukić iz Rijeke te Slavica Simunić iz Opatije. Predsjedništvo je predložilo vrat aktivnosti koji će kolektiv »Riječke banke« financijski dotirati.

• **Pohod u spomen Slobodana Ravlića.** Pogibija našeg vrog planinara Slobodana Ravlića 16. siječnja 1981. godine, bila je povodom da PD Biokovo iz Makarske utemelji Memorijalni pohod mjestu

pogibije. I tako, po treći put, 15. siječnja kolona je krenula. Vrijeme oblako, vrlo maglovito. Do Strebine dalje ponešto snijega, a na već visinama prema »Jurić« sve je deblji i ponegde zaleden. Danas, kao i ova puta do sada, s nama je naš dragi stari prijatelj, član Predsjedništva PSH, splitski pianinarski veteran, prof. Milan Sunko. U 12 sati svih učesnika ovogodišnjeg pohoda, njih 23, je na mjestu udesa, kod Spomen-ploče pod Troglavom. Polog vrijenaca i prigodna komemorativna riječ predsjednika I. Puharića. Oči prisutnih ustremljaju se zatim u duboku provalju u kojoj se ugasio mladi život našeg dragog Slobote.

(Ivo Puharić)

• **Makarani na ZOI.** Snosivši dio troškova, makarskim planinarama se ukaže prilika pa šareno društvo od 40-ero njih, 6. siječnja pode u pohode svih glavnih objekata ZOI. Zimska idila je posuvda, jer je srećom pao obilan snijeg. Oči i srca pune se dojmovima na Igmanu i Bjelašnicu. Svuda brojni posjetioci. I sama slika Sarajeva je impozantna. Sutradan, po vredom, tihom i sunčanom danu, usponom po debelom snijegu, obidemo dom Podgradinu i druge točke bliže i dalje našeg »stacionara«, pa se veseli i zadovoljni u kasnijim satima vratiimo u našu Makarsku.

(Ivo Puharić)

• **Planinarstvo u Vrbovskom.** Ponovno je pokrenuta inicijativa oko osnivanja planinarskog društva u Vrbovskom, koje ovdje većne postoje od 1950. godine. Prijašnje PD »Beljavine« djelovalo je ovdje s 80 aktivnih članova i spadalo je u red tadašnjih najvećih društava u ovom dijelu Hrvatske. Raspad društva uslijedio je zbog nezainteresiranosti mlađih, dok su stariji članovi ostarijeli ili pomrli. Ondašnje društvo imalo je namjeru graditi i svoj planinarski dom na obroncima malog jezera Beljavine, nadomak planine Crna kosa kod Vrbovskog. Za sada se javilo da osnivanje društva svega nekoliko, a pokrenut će se šira akcija za što veće omasovljenje mlađih.

(D. Mamula)

• **Nova spilja kod Vrbovskog.** Prilikom gradnje ceste Vrbovsko-Gomirje otkrivena je velika pećina puna prekrasnih siga. Kako očevici koji su se spustili u utrobu spilje, u njoj ima nekoliko manjih dvorana i kristaino čisto jezercje. Blizu ceste teče, odnosno izvire zdenac zvan koč stanovnika Ploče. Nažalost radi nastavka radova spilja nije podrobnejje ispitana, a gradevinari su je zatrpli. U jamu se je spustio stanovnik naselja Hambarište Mile Kosanović. Na mjestu gdje sada leži podzemna jama na samoj cesti ponovo se ukazuje ulegnuće.

(Dmitar Mamula)

• **PD »Grafičar« — Zagreb,** organiziralo je za vrijeme zimskog školskog raspusta zimovanje omladinske sekcijske na svom domu na Malom Sljemenu. Zimovanjem su bila obuhvaćena 42 omладinaca, koji su bili podijeljeni u tri smjene od 16. I. do 4. II. o. g. Brigu o organizaciji života na zimovanju mlađih planinara vodilo je deset voditelja. Vođa prve smjene bio

je Ivan Ivančić, vođa druge Dražgo Marguš, a treće Ranka Sajko. Skoro svih učesnici zimovanja bili su u jesen 1983. polaznici planinarske škole koju su s uspjehom završili. Uz praktičnu provjeru teoretskog znanja, stjecenog u Planinarskoj školi, za vrijeme boravka na zimovanju mlađi planinari savladali su i prve skijaške vještine. Za nezaboravne trenutke, koje su mlađi planinari proveli u planinarskom domu uz organizatore zimovanja, posebnu zahvalnost zasljužuje osobljje planinarskog doma »Grafičar«, koje je svojim nesobičnim zalaganjem učinilo sve da boravak mlađih planinara na zimovanju bude što ugodniji. (D. R.)

• **Planinarski hepening u Zagrebu.** Na poticaj Mignona Mihaljević, članice PD Zagreb-Matica, profesionalne novinarice i urednice TV Zagreb, PSH je uz pomoć članova Foto-sekcije PD »Ivančice« iz Ivance priredio originalnu planinarsku priredbu u čitaonici »Bogdan Ogrizović« u središtu Zagreba. Od 20. do 26. ožujka održana je u čitaonici izložba planinarskih fotografija, a svake večeri prikazivani su planinarski dijapo pozitivi iz naših planina i sa našim planinarskim ekspedicijama. Svaka večer prikazano je oko 400 dijapo pozitiva, dakle ukupno oko 2000. Navečer, kada se spustio mrak, dijapo pozitivi su projicirani na veliki peus-papir u izlogu, koji je vrlo dobro poslužio kao ekran. Pro laznici su se sa zanimanjem zastavljali da vide atraktivne pri zore i ljepote naših planina.

(Z. P.)

• **PD »Prijatelj prirode« Ivančić Grad.** Povodom 110. godišnjice organiziranog planinarskog društva održana je 3. 3. 84. u Ivančić Gradu svečana javna projekcija filmova i dijapo pozitiva o planinama Jngosavije. Uz prigodan referat u čast jubileja prikazani su materijali iz vlastite proizvodnje društva o Kleku, Triglavu, Jakupici, Velebitu i Durnitoru. Ovoj uspješno organiziranoj manifestaciji prisutstvovalo je oko 70 građana. Istom povodom i u čast 8. marta članovi su postavili izložbu fotografija na temu »planine Jugoslavije« u radnoj organizaciji DIP Novoselec. (Ivan Bokun)

• **»Alpinisme« o Paklenici.** Urednik pariškog planinarskog časopisa »Alpinisme et Randonnée« u broju od veljače ove godine čitavim osam stranica posvetio je penjačkom području Velike Paklenice na Velebitu. Urednik Sylvain Jouty sam je obišao njezine stijene i snimio izvanredno lijepo snimke. Jedna od njih je reproducirana preko dvije stranice u koloru. Članak je vrlo instruktivan i čitaocima može poslužiti kao alpinistički vodič. Radi lakšeg snaženja priložen je čak i mali francusko-hrvatski rječnik (tridesetak najvažnijih planinarskih izraza). Sve bez greške! — osim tipfeleri: Pakleniča, društvo, gostonica i sl. (Z. P.)

• **Osnovano PD »Orljak« u Opatiji.** Svoju dosadašnju djelatnost na okupljanju zaljubljenika planina u potpunosti je opravdao planinarski aktiv »Orljak« iz Opa-

tije koji je od osnivanja, 1981. godine, djelovao u sastavu PD »Opatija«. Okupljanje članstva pridonijeo je mogućnosti da aktivno preraste u samostalno društvo, što je i učinjeno ovih dana na osnivačkoj skupštini PD »Orljak«. U prisustvu dosadašnjih članova aktivna te predstavnika prijateljskih i obližnjih društava, održana je osnivačka skupština na kojoj je bio podnesen referat o dosadašnjem radu Aktiva i postignutim rezultatima. Jednoglasnom odlukom svih prisutnih članova prihvjetao je Statut novog društva i odluka o osnivanju PD »Orljak«, drugog društva na području opatijske općine. Nakon toga su prisutni članovi izabrali novi sastav Izvršnog odbora društva u sastavu: Vladimir Lelas, Lucijan Slavić, Anton Šorić, Marijan Rubeša, Radovan Trinajstić, Sandra Ujičić, Lorenz Selan, Ivica Rubeša, Teodora Slavić, Zoran Rubeša i Anita Paliska. Na skupštini je prihvaćen okvirni program rada u kojem je poseban akcenat na okupljanju mladih, na sudjelovanju na manifestacijama u sklopu obilježavanja prigodnih jubileja i proslava i na što većem propagiranju planinarstva među radnim ljudima opatijske komune. (Radovan Trinajstić)

• XI. uspon »100 žena na vrh Mosora« održan je 4. ožujka s oko 1100 sudionica iz 40 mjeseta Dalmacije. Na usponu su sudjelovale i žene iz Beograda, Bora, Fojnice, Našica, Rimskih Toplica, Sarajeva i Zagreba. Iako je bio sav Mosor pokriven snijegom i puhalo je jaka i hladna bura (temperatura na vrhu -1°C), na vrh su se uspele 802 sudionice. Od navedenog broja trima je bio 11. uspon, šest 10. a osamdesetdevet žena 5. uspon na vrh Mosora. Radi sigurnijeg kretanja, članovi GSS iz Splita postavili su na devet mjesta konope. Pored toga članovi PD »Mosor« su na putu do Gajne do prevoja, uz tri postojeća aluminjska užeta, postavili i četvrtu. Za razliku od prvih uspona, na ovogodišnjem su žene bile prikladnije i bolje obučene i obuvane. U koloni nisu mogao vidjeti ženu s visokim podpeticama, u niskim cipelama ili u sukњi. Zato se ni jedna nije ozlijedila pa ekipa od pet liječnika gotovo da nije imala posla. Za sve vrijeme uspona članovi radio kluba »Ante Jurić« iz Splita održavali su radio vezu s informativnim centrom i stanicom milicije u Splitu. Kao vode autobusa, u pripremanju i podjeli čaja, kontroli odjeće i obuće pomogli su i članovi PK »Split«, PD »Kozjak« iz Kaštel Sućurca, PD PTT »Marijan« iz Splita i članovi Stanice planinarskih vodiča iz Splita. Osvještenje u ovogodišnjem usponu bile su učenice centra usmjerjenog obrazovanja »Petar Levantin« iz Metkovića, na čelu sa svojim profesorom Tomislavom Zupčićem. Lijepim pjevanjem kod planinarskog doma i na vrhu Mosora sve su oduševile, na čemu im organizatori uspona čestitaju i zahvaljuju. Ponovo je

potvrđeno da su usponi dobro prihvaćeni među ženama širom naše domovine i organizatori za to već razmišljaju o 12. tradicionalnom usponu 3. ožujka 1985.

(Mitja Tollazzi)

• Na Maksimov hrast, najviši vrh Požeške gore, 25. ožujka krenulo je 40 planinara iz Slav, Požege, Nove Gradiške i Pleternice. Među njima se našao i jedan planinar iz Jajca, član PD »Cusine« s kojim PD »Sokolovac« iz Slav. Požege održava prijateljske odnose. Sudionici su autobusom pristigli iz Nove Gradiške i Slav. Požege do Požeškog Brestovca, a potom zajednički krenuli prema vrhu. Ostari uspon, pri vrhu kroz prtinu posljednjih ostanaka snijega, nije bio prepreka da se za dva sata dođe do cilja, osuščanog vrha, na kojem su se prema legendi u drugoj polovini prošlog stoljeća, okupljali hajduci Maksa Bojančić i planirali svoje prepade. (Ivan Jakovina)

• PD »Kalnik« Križevci ove godine započelo sa svojim izletničkim radom vrlo rano. Već 27. I. skijaška sekacija krenula je na sedmognadnevno zimovanje u malo rudarsko mjesto, nedaleko slovensko-austrijske granice, Mežice. Nekoliko proteklih godina ova sekacija organizira zimovanja za svoje članove. Nakon zimovanja povodom 8. marta upriličen je već tradicionalni izlet pod nazivom »100 žena na vrh Kalnika«. Iz Križevaca su članice uz pratnju članova društva krenule pješice put Kalnika. Poslije 3 – 4 sata hoda stigli su prvi »pješaci« na odredište, u planinarski dom na Kalniku, a odavde nakon kratkog odmora na sam vrh Kalnika, Vranilac (643 m). Na vrhu, po dugogodišnjem običaju, predsjednik društva takođe referat posvećen članicama društva, a nakon toga jedna od članica bacala staru metlu sa vrha. Poslije ručka pogledali smo dijapositive sa prijedloženim pohoda »100 žena na vrh Kalnika«, te još dugo pričali o doživljajima sa planinarskih izleta. Dolaskom proljeća planinari našeg društva okupili su se i pošli na svima nam dobro poznatu akciju pošumljavanja. Tradicija pošumljavanja Kalnika traje već čitav niz godina, sadnice koje su zasadili članovi društva pred 15 – 20 godina danas su već čitave šume kojima se svi ponosimo. Ove godine smo pošumili predio u blizini partizanske spomen bochine nedaleko sela Vratno na Kalniku.

(Daniela Husinec)

• PD »Sokolovac«, U subotu, 3. ožujka požeški planinari su u svom domu u Velikoj održali redovnu godišnju izbornu skupštinu kojoj su, između ostalih, prisustvovali delegati PD »Strmac« iz Nove Gradiške i »Klikun« iz Pleternice. Uz uobičajene izvještaje, predsjednik PD »Sokolovac« Ivica Martinek održao je referat o pravcima razvoja planinarstva u požeškom kraju. Aktivnost 427 požeških planinara, u razmaku između dvije skupštine, odvijala se kroz sedam sekacija, odbora i komisija, te Stanicu Gorske službe spasavajuća Slav, Požege. Od postignutih uspjeha izdvajamo izlete požeških planinara na Bjelašnicu, Jahorinu,

Veliku Paklenicu i na Pohorje, uspone na Triglav i Durmitor, obilazak »Kapelskog planinarskog puta«, organizaciju pohoda posvećenog Danu žena pod imenom »Papučki jaglaci«, te zajednički uspjeh požeških i pleterničkih planinara na Partizanskoj olimpijadi »Armanište '83«, gdje su, uz veoma dobre natjecateljske rezultate, osvojili pehar za najbolje ureden logor. Zasigurno, sveukupno dječovanje društva, koje ove godine proslavlja 85-obiljetnicu postojanja, ima odraza na neka kretanja u općini od dugoročnog interesa za sve stanovnike, a posebice razvoj turizma u ovome kraju. Kada to kažemo mislimo na izgradnju skijaške staze i suvremene žičare u Papuku, svojevremeno pokrenutu akciju za očuvanje potoka Dubočanke, koja je urodila plodom. Indirektni uspjeh planinara je i obnova vidikovaca na istaknutim vrhovima požeških planina, koju naterjalno osiguravaju šumari, jer im služe za protupožarnu zaštitu, i inicijativa da se Papuk proglaši parkom prirode. Na kraju je usvojen ambiciozan program rada. Za predsjednika društva ponovo je izabran Ivica Martinek, za potpredsjednike Tomislav Sablek i Željko Böhm, a tajnika Josip Keča. (Ivan Jakovina)

• Planinarski aktiv »Orljak« u Opatiji, postoji od 1980. godine, otakdje je ostvario značajne rezultate na okupljanju članova, ljubitelja planina. Iako brojčano mali, aktiv je zabilježio lani značajne akcije. Njegovi članovi sudjelovali su orientacionom takmičenju »Janko Mišić« u Samoboru, takmičenju »Torpedo« na Lisini i »Ivici Židov« također na Lisini. Pored toga zabilježeni su i mnogi planinarski pohodi transverzala, kao što su: kružni planinarski put kroz Samoborsko gorje, Jaskanska transverzala, Istarska transverzala, Koprivnički planinarski put i Put Kalničkih partizana. Članovi su se aktivno uključili u proslavu Dana 1. maja na Orljaku, kao i u bratski susret planinara »Bilogora '83«. Sve će se pridonijeti daljenjem radu i popularizaciji planina. Aktiv se usmjerio također u pravcu svestrane suradnje s ostalim društvinama i organizacijama na području općine Opatija, što pridonosi da se planinarama sve to više razgovara i uključuje u razne društveno-političke i sportske manifestacije na području opatijske komune. (Radovan Tinajstić)

• Drugi »Papučki jaglaci«. Drugi po redu planinarski pohod pod nazivom »Papučki jaglaci«, održan 18. ožujka u Velikoj, uspio je iznad svakog očekivanja. Riđe je o posljednjoj manifestaciji vezanoj uz proslavu Dana žena organiziranoj na području slavon-skopožeške općine. Pohod su zajednički organizirali požeški planinari i Konferencija za aktivnosti i ulogu žene u društvenom razvoju općine Slav, Požege. Put sudionica pohoda, kojih je bilo više od 300, vodio je od željezničkog kolodvora u Velikoj do Planinarskog doma »Lapjak«, gdje je serviran čaj. U šarolikoj koloni

koja se kretala prema vrhu Lajjaka, jednom od najljepših djejstava Papuka, uz djecu do dvije godine, koju su roditelji nosili u lednim nosiljkama, a nalaže i najstarija sudionica pohoda, sedamdesetosmogodišnja Marija Kraus iz Pleternice. Ona je zajedno s ostalima uspješno savlada dvanaest kilometara dugu stazu, koja je jednim dijelom vodila dubokom snježnom prtinom. Uz mlade i stare iz Požege, u koloni su se našli ljubitelji prirode i planinari iz Pleternice, Kutejova, Osijska, Slavonskog Broda, Sibinje, Nove Gradiške, pa čak jedna planinarka iz Makarske i jedan planinar iz Ljubljane. Nagrada za njihov trud bila je spomen-diploma, rad požeškog slikara Ivana Štimca, i planinarski grah, koji je majstorski pripredio osoblje Planinarskog doma »Lajjak« u Velikoj.

Ovu uspjelu manifestaciju druženja u prirodi, moralno i materijalno pomogli su Općinska konferencija SSRN Slav. Požege, Konferencija za aktivnosti i ulogu žene u društvenom razvoju općine Slav. Požege, Poljoprivredni-prehrambeni kombinat Kutjevo, Planinarsko društvo »Sokolovac«, radio-amateri, te članovi Stanice Gorskog planinske službe spasavanja Slav. Požege. (Ivan Jakovina)

• 85 godina planinarstva u Zadru. PD »Paklenica«, Zadar, ove godine bilježi 85. godišnjicu od prve pojave organiziranog planinarstva u Zadru. Natme, 1899. godine u Zadru se osušva prvo planinarsko društvo u Dalmaciji pod imenom Planinarsko i turističko društvo »Liburnija«. Ovo društvo radi sve do talijanske okupacije Zadra. Pod okupacijom društvo je onemogućen svaki rad pa se seli u Split, gdje se sjednjuje s poljičkim planinarskim društvom »Moros« u novo društvo »Dinara«. Ideja za ponovno oživljavanje planinarstva u Zadru javlja se tek nakon oslobođenja. Godine 1952. ponovno se osniva planinarsko društvo sa stariim imenom. Zbog velikih potreškoća u radu društvo još jedanput prekida s radom. God. 1959. planinarski aktivisti pokreću ponovno oživljavanje planinarskih aktivnosti u Zadru. Odlučuju se i na izgradnju planinarskog doma u Velikoj Paklenici na Velebitu, koja je počela 1960., a završila 1963. godine. Godine 1961. na inicijativu organizatora gradnje doma održava se Konstituirajuća skupština i ponovno se osniva društvo. Donesen je i zaključak da se ime društva promjeni u »Paklenica«. Ovo društvo je 17. ožujka 1963. godine održalo svoju prvu redovnu skupštinu. Otada radi kontinuirano.

Za to vrijeme postignuti su vrlo značajni rezultati. Društvo se dobro organizira i omasovilo. Od 227 članova u 1963. povećalo je broj članstva na 824 u 1982. godini. Istodobno se vrlo intenzivno razvija izletništvo, pohodi, ture i usponi. Po nekoliko puta obideće su sve planine Jugoslavije od Triglavu do Đeveljinje. Izvršeni su usponi i na preko 20 vrhova na stranim planinama, među kojima i na Mont Blanc (4807 m), Monte

Rosu (4638 m), Kilimandžaro (5895 m), Chimborazo (6267 m), Fik Lenjina (6800 m), Kun (7085 m) i mnoge druge.

Uporedno s tim razvijene su i ostale vrste planinarskih aktivnosti: speleologija, alpinizam, vodička služba, gorska služba spasavanja, planinarsko skijanje, planinarska orijentacija i dr. Skolovan je i odgovarajući kadar.

Naročito dobri rezultati postignuti su u krčenju i markiraju planinarskih puteva, a posebno na izgradnji planinarskih objekata: dograden je drugi dio doma, izgrađeno planinarsko sklonište na Ivinim vodicama, planinarsko sklonište na Stapu itd.

Zadarski planinari dali su i svoj pun doprinos njegovanju i razvijanju revolucionarnih tradicija naroda i narodnosti Jugoslavije. Za svoj rad društvo je dobilo 9 različitih trofeja, među kojima i »Nagradu grada Zadra«. Članovi društva dobili su 101 razno odlikovanje i brojna druga priznanja. (D. P.)

● Iz PD »Željezničar«, Zagreb. Na tradicionalnom pohodu na Oštrc, 2. siječnja, bilo nas je preko stotinu, da bi slijedeće nedjelje bili na Medvednici. Potom, 14. siječnja po dubokom snijegu na Bohoru, te sutradan na istočnoj strani Medvednice od Kaptolske lugarnice do Vugrovca. U subotu, 21. siječnja izlet u nepoznato: Bjelovar, Veliko Trojstvo, Kamenitovac. Ovu je akciju potpomognuo OOUR »Transport-Zagreb«, hvala mu. Sutradan je skupina bila u Grgosovoj pećini u Samoborskom gorju. U akciji pod nazivom »U susret zdravlju« iz Samobora preko Pačinika do Oštrelja. Nikada još tako ljudi na Oštrelju u zimskim uvjetima, spomenimo posebno prijatelje JNA i pitome iz afričkih zemalja.

U prvom vikendu veljače bili smo na paljenju Olimpijske baklje na vrhu Medvednice, posvećenoj XIV zimskim olimpijskim igrama u Sarajevu. Slijedeći vikend na Vugrovcu. U subotu, 18. veljače obilazak Samoborskog gorja. Snijega preko 1 metar! Dne 25. i 26. veljače zimski pohod na Matic poljanu, te na Stol u Sloveniji.

Proslava Dana žena na Kalniku 3. ožujka i društvenim prostorijama 8. ožujka, gdje je bio izveden prigodni program. Zimski pohod na Snežnik (prvog dana snježni pakao, drugog dana vrlo lijepo vrijeme). Pisac ovih redaka bio je na Osnivačkoj skupštini PD »Orljak« iz Opatije, a drugi dan na Lisci i Lovrenč-Koziju. Slijedi zimski pohod na Porezen s Petrovog brda, dok su nekolicina bila na Planici i u Tamaru. Posljednji dan ožujka drugi »Izlet u nepoznato«: Ozalj i Martinščak. S Martinščakom divni vidici. Vrijeme i dobra voda pridonijeli su dobrom raspoloženju, opet uz pomoć OOUR-a »Transport-Zagreb« i vozača Eugena Kindija. (Josip Sakoman)

● Planinarsko sklonište na Kamennim svatima na Medvednici, kojim upravlja PD »Susedgrad«, otvoreno je svake nedjelje od 9 do 16 sati. Posjetiocima mogu u skloništu dobiti čaj. Susretljivost dežurnih članova »Susedgrada« postala je tradicionalna.

● Ušba — kobna planina. Upravo deset godina nakon tragedije na Ušbi u Kavkazu, kada su poginula četiri hrvatska alpinista, dogodila se još veća nesreća: 27. veljače poginulo je šest sovjetskih planinara, članova alpinističke reprezentacije SSSR i Gruzije.

● Ispravak. U popisu obilaznika »Velebitskog planinarskog puta« objavljenom u broju 11 — 12/83. greškom je krivo objavljena pričastnost društva za ove obilaznike: Ždenko Jurinić (br. znaka 1291), Željko Greif (1293), Renato Kašnar (1294), Renata Žnidarić (1295), Zvonko Šoštarić (1296), Ružica Jošanović (1397) i Boris Filipaj (1298). Oni su članovi PD »Medvednica« iz Zagreba, a ne, kako je objavljeno, PD »Željezničar«.

● »Tuhobićem na Medvidak«. U članku pod tim naslovom, koji je objavljen u NP 5 — 6, 1983, omaksom je izostavljeno da su marakaciju obnovili članovi PD PTT »Učka« iz Rijeke 1980. godine.

NEKOLIKO RIJEČI O »POPUTNICI KLEKU«

»Poputnica Kleku«, koju objavljujemo na 3. strani ometa ovoga broja, ima neobičnu povijest. Prilikom organiziranja programa proslave 110. obljetnice organiziranog planinarskog društva u Hrvatskoj i priprema za početak proslave u Ogulinu, tamošnja nastavnica muzičkog odgoja Lidija Stipetić pronašla je stari notni materijal našeg slavnog kompozitora Ivana Zajca pod naslovom »Poputnica Kleku«. Ovu su pjesmu rado pjevali naši planinari početkom stoljeća prilikom uspona na tu planinu, ali se, eto, pjesma pomalo zaboravila. Bit će ponovno otpjevana prilikom otvorenja proslave na Kleku 12. svibnja ove godine i to će biti u neku ruku njezina prazivedba. Da bi se pjesma sačuvala od zaborava, član Predsjedništva PSH Vladimir Jagarić pobrinuo se za prijepis rukom pisano notnog materijala i predložio da se objavi u »Našim planinama« u okviru serije planinarskih pjesama.

Urednik

POPUTNICA KLEKU

Zajc - Junek

The musical score consists of eight staves of music in common time (indicated by '4'). The key signature is not explicitly shown but appears to be C major based on the notes used. The lyrics are written below each staff, corresponding to the musical phrases. The lyrics are in Croatian and describe scenes of a wedding or festive gathering.

Go-re na vi-su na-še-ga Kle-ka što-no se gr-dan
vi-di s'da-le-ka ču-je se oj, ču-je se oj, ču-
je se oj. Go-re na Kle-ku ju-načka gla-va
Kra-lje-vić Mar-ko le-g'o da spa-va na-rodni div,
na-rodni div. Vi-la mu ku-pi mla-dja-ne če-te,
sr-ca su hra-bra stre-ljanke le-te; gr-lo im zvon,
gr-lo im zvon, gr-lo im zvon. Ta-kva smo
će-ta sin-ci smo Kle-ka, zbor gle-smo
da-nam su-načce si-ne, da-mo pje-

